

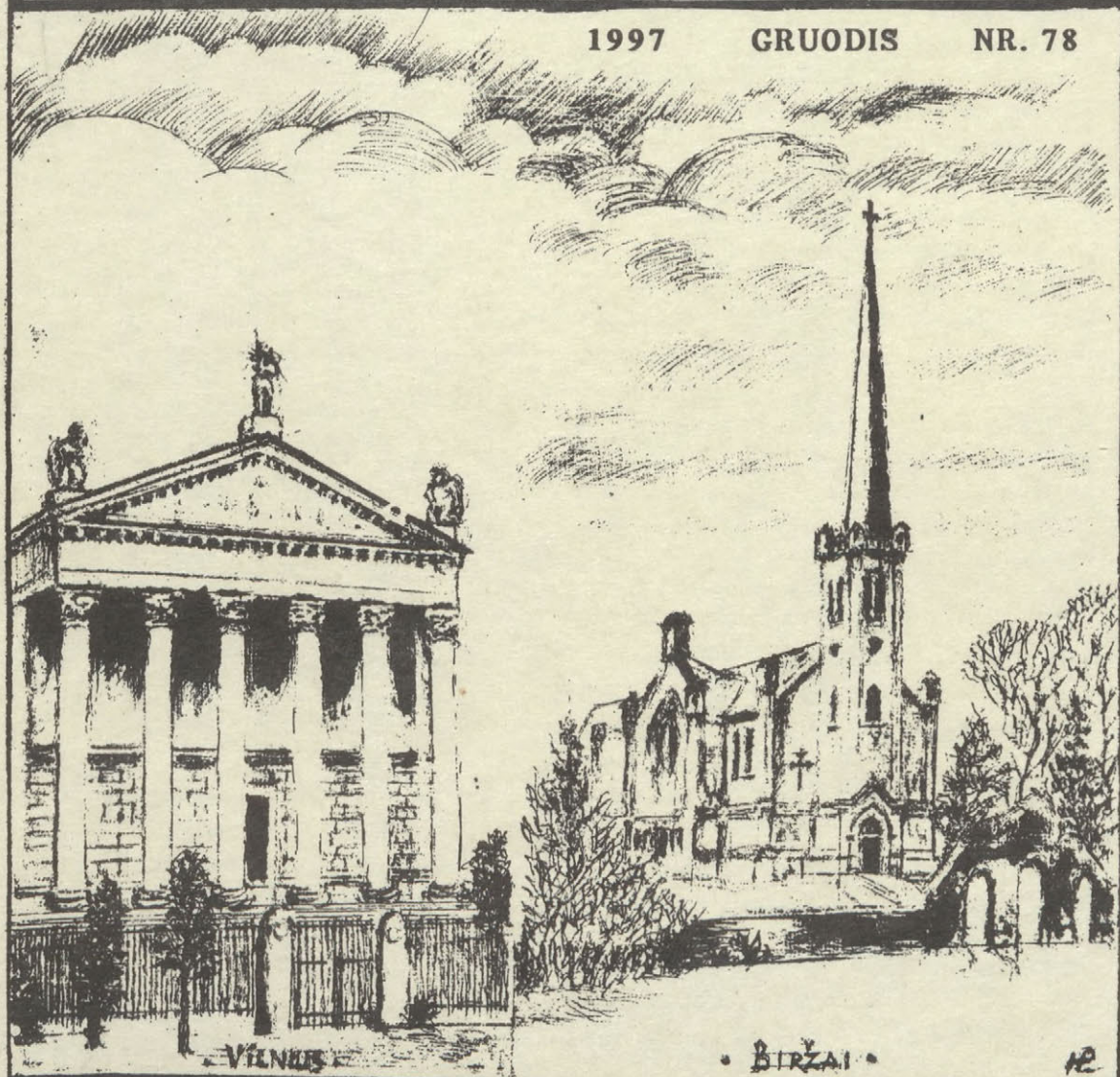
Mūsū Sparnai

Metraštyje apie Lietuvos ir Lietuvos žydus

1997

GRUODIS

NR. 78

VILNIUS

• BIRŽAI •

12

OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
3542 W. 66th Place, Chicago, IL 60629

TURINYS

Vitražas	Martynas Mažvydas	1 psl.
Senj. kun. P. Čepas	Kalėdinė dangiškų pulkų giesmė	2
Kun. Joseph Mohr	Tyli naktis, šventa naktis	4
Jonas Gylys	Kas svarbiausia reformatams?	5
Prof. A. Piročkinas	Reformacija ir liet. raštija Maž. Lietuvoje	7
Jonas Dagilis	Tautų ir religijų vienybė	17
Kun. E. Gerulis	Žiemos žvangučiai	21
* * *	Išėivijos Ev. paminėjo pirmojo sinodo sukaktį	22
Hansas Janužys	Gražioji Lietuva šiandien	26
A. Balčiauskienė	Aš noriu	31
Dr. Edmund Remys	"AMIŠAI"	32
Kun. Dr. E. Gerulis	Ar apaštalas Povilas nukrito nuo arklio?	44
Dr. M. G. Slavėnienė	Pagerbtas astronomas Paulius Slavėnas	47
Jonas Dagilis	Mano tėviškė - Parovėjos seniūnija	52
Matas Naktinis	Salzburgo protestantų 265 m. tremties sukaktis	53
Jonas Dagilis	M. Galvelės 120-ųjų gimimo metinių minėjimas	57
Kun. Dr. E. Gerulis	Kodėl lenkai pakorė savo vyskupą?	60
M. Foster de Janužys	Poeto testamentas	64
Petras Zablockas	Atsiskyrėlis vakaras	64
Dr. Martynas Yčas	Ev. reformatų parapijų tvarka Lietuvoje	65
Jackus Sonda	Atsiminimai	69
Kostas Grundelė	Apie Lietuvos reformatų kapines	74
* * *	IN MEMORIAM	76
* * *	KRONIKA	81
* * *	KNYGOS	93
* * *	LAIŠKAI REDAKCIJAI	94
Alfonsas Nakas	Ką kiti rašo apie mus?	95
* * *	AUKOTOJŲ SĄRAŠAS	96

LEIDĖJAS Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčios Kolegija
REDAKČINIS Halina Dilienė, kun. Dr. Eugenius S. Gerulis, Hypatia
KOLEKTYVAS Yčaitė-Petkus, Maria Plačienė, Mykolas Zablockas
REDAKTORIUS Mykolas Zablockas
ADRESAS MŪSŲ SPARNAI 6118 N. Sheridan Rd. # 502
Chicago, IL 60660, USA

ADMINISTRACIJA Miss Margarita Neimanas 810 Hamlin St., Evanston, IL
60201, USA

M. S. PLATINTOJAI LIETUVA - Žurn. Jonas Dagilis, Vytauto 69,
5280 Biržai, Lithuania

KANADA - Mrs. Vanda Norvaišienė, 75 Craydon Hall Dr.
2507 Don Mills, ON M3A 3M5, Canada

KAINA

AUKA

Redakcija rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsnis su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia redakcijos ar leidėjo nuomonę.

MŪSU SPARNAI

LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951

1997

Nr. 78

PIRMAJAI LIETUVIŠKAI KNYGAI SUKAKO 450 METŲ

Antano Rimanto Šakalio grafika

Vitražas Martynui Mažvydui Kudirkos Naumiestyje, Vinco
Kudirkos memorialiniame muziejuje.

“IMKIET MANI . . .”

*Buvo tasyk MAŽVYDO žodis
(jau mažai lietuvybės belikę).*

*“Aš jums (Mažvydas) kelią parodžiau:
IMKIET MANI IR SKAITYKIET!”*

*Taip pajūryje žodis pradėtas
Vilniaus rūmuos garsiai prašneko.*

Ir žmogus,

Nors žemaitiškai lėtas,

Prasiskynė į šviesa taką.

Petras Zablockas

**SAVO MIELUS SKAITYTOJUS, BENDRADARBIUS IR RĖMĖJUS
SVEIKINAME KALĖDŲ ŠVENČIŲ IR NAUJŲJŲ METŲ PROGA!**

Leidėja ir Redakcija

KALĖDINĖ DANGIŠKŲ PULKŲ GIESMĖ

*“Staiga prie angelo atsirado daugybė dangiškų pulkų.
Jie garbino Dievą, giedodami: “garbė Dievui aukšty-
bėse, o žemėje ramybė jo mylimiems žmonėms!”*

Luko ev. 2, 13-14

Per Kalėdas turime klausytis dangaus pulkų giesmės, bet tai nėra taip lengva. Dauguma žmonių klausosi ne dangiškųjų garsų, bet žemiškojo triukšmo. Jis nustelbia dangiškasias giesmes, kurios šiandieną sklinda iš aukštybių.

Mūsų akilumas ir dvasia yra nusilpę, todėl negirdi Kalėdų giesmės. Nusilpę ir akys, nuolat matančios blygybes, todėl jos nepastebi Viešpaties garbės. Miela, švelni dvasinė evangelijų melodija, kuri ištisoms kartoms suteikdavo paguodos ir pastiprinimo, nustelbiama šiurkščių garsų. Kai kurie žmonės negali suvokti, kad Dievas apsireiškė kūne per Betliejaus kūdikį.

Reikia tada dvasinio budrumo, nes taip norėtusi išgirsti dangiškų Kalėdų giesmę. Toje giesmėje glūdi krikščionių evangelijos turinys, pasauliui apreiškiantis Jėzaus Kristaus atėjimą. Ir tos giesmės nenorime išsižadėti, nenorime, kad ją nustelbtų kasdienybės triukšmas. Mes norime klausytis tos giesmės, norime susikaupti, ypač šiandieną, kad savo dvasia suvoktume tą amžiną melodiją, skelbiančią, kad į skausmą ir varguose skęstantį pasaulį atėjo Kristus. Jį, savo sūnų, Dievas skyrė pasauliui gelbėti. Jei Jėzus nebūtų buvęs skirtas pasauliui, tai Jis pasaulio

triukšme nebūtų išgirstas jau pirmomis dienomis. Per tautų gyvenimo pasikeitimus Jo balsas nežuvo. Jį girdime ir šiandien.

Žmonija gyvena ir gajinasi tyliais, ramiais šaltiniais. Iš jų žmonija atsinaujina ir dvasiškai ir kūniškai. Betliejaus kūdikio gimimas – tai vartai į žmonių giminės atsinaujinimą. Motinos širdies džiugus suvirpėjimas dėl prasidėjusios gyvybės yra didesnis už visus kitus įvykius. Žmonija atsinaujina ten, kur motinos niūniuoja lopšines savo kūdikiams, bet triukšmas žmones išvargina.

Šeimoms reikia ramybės. Jos pagrindas – tėvo bei motinos meilė ir broliškas bendravimas. Ar tai nėra dangiškosios giesmės aidas?

Jei žmogaus kūnas ir siela nuvargę, jie turi pailsėti, ir kūnui tada reikalinga ramybė, o sielai – viltis ir meilė. Jei kas mus įtikinėtų, kad kelią į gerį, į ateitį galime nutiesti jėga – netikėkime. Nes šiurkštumas neugdo ir negydo, o žiaurumas nepadeda ir negelbsti. Gyvenimas nykus be jausmo, be širdies, be dorovinių vertybių ir be tikėjimo.

Dangiškųjų pulkų Kalėdų giesmėje yra du pagrindiniai dalykai: Dievas ir žmonija. Jie labai susiję tarpusavyje. Palaiminga Kalėdų žinia: “Dievui – garbė, žmonėms – ramybė!”

Gerbiamas Dievas, kurį žmogus pažįsta ir kurį pripažįsta, Jo klauso ir Jį priima. Tik Dievuje yra mūsų esmė, džiaugsmas ir viltys, tik per Jį kančios ir bandymų atlaikymas yra prasmingas. Dievuje dorinės ir dvasinės vertybės įgauna prasmę. Be Dievo viskas griūva į nebūtį, į klaikią tuštumą.

Ir virš Betliejaus kūdikio skamba: “Garbė Dievui.” Dievas priartėja prie žmonių kaip niekad anksčiau. Dievas Kristuje mums yra artimiausias. Betliejaus kūdikiuje Dievas atvėrė savo širdį žmonijai. Prakartėlė rodo į Golgotą, kur ant kryžiaus įvykdomas žmonių išpirkimas.

Po to seka ramybė žmonėms. Ramybė žmonėms žemėje – tai Dievo garbės išdava. Tai ramybė žmogaus, kuris gyvena susitaikęs su Dievu. Tai ramybė iš Dievo ir artimo meilės. Tai ramybė gyvenimo neramuose, tai geroji valia, tai tiesa ir teisingumas prieš neapykantą, savivalę ir silpnybes.

“Garbė Dievui aukštybėse, ramybė žemėje geros valios žmonėms”. Ši dangaus pulkų garbės giesmė nėra pasenusi. Ji nenutils, kol egzistuos pasaulis, ji skambės keičiantis amžiams. Tik klausykime atidžiai, kad tos Klėdų giesmės nepraleistume.

Sustokime savo kelyje – mes, klaidžiojančios ir suvargusios sielos. Maldoje ir susikaupime. Įsiklausykime, kad suvoktume giesmę, kurią gieda dangus žemei: “Taip Dievas mylėjo pasaulį, kad savo viengimi

Sūnų davė, kad kiekvienas, kuris į jį tiki nepražūtų, bet amžinai būtų gyvas“.

Duok Dieve, kad ir mumyse išsipildytų pranašo Jezajo žodžiai: “Nes tai tamsybė apdengia žemę ir tamsa žmones. Bet tau užteka Viešpats Dievas ir Jo garbė Kristus matoma ant tavęs.“ Amen.

Senj. kun. Petras Čepas

TYLI NAKTIS, ŠVENTA NAKTIS

1. Tyli naktis, šventa naktis!

Jos tamsoj budi vis

Tvarte vien tik švenčiausia pora:

“Kūdikėli, Tu prakarte čia

Mik ramybėj saldžiai,

Mik ramybėj saldžiai!”

2. Tyli naktis, šventa naktis!

Koks meilus šypsulys,

Kristau, spindi iš lūpų Tavų,

Mušant valandai laimės žmonių

Tavo užgimimu,

Tavo užgimimu!

3. Tyli naktis, šventa naktis!

Džiaugsmas mums ir viltis

Iš aukštybių dangaus atnešta,

Nesuklupt po klajonių našta:

Jėzus tapo žmogum,

Jėzus tapo žmogum!

4. Tyli naktis, šventa naktis!

Ir kasgi apsakys

Jėgą tėviškos meilės gausios,

Kad kaip brolis maloniai apglobs

Jėzus žemės tautas,

Jėzus žemės tautas!

5. Tyli naktis, šventa naktis!

Jau seniai lauktasis

Kristus baigęs kančias ir skausmus

Pažadėjo ateiti pas mus

Atpirkimą atnešt,

Atpirkimą atnešt!

6. Tyli naktis, šventa naktis!

Didelė paslaptis

Piemenims paskelbta angelų,

Visai žemei ataida džiaugsmų:

“Išganytojas čia,

Išganytojas čia!”

KAS VISŲ SVARBIAUSIA REFORMATAMS? *)

Tradicija, Tvarka, arba Tikėjimas?

1 Kor. 1, 1-10; 18-24.

Fonas: Ap. Paulius keliavo į Korintą iš Atėnų. Atėnuose jis skelbė evangeliją sinagogose, ir skaitome (Apd 17, 18) susitiko su epikūrininkų ir stokų filosofais. "Ką šitas varnas nori pasakyti?" jie klausė. Ir nuvedė apaštalą į Areopagą kur žmonės "praleisdavo laiką, kad ką nors visai nauja girdėtų." Paulius norėjo sutaikinti graikų filosofiją su evangelija. Jis moksliskai kalbėjo, cituodamas graikų poetus ir išmintinguosius. Ir buvo žmonių, kurie įtikėjo. Bet Pauliui tas kaip nors netiko. Jis nebuvo pilnai patenkintas su savo pasikalbėjimu.

Po to Paulius atvyko į Korintą. Didelis prekybos miestas. Daug pagoniškų šventovių. Daug nepadorumo. Ir čia ap. Paulius pakeitė savo skelbimą, arba sugrižo į jam įprastą evangelijos skelbimą. Nebandė patenkinti arba sužavėti filosofus. Jis skelbė Kristų, kaip jau girdėjome. Korintiečiams jis rašė: "mes skelbiame Kristų nukryžiuotą jį, kuris žydamas yra papiktinimas, o pagonims – kvailystė." Korinte nebuvo jokio kompromiso. Nei joks pritaikinimas su mokslinikais.

Yra pamoka mums, reformatams, atkuriant savo Bažnyčią Lietuvoje. Ką mes privalome skelbti mūsų tautai? Tradicija, tvarką arba tikėjimą?

Tradicija

Aišku, tradicija reformatams yra gerbiama. Mūsų istorija yra garbinga netik Lietuvoje, bet Europoje, ir net per visą pasaulį. Šventasis raštas yra mūsų konstitucija, mūsų tikėjimo pagrindas. Siekiame religijos laisvės ir tautos švietimo.

Bet neužmirškime, kad Paulius taip pat gerbė savo tradiciją. Jis juk buvo farizėjas. Jis net kovojo už tą tradiciją. Bet jo prioritetas pasikeitė, kada atsivertė, kada Kristus jį sutiko kelyje į Damaską.

Tvarka (arba Struktūra)

Reformatų ypatinga tvarka yra svarbi. Galima tvirtinti, kad reformatai yra respublikonai o ne demokratai. Norime elgtis demokratiškai, bet mūsų valdžia Bažnyčioje yra atstovavimo valdžia. Parapijos nėra savarankiškos, nors yra narių susirinkimų aptarti tam tikrus apribotus

*) Pranešimas sinodui Kėdainiuose, 1996 m.

reikalus. Parapijos turi savo tarybas. Parapijos nariai balsuoja ir išrenka vyresniusius ir savo tarybos narius ir delegatus į sinodą. Tarp metinių sinodo posėdžių dirba sinodo kolegija, kurios nariai yra sinodo išrinkti. Pas mus yra lygybė tarp dvasininkų ir eilinių narių (pasauliečių).

Ap. Paulius buvo pirmutinis misionierius. Apie jo keliones skaitome Ap. Darbų knygoje. Struktūra arba bendruomenių tvarka jam taip pat buvo svarbūs dalykai. Jis nešoko šen ir ten, bet pasiliko ilgesniam laikui miestuose kur skelbė Dievo Žodį. Jis ieškojo vyresniusius iš tikinčių. Juos paruošė, pamokė, kad būtų pavydinga tvarka. Bet tas nebuvo jo prioritetas. Skelbti evangeliją buvo iš visų svarbiausia.

Šiandien, Bažnyčioje, norime vengti anarchijos. Taip pat nenorime hierarchijos arba monarchijos. Mūsų valdybos sistema yra praktiška. Turėtų būti bešališka.

Tikėjimas

“Tradicija“ ir “tvarka“ mums duoda savo ypatybę, savo identiškumą. Bet mūsų tikėjimas mums duoda savo gyvybę. Išpažįstame tą tikėjimą pamaldose. Tikime Dievą Tėvą, Jėzų Kristų ir Šventąją Dvasią. Gal sakysi, visi krikščionys taip tiki. Tiesa, taip turėtų būti. Bet yra daug “kultūrinių“ krikščionių kurie net tą apaštalų išpažinimą nemo-ka atkartoti.

Ap. Petras, po sekminių, Jeruzalėje, pamokslavo prie pat šventyklos. Su drąsumu, jis skelbė: “Nėra niekame kitame išgelbėjimo, nes neduota žmonėms po dangumi kito vardo, kuriuo turime būti išgelbėti.“ (Apd 4, 12).

Taip. Nėra kito vardo. Nėra kito Gelbėtojo. Tas yra evangelikų tikėjimo pamatas. Tas yra evangelikų reformatų pamatas. Kalbėti atvirai apie Jėzų neturėtų mus sutrikdyti arba sunkinti. Esame krikščionys. Sekame Kristų!

Ar prisimeni savo pažadus konfirmacijos metu? Kaip atsakei į tą pirmutinį klausimą iš Heidelbergo katekizmo? Verta prisiminti.

“Mano vienintelė paguoda yra ta, kad aš su kūnu ir siela, gyvas ar miręs, ne pats sau priklausau, bet esu nuosavybė mano ištikimojo Išganytojo Jėzaus Kristaus, kurs brangių savo krauju tobulai apmokėjo visas mano nuodėmes ir išvadavo mane iš visos velnio galybės ir kurs taip mane apsaugo, jog be dangiškojo mano Tėvo valios negali nei plaukas nukristi nuo mano galvos ir net viskas turi tarnauti mano išganymui. Dėl to Jis per savo Šventą Dvasią užtikrina man amžinąjį gyvenimą ir daro mane nuoširdžiai paklusnų ir stropų jam per visą amžių.“

Pirmame amžiuje, pirmųjų tikinčiųjų išpažinimas buvo trumpas, bet aiškus: “Jėzus yra Viešpats”. Jis mus valdo.

Gerbkime, respektuokime savo tradiciją, savo tvarką, savo kano-nus ir nuostatas. Šitie yra naudingi ir ypatingi. Bet tradicija mus neišgano. Tvarka–struktūra mus neišgano. Kas mus išgano yra Jėzus Kristus. Šlovinkime tik Dievą ir jo vienatinį Sūnų. Pagaliau, tikėjimas į Jėzų Kristų yra visų svarbiausias reformatams.

Dr. Karl Barth'as, gal žymiausias mūsų laikų teologas, daug ko-mmentarų rasė apie Bibliją, ypač ištisus tomus apie Dievo malonę. Po vi-sų savo knygų rašymo, jis patvirtino: “mano ‘paskutinis žodis’ nėra malonė. Mano paskutinis žodis yra Jėzus Kristus!“

Ir tas yra mano “paaskutinis žodis” jums taip pat. Jėzus Kristus. Tas pats šiandien, vakar, ir per amžius. Amen.

* * *

Prof. hab. dr. Arnoldas Piročkinas

REFORMACIJA IR LIETUVIŲ RAŠTIJA MAŽ. LIETUVOJE

Kai bebaigias 33-čiuosius gyvenimo metus augustinų vienuolis, Vi-tenbergo universiteto profesorius daktaras Martynas Liuteris 1517 m. spalio 31 d. prie miesto bažnyčios durų kalė 95 tezes, anų laikų papro-čiu kviesdamas mokslininkus viešame dispute apsvarstyti atlaidų ir kitas teologijos problemas, nei jis pats, nei tą valandą su juo buvę stu-dentai nenujautė, kad šie plaktuko smūgiai – tai naujos epochos pra-džia, kad jų aidai sukrės visą Europą. Taip prasidėjo Reformacija. To-dėl ne veltui evangelikai liuteronai šią dieną mini kaip Reformacijos šventę.

Reformacijai pagal jos poveikio Europos tautų dvasinei raidai dydį neprilygsta nei vienas toks visuomeninis lūžis, išskyrus pačios krikš-čionybės atsiradimą. Krikščionybė gal net dar kategoriškiau atmetė se-nąją antikos kultūrą ir sukūrė naują, krikščionišką Europos kultūrą, kurios šiokie ar tokie tęsėjai tebesame ir mes patys – karta, gyvenanti XXI amžiaus išvakarėse. Ir štai praėjus beveik 1500 m. nuo krikščiony-bės atsiradimo, kyla naujas sąjūdis religiniame, politiniame ir kultūri-niame gyvenime, pralenkiantis visus ankstesnius mėginimus refomuoti krikščionybės principus ir organizaciją. Reformacijai neprilygsta nė

1054 m. įvykęs Rytų ir Vakarų bažnyčių išsiskyrimas nes tai buvo kelis amžius vykusio dviejų krikščionybės – Konstantinopolio ir Romos tolimo rezultatas, lėto proceso išvada. Tuo tarpu Reformacija buvo tarsi perkūnas iš giedro dangaus, trenkęs į per amžius susikaupusių sprogmenų sandėlį.

Nepaisant 1054 m. įvykusio skilimo, Katalikų ir Stačiatikių bažnyčios iš esmės nepakeitė žmonijos mąstymo krypties: abi Bažnyčios išlaikė labai daug bendrų dogmų, bendrų nuostatų. Tuo tarpu Reformacija pasuko visose srityse žmonijos mąstymą nauja kryptimi: kitaip sprendė individo santykį su Bažnyčia ir Dievu, Bažnyčios santykį su visuomene bei pasaulietinėmis jos institucijomis. Reformacija buvo praturtėjusi prieš ją iškilusiomis humanizmo ir renesanso idėjomis, kuriomis negalėjo pasinaudoti, kadangi jų tada nebūta, 1054 m. atsiskyrusios Rytų ir Vakarų bažnyčios

Iš visų Reformacijos inicijuotų naujovių mums pirmiausia reikėtų apžvelgti jos naują požiūrį į tautines kalbas, nes tai jis tiesiogiai veda prie mūsų temos – prie Reformacijos ir lietuvių raštijos ryšio.

Tiesą sakant, Reformacija nebuvo tikroji ir pirmoji šio požiūrio atradėja. Gal geriau tiktų kalbėti, kad ji atnaujino nuostatą, kurią kadaise, pačioje krikščionybės pradžioje, buvo nužymėjęs garsusis apaštalas Paulius. Ilgainiui tarsi nejučiomis Katalikų bažnyčia ėmė tą nuostatą ignoruoti, o pagaliau, Reformacijos išvakarėse, savo praktine veikla net jai prieštarauti. Taigi pažiūrėkime, ką sakė apaštalas Paulius dėl kalbų vartojimo krikščionių bendruomenėse. Jo pažiūra išreikšta Pirmajame laiške korintiečiams, 14-ame skyrelyje.

Beje, įvairiuose vertimuose yra redakcinių skirtumų. Pavyzdžiui, Č. Kavaliauskas ištraukoje, kurią pacituosime, 1988 m. Naujojo Testamento leidime prie žodžio “kalbos” nepateikia pažyminio, kuris 1989 m. rusiškame Biblijos leidime yra pasakyta: “neznakomyje jazyki” (“nesuprantamos kalbos”). O 1990 m. lietuviškai išleistame “Naujajame Testamente ir psalmuose” vietoj žodžio “kalbos” pasakyta – “liežuviai”. Šiaip ar taip, cituodamas Č. Kavaliausko verstą tekstą, skliausteliuose kai kur pridėsiu tą pažyminį “nesuprantamos”: manyčiau, kad jis padaro tekstą aiškesnį. Taigi Paulius sako:

“6) Broliai, jei aš imčiau ir atečiau pas jus, kalbėdamas (nesuprantamomis) kalbomis, kokia jums būtų nauda, jeigu jums neskelbčiau apreiškimo, pranašystės ar pamokymo? 7) Taip pat jei negyvi instrumentai, skleidžiantys garsus, pavyzdžiui fleita ar kanklės neskambētu skirtingai, iš ko pažintume, kuo griežiama ar skambinama? 8) Ir jeigu trimitas duotų neaiškų garsą, kas rengtųsi į mūsų? 9) Tas pat ir su

jumis. Jei kalbėdami kalbomis, netarsite aiškių žodžių, kaipgi bus galima suprasti, ką sakote? Jūs kalbėsite vėjams! 10) Kas žino, kiek esama įvairių kalbų pasaulyje, tačiau nėra bereikšmės kalbos. Tad jei aš nesuvoksiu kalbos reikšmės, būsiu kalbėtoju svetimšalis, ir kalbėtojas man bus svetimšalis. 12) Taigi ir jūs, uoliai ieškantys Dvasios dovanų, siekite jų gausos bažnyčiai ugdyti.

13) Todėl kas kalba (nesuprantamomis) kalbomis, tesimeldžia, kad galėtų ir aiškinti. 14) Jei meldžiuosi (nesuprantama) kalba, meldžiasi tik mano dvasia, o protas lieka bevaisis“. (1 Kor. 14: 6–14).

Nepaisant metaforų, apaštalo Pauliaus nurodymas yra aiškus: mels-tis reikia suprantama kalba, kad ir protas liktų vaisingas. Krikščionybė ilgus amžius (tiksliai nurodyti ribos neįmanoma, bet, sakysime, iki Bažnyčios skilimo) iš tikrųjų gana nuosekliai laikėsi apaštalo nurody-mo. I–VII amžiuje, pavyzdžiui, Biblija buvo išversta į lotynų, sirų, kop-tų, gotų (vadinamasis Ulfilos vertimas IV a.), etiopų, armėnų, gruzinų, persų, arabų ir kitas kalbas. Visi šie vertimai, aišku, buvo skiriami ne vien teologams (jie mokėdavo ir Biblijos originalų kalbas), bet taip pat platesniems tikinčiųjų sluogsniams. Vėliau Roma ėmė varžyti Biblijos vertimą į tautines kalbas, net drausti.

Kurį laiką krikščionys liturgines apeigas atlikdavo taip pat savo tautos kalba. Paskutinį kartą, kai leista liturgijoje naudotis ne lotynų kalba, buvo IXa. Romos popiežiaus pritarimas Kirilui (iki išventinimo Vienuoliu – Konstantinas) ir Metodijui skelbti krikščionybę senąja slavų kalba ir platinti jo rašytas religines knygas bei vartoti ją pamaldose.

Tačiau VIII–IX amžiuje įsigalėjus krikščionybei vokiečių žemėse, o IX–XI a. Skandinavijoje bei Vakarų slavų kraštuose – Čekijoje ir Lenki-joje, naujakrikštai turėjo vartoti vien lotynų kalbą.

Vis dėlto kai kuriose šalyse įvedama krikščionybė dar kiek ne kiek skatino tautinės raštijos kūrimą. Antai Čekijoje X–XII a. atsirado gies-mių čekų kalba, o XIII–XIV a. prie jų prisidėjo šventųjų gyvenimo ap-rašymai, maldos, Evangelijų ištraukos. taip pat pasaulietinės literatū-ros pavyzdžių. Tuo tarpu lenkų kalbon mėginta versti Bibliją tik XIV a. pabaigoje, taigi praėjus 400 m. nuo krikšto.

Apie Katalikų bažnyčios abejingumą ar net priešišumą tautinėms kalboms yra daug literatūros. Čia pasinaudokime vokiečių kalbininko Frydricho Klugės (1856–1926) knygoje “Nuo Liuterio iki Lesingo“ (Kluge Fr. Von Luther bis Lessing. Strassburg, 1904) keliais pavyzdžiais. Štai iš-traukėlė, vaizduojanti vokiečių kalbos būklę viduramžiais, prieš Re-formaciją: “Bažnyčia nesutiko sankcionuoti tautinių kalbų. Tiesa, nėra

popiežiaus dekretų, kurie reikalautų visiems religijos reikalams išimtinai vartoti lotynų kalbą. Bet plačiai įsigalėjusi opozicija vokiečių pamokomajai literatūrai, ypač vokiškiems Biblijos tekstams, rodo panieką, su kuria mūsų tautos paveldėtoji kalba buvo slopinama“. Toliau kalbininkas duoda kelis konkrečius draudimo atvejus: “Ilgaskvernių imperatorius Karlas IV 1369 m. paskelbė įsaką, draudžiantį visas vokiškas knygas, kuriose nagrinėjamas Šventasis Raštas. 1486 m. Mainco arkivyskupas Bertoldas, grasindamas ekskomunikos bausme, uždraudė spausdinti vokiškus Biblijos vertimus, ir šio draudimo, rodos, būta ne be pasekmių“.

Jeigu su tokia priešiška opozicija susidūrė vokiečių kalba, tai visai nenuostabu, kad vėliau apkrikštytų Pabaltijo tautų – prūsų, latvių, estų – kalboms ilgas amžius visiškai nebuvo skiriama dėmesio. Šios tautos krikščionimis katalikais tapo XIII amžiuje, bet iki XVI a. pradžios (taigi 300 metų) negavo jokio didesnio religinio teksto savo kalbomis. Nors lietuviai, skirtingai nuo savo pavergtų kaimynų, buvo, sakysime, valdančioji tauta, bet, tapę krikščionimis, krikštytojų lenkų nebuvo aprūpinami į gimtąją kalbą versta religine literatūra. Galėtume dar daugiau pridėti: Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje lietuviškos literatūros rengimas pavėlavo 38 m. po to, kai M. Lietuvoj jau buvo pasirodęs M. Mažvydo katekizmas ir per tą laiką čia išėjo dar šešios lietuviškos knygos, kai jau turėtas J. Bretkūno Biblijos vertimas. Ir nežinia, kaip ilgai dar būtų buvę delsiama, jei ne Lietuvą pasiekusi Reformacijos banga. Mėnėtas kalbininkas F. Kliūgė dėl galimybių pačios Bažnyčios viduje pasikeisti požiūriui į tautines kalbas buvo gana skeptiškos nuomonės: “Bažnyčios viduje nebuvo ko tikėtis lūžio tautos kalbos naudai. Tik išsivadavimas iš Bažnyčios galėję išvaduoti tautos kalbą nuo lotynų kalbos viešpatavimo. O mūsų reformatoriui (t.y. M. Liuteriui. – A. P.) pavyko ir viena ir, antra. Su gimtąja kalba jis įveikė popiežiaus valdžią ir todėl tapo didžiausiu kovos dėl vokiškumo pradininku“.

Vokiečių reformatoriai reikalavo teisių ne vien savo gimtajai kalbai, bet ir kitoms kalboms. Antai F. Kliūgė cituoja vieno to meto veikėjo dr. Baltazaro Hubmejerio 1524 m. pasakytą teigimą: “Daug geriau vieningai kurios psalmės eilutę išversti liaudžiai į kiekvienos šalies kalbą, negu penkias išsitas psalmes svetima kalba giedoti ir bažnyčioje nieko nesuprasti“. Tautinių kalbų teisėms pagrįsti, tiek M. Liuteris, tiek kiti jo šalininkai pateikė daug argumentų, paimtų iš pirmųjų krikščionių praktikos. Pavyzdžiui 1523 m. per Kalėdas Karaliaučiaus katedroje vyskupas Georgas fon Polencas sakė, kad krikščionys neprivalą prisi-

rišti prie lotynų kalbos, nes niekas neįsakęs tik lotyniškai kalbėti ir krikštyti. Pats Dievas esąs taip sutvarkęs, kad joks evangelistas ar apaštalas lotyniškai neparašęs nei Evangelijų, nei laiškų.

Mums nėra reikalo išdėstyti Reformacijos vadovų programos ir praktikos dėl tautinių kalbų vartojimo bažnyčiose. Visa tai tikrai pa-traukė ne vieną lietuvį, studijavusį Vokietijos universitetuose. Mūsų tautiečiai, grįžę į gimtinę, atkreipdavo akis į varganą gimtosios kalbos būklę. Ne kartą čia įsitikindavo, kad krašte viešpataujanti Katalikų bažnyčios vadovybė nesirūpina lietuvių dvasiniais reikalais, nenori prabilti į žmones jiems suprantama kalba. Antai net 1526 m. Vilniaus vyskupijos sinodas priėmė nutarimą uždrausti lietuviškai sakyti krikšto apeigų formulę, nes taip esą galima suprofanuoti šį aktą. Iš tik-rųjų, leidus kiekvienam dvasininkui versti pačiam krikšto formulę, at-sirastų galimybė viską suprofanuoti, bet Bažnyčia nieko nedarė, kad priimtų ir įpareigotų Lietuvos katalikų dvasininkus vartoti aprobuotą tekstą. Antra vertus, pats draudimas rodo, kad Lietuvoje būta stichiškų mėginimų, tikriausiai ne vieno, vartoti liturgijoje, bent tam tikrais at-vejais, lietuvių kalbą.

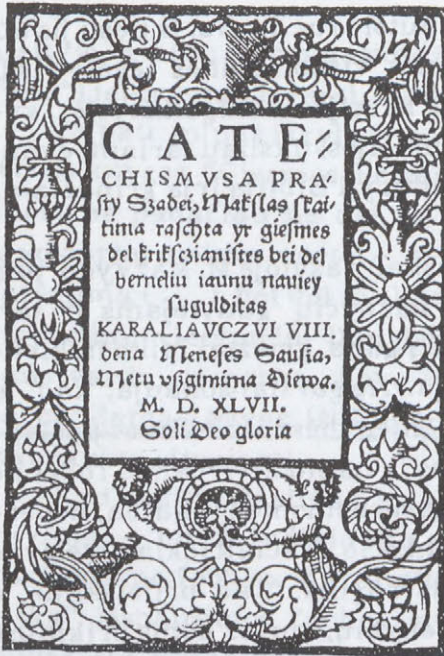
Lietuvių kalbai perspektyvos atsivėrė pirmiausia po 1525 m. Prūsij-oje, kai Kryžiuočių ordino magistras Albrechtas Brandenburgietis at-sisakė katalikybės, sekuliarizavo Kryžiuočių valstybę ir pasidarė Prū-sijos kunigaikščiu. Tais pačiais metais jis paskelbė nuostatus, kad pa-maldos bažnyčiose pagal evangelikų principus turinčios vykti gyven-tojų vartojama kalba. 1526 m. Karaliaučiuje pradėti sakyti lietuviški pamokslai, o nuo 1531 m. imtos reguliariai laikyti lietuviškos pamal-dos. Tilžėje jos įvestos net kiek anksčiau – 1530 m., kituose miestuose – kiek vėliau.

Apytikriai ketvirtajame šio amžiaus dešimtmetyje atsirado pirmų-jų evangelikų liuteronų religijos šalininkų ir D. Lietuvoje: Žemaitijoje Jonas Tortilavičius-Batockis, Vilniuje Stanislovas Rapolionis, Abrao-mas Kulvietis, Jurgis Zablockis, Martynas Mažvydas. Jie neilgai trukę ėmė rengti religinius raštus lietuvių kalba: S. Rapolionis vertė Bibliją ir giesmes, A. Kulvietis – Dovydo psalmes ir taip pat giesmes. Reikšminga A. Kulviečio Vilniuje įkurta pirmoji LDK vidurinė mokykla (iki tol būta tik prie kelių bažnyčių ir katedros pradinių mokyklų), veikusi 1539–1542 m. Ji turėjo paruošti lietuvių mokinių, galinčių studijuoti aukšto-siose mokyklose. Planuota kurti Vilniuje ir universitetą. Tačiau netru-kus prasidėjo protestantų persekiojimai, ir daugumas Vilniaus evange-likų liuteronų, ketinusių darbuotis lietuviškos literatūros bei švietimo baruose, buvo priversti išvykti į Prūsijos kunigaikštystę.

Kunigaikštis Albrechtas pabėgėlius iš Lietuvos mielai priėmė. Kai kuriems davė parapijas, o 1541 m. Karaliaučiuje įsteigtos aukštesniosios akademinės mokyklos, vadinamojo Partikuliario, vedėju paskyrė A. Kulvietį. Kai po trijų metų jis įkūrė Karaliaučiaus universitetą, A. Kulvietis ir S. Rapolionis buvo pakviesti pirmaisiais profesoriais. Stengdamasis parengti daugiau lietuviškai mokančių kunigų, kunigaikštis pasirūpino skirti lietuvių studentams 7 stipendijas. Todėl visai suprantama, kad Karaliaučius tapo jaunuomenės iš Lietuvos traukos centru: jau 1544–1546 m., sako, universitete mokėsi daugiau kaip 20 studentų iš DLK. Tarp jų buvo M. Mažvydas, Baltramiejus Vilentas, Augustinas Jomantas, Aleksandras Rodūnionis, vėliau atvyko Jonas Šeduikionis, Merkelis Giedraitis ir kt. Tai vis vardai, kurie įrašyti į lietuvių raštijos ir kultūros istoriją.

Tikriausiai Karaliaučiuje susibūręs gražus lietuvių būrelis užsidedė idėja parengti lietuvišką knygą, kurios reikalingumas buvo seniai jaučiamas. Prisiminkime M. Mažvydo katekizmo prakalbą "Knigieles Pačias byla Letuvinikump ir Žemaičiump eilutes: "Maksla šito tevai iusu trakždava tureti, / Ale to negaleia ne venu budu gauti". Ko gero, rengti lietuvišką katekizmą paakino net pats kunigaikštis, nes jo buvo užsimota išleisti katekizmus taip pat prūsų bei lenkų kalbomis. Ir jeigu 1545 m., kai išėjo prūsiškas ir lenkiškas katekizmai, kuriems parengti labai trūko mokslinių jėgų, lietuviškas katekizmas nepasirodė tai bene svarbiausia kliūtis, sutrukdžiusi jį išleisti, buvo skausminga dviejų žymiausių lietuvių mokslininkų ir patriotų A. Kulviečio bei S. Rapolionio mirtis tų metų pavasarį. Tačiau atsirado jų darbų ir idėjų tęsėjas – Martynas Mažvydas. Jo pastangomis 1547 m. lietuvių tauta gauna pirmąją knygą gimtąja kalba.

Čia reikėtų pabrėžti, kad M. Mažvydo katekizmas ne tik pirmoji spausdinta, bet apskritai pirmoji knyga lietuvių literatūros istorijoje. Skirtingai nuo italų, prancūzų, vokiečių, rusų, čekų, taip pat nuo armėnų, gruzinų, persų ir kitų tautų, kurios iki pirmosios išspausdintos knygos turėjo labai ilgą ir gausų rankraštinės knygos periodą, lietuviams, kaip ir latviams ar estams, pirmoji spausdinta knyga yra iš viso pirmoji. Turint rankraštinės knygos tradiciją, spausdinimas tebuvo knygos dauginimo technikos pasikeitimas. Tad M. Mažvydo katekizmas yra apskritai knygos kūrimo pradžia. Tuo šis leidinys lietuviams yra kur kas svarbesnis ir reikšmingesnis, negu kitų tautų (pavyzdžiui, lenkų) pirmosios spausdintos knygos.

*"Catechismusa prasty szadei"
 Antraštinis puslapis*

Pygus ir trumpas mok

las skaititi yr raschity

SKAITITINIV IRA 23.

Didjas.

ABCDEFGHIJKLMNOR
 QRSTVXYZ.

Mašas.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s
 t u v x y z.

Balsines. vj.

a e i o u y.

Duibalines v.

Taip ra ščose	{	a	taipščai čose	{	e
		oe			au
		eu			eu
		ei			ei

Sabalines xvj

b c d f g i m n p q r s t x z.
 Prade

*"Catechismusa prasty szadei"
 Elementorius*

KNIGIELES

Pagias byla Letuvinkump jr

Sanaigijump.

Braici seseris imkiet manū ir skaititiet/
 Ir tetai skaitidami permankiet,
 Maksla schico tewai iusu tratsdawwa tureci.
 Alle to negaleia ne wenu budu gauti.
 Regiety to nareia sawa akimis/
 Taipyr ischgiršči sawa ausimis.
 Jau nu ka tewai nakada neregieia/
 Tu schitai wišs iusump ateia.
 Veizdekiet ir dabakietese šmanes wyšas
 Schitai eit iusump žadis dagaus karalistas
 Malanei ir su dziaukšmu ta šadi prigimkiet
 A iusu holiusu scheimina matikiet
 Sunus dukteris iusu tar tetai makiety
 Wiša schyrdy tur ta dewa šady milety.
 Jai braici seseris tus šadzius nepapekšit
 Dewa tewo ir sona saw milu padaršit.
 Jir pašlawinet pa akimis dewa busit.
 Wišosū dalktosū palaimi turesit.
 Schicu makšlu dewa tikrai pašyšyt
 Jrdagaus karalistasp prišartyšyt.

Neušt!

*"Catechismusa prasty szadey"
 Eiliuotoji prakalba*

1547 m. katekizmas laikomas vieno autoriaus darbu. Iš tiesų jis būtų buvęs neįmanomas, jei ne dvi jį rėmusios visuomeninės jėgos – iš D. Lietuvos atvykę lietuviai inteligentai ir Prūsijos kunigaikštystės vyriausioji valdžia. Abi jėgos įkvėpė Reformacijos, tiksliau tariant, evangelikų liuteronų šakos nuostata – padaryti Bibliją ir ją grindžiamą religinę literatūrą prieinamą liaudžiai.

Ši nuostata tiesiogiai išreikšta lotyniškai rašytoje M. Mažvydo prakalboje “Malonės ir ramybės Lietuvos bažnyčių ganytojams ir tarnams”: “Kai kurie asmenys Šventąjį raštą gana griežtai laiko išskirtine kunigų luomo, o ne liaudies privilegija. Jie garsiai šūkauja, kad jei tik prie jo prileisi liaudį, bus suteptos šventenybės, išniekintos paslaptys ir tada atsivers platus langas viešiemis ir namų kivirčams. Todėl jie budriai saugo, kad joks žmogus, šnekąs prastuomenės kalba, neperžengtų Apaštalų ir Pranašų šventovės slenksčio. Tačiau tokia neteisybė yra nepakenčiama“. Toliau M. Mažvydas ragina: “Tad prileiskime, o kilmingieji, prastuolėlius ir prie tų šventenybių, kurios jiems priklauso ir kurios, be abejonės, yra bendros ir jums, ir jiems” (Koženiauskienė R. XVI–XVIII amžiaus prakalbos ir dedikacijos. V., 1996. p. 69–70). O liaudies prileidimas prie šventenybių galimas tik vertimais į jos kalbą.

Tačiau tas, kuris ima rūpintis tautos kalba, savaime tampa šiokių ar tokių tautininku. Tai patvirtina ir Reformacijos veikėjai. Apskritai reikėtų pasakyti, kad Reformacija buvo Europos tautų istorijoje bene pirmoji didelė nacionalinio brendimo, tautinės savimonės ugdymo mokykla. Ir M. Mažvydo katekizmo bei kitų jo darbų lietuviškumas kur kas platesnis negu tai, kad rašyta lietuviškai. Mūsų raštijos pradininkas taip pat lietuviškai mąstė, lietuviškai jautė. Mes galime kalbėti apie jo Reformacijos sužadintą lietuvišką patriotizmą! Vien tai, kad M. Mažvydas akrostichą šiuo atveju (iš pirmųjų eilučių raidžių perskaitomą vardą ir pavardę) įrašė eiliuotoje lietuviškoje prakalboje, rodo sąmoningą savęs siejimą su lietuvių kalba, su jos ateitimi.

Lietuviškas patriotizmas skamba M. Mažvydo katekizmo lotyniškame ketureilyje “Lietuvos Didžiajai Kunigaikštystei” (“Ad Magnum Ducatum Litvaniae”):

Lietuva mano garsi, kunigaikščių laiminga Tėvyne,
Dievo įsakymus šiuos vykdyki siela skaisčia,
Kad neprislėgtų Tavęs atsiskaitymo valandą rūščią
Pyktis Teisėjo garbaus, sėdinčio soste aukštam.

(Koženiauskienė R., ten pat p.69)

Šiuose žodžiuose skamba rūpestis Lietuvos likimu, troškimas, kad ir

ateityje ji būtų verta pasididžiavimo, kaip ja dabar didžiuojasi autorius: "Lietuva mano garsi, kunigaikščių laiminga Tėvyne"!

Ta pati mintis iškyla ir vėlesniame M. Mažvydo darbe – 1566 m. išleistos knygos "Giesmės krikščioniškos" lotyniškoje prakalboje: "... šį darbą aš padariau ne dėl to, kad ateityje (M. Mažvydas gerai suvokia savo darbų ateities vertę! – A. P.) jis atneštų mano vardui šlovę ir išgarsėjimą (...), bet dėl to, kad lietuvių bažnyčia įkvėptai ir ištikimai liaupsintų vienintelio Dangiškojo Tėvo ir Mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus vardą, jo garbę, šlovę ir nuopelnus ir kad mūsų gimtasis žodis tarnaudamas gyvas išliktų ir būtų perduotas ainiams" (ten pat, p. 76; pabraukta cituojant).

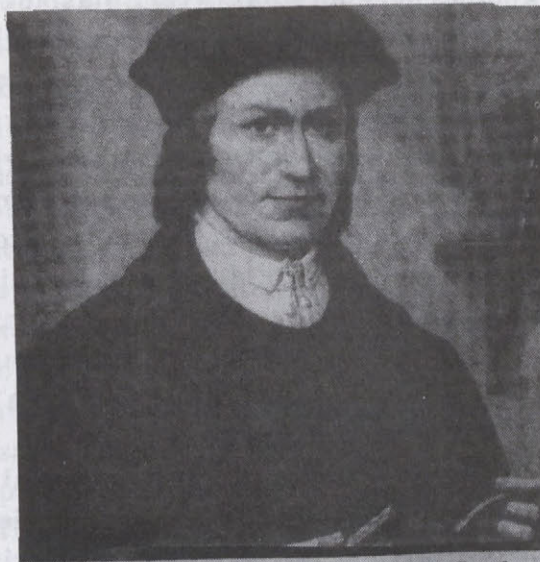
Kad nekiltų įtarimas, jog toks lietuviškas tautinės savimonės deklaravimas – tai tik individualus mūsų pirmosios knygos kūrėjo bruožas, pacituosime 1600 m. Karaliaučiuje išėjusioje knygoje "Žemčiūga teologiška" išspausintos Zacharijaus Blotno (1556–1602) lietuviškos (jau lietuviškos!) prakalbos ištraukėlę, kuri akivaizdžiai rodo Reformacijos idėjų paskatas. Autorius, būdamas kur kas jaunesnės kartos atstovas, tęsia M. Mažvydo tradiciją puoselėti lietuvių kalbą:

"Ir chač (=nors) tiesa, jog dėlei sunkenybes žodžių, mūsų lietuviška-me liežuvyje (=kalboje) nepriprastų, nekuriuose (=kai kuriose) vietose, kaip pareitisi (=dera), negalėjo kaip guldoma (=verčiama) būti, vienoki gi (=tačiau) keliokių žodžių dėlei darbs šis brangus bei vertis negal pa-peikiamas būti, kuomet perguldymas (=vertimas) tokių didžių daiktų šis darbs dabar pirm yr, kurs po tam nuog autoriaus ir kitų nuog dienos ik dieniai galės pagerinamas būti, kur mažu (=gal) savo čėsu (=laiku) nūn mums stokojančių žodžių vietoj kiti pagal dienišką (=kasdienį) paprotį rasisi, prieg ko ir šis mūsų lietuviškasis liežuvis (=kalba) lig kitais liežuviais (=kalbomis) šlovnu stosisi (=taps šlovingas). Kadgi ir kituose liežuviuose (=kalbose) taip buvus, pavaizdos išrodo. Veizdėk tiktai Daktaro Liuteraus pirmąją ir paskiausiąją vokiškai perguldytą (=iš-verstą) Bibliją. Čia pirmoji tau bu s jau kaip naktis, o paskiausioji toj vietoj kaip diena. Jong (=kad) ant to ir mūsų lietuviškasis liežuvis (=lietuvių kalba)ateit galėtų, tu taipojeg poną Dievą melsk ir prašyk" (Koženiauskiene R., cit. veik., p. 200).

Ne visi XVI a. M. Lietuvos lietuviškų raštų autoriai yra taip tiesiogiai deklaravę savo tautinį nusistatymą. Tačiau jiems visiems būdingas ne misionieriškas, ne utilitarinis, ne taikomasis požiūris į lietuvių kalbą. Jie laikė savo pareiga ją, kaip savaiminę, prigimtine tautos vertybę, puoselėti ir ugdyti.

Reformacijos idėjų įtaka lietuvių raštų kūrėjams matoma ir vėlesniais amžiais. Juk ir XVIII a. kilęs čia raginimas raštų kalbą grįsti liaudies kalbos pavyzdžiais (kaip dabar sakoma, jos normomis) siekia M. Liuterio ir kitų Reformacijos veikėjų nurodymus bei praktiką. Nei Mykolo Merlino traktatas "Pagrindinis lietuvių kalbos principas" (1706), nei Pilypo Ruigio "Lietuvių kalbos kilmės, būdo ir savybių tyrinėjimas" (1747), nei pagaliau Kristijono Donelaičio "Metai" neatsiejami nuo M. Liuterio patarimo, kuo vadovautis verčiant kūrinių į gimtąją kalbą: "Reikia motiną namuose, vaikus gatvėje, paprastą vyrą turguje užklausti ir žiūrėti jiems į burną, kaip jie taria, po to versti. Tada jie supranta ir pastebi, kad su jais kalbama vokiškai" (cit. iš: Šmitas K. D. M. Liuterio reikšmė kalbos, tikėjimo ir identiteto raidai, jo įnašas į tautos kultūrą. "Protestantizmas Lietuvoje: istorija ir dabartis". V., 1994. p. 166). Reformacijos idėjos formavo tai pat daugelio XX a. M. Lietuvos lietuvininkų veikėjų lietuvišką tautinę savimonę ir kūrybines pastangas, tarp jų – Vydūno ir levos Simonaitytės.

Atskira šneka būtų apie Reformacijos idėjų poveikį D. Lietuvoje. Jį patyrė tiek evangelikai reformatai, tiek katalikai (pavyzdžiui, Mikalajus Daukša). Tačiau šiems aspektams nušviesti reikėtų kitų straipsnių. Baigiant šį straipsnį tiktų pasakyti dar štai ką: Reformacija gali kam patikti ar nepatikti, bet jos idėjų vaisingo poveikio, netgi lemiamo poveikio lietuvių tautos dvasinės kultūros raidai niekas negali nuneigti. Sąžiningas istorikas nebandys jo nei nutylėti ...

Janina Malinauskaitė. Martynas Mažvydas

TAUTŲ IR RELIGIJŲ VIENYBĖ

Apie tai, kad senyva Ona Milienė savo sodybą N. Radviliškyje 44 ha dirbamos žemės ir 16 ha miško perleidžia senų žmonių ir invalidų prieglaudai, 1996 m. rašė beveik visi Lietuvos laikraščiai. Dažnas šios pavardės linksniavimas priminė Milų šeimą visai kitu aspektu: – Ar tai nebus to Milo, kuris mus vaikystėje gydė “cukreliu” giminaitė?, – smalsauja vieni. Tikriausia šitaip baigiasi Milų šeimos dinastija. O toks tvarkingas ūkis, graži šeima buvo. Vos ne vilnonių audinių apdirbimo fabrikėlį turėjo, – apgailestaudami tikslinasi kiti. Visa tai ir paskatino išsamesniam kraštotyriniam darbui.

* * *

Pavardė MILAS net į Lietuvos pavardžių žodyną neįtraukta. Šio kapitalinio leidinio antrajame tome (Vilnius 1989 psl. 245) yra MILLA, su nuoroda, kad tai latviškos kilmės pavardė, sutinkama tik apie Biržus. Tačiau tarpukario metais tūkstančiai biržiečių žinojome, kad už Medikių iš vieškelio į N. Radviliškį, lauko keliuku pasukus į kairę, už krūmokšnių, jau Daukniškių laukuose yra Milų sodyba, su netipiškais pastatais lietuviškam kaimui. Įrengtose dirbtuvėse savininko Jono Milo samdyti darbininkai ar sūnūs vėlė, dažė, “kirpo pūką”, galop spaudė ne vieno valsčiaus moterų namuose austus vilnonius audinius. Tokio “pagalbinio verslo” berods neturėjo nei vienas kitas Biržų krašto ūkininkas.

Ne žemės darbai rūpėjo ir pačiam savininkui. Dar caro laikais kokių tai skersvėjų atpustas į Daukniškius šis Lapienių žentas be audinių apdirbimo dirbtuvių įrengimo niekada nepamiršo savo latviškų ryšių, pomėgio, o gal ir išsilavinimo. Laikas nuo laiko važiuodavo į Rygą, iš kur į Daukniškius atsiveždavo hemeoptijos vaistus, kuriuos dalino pas jį iš kaimų plūstantiems įsiligojusiems žmonėms. Todėl ne mažiau už audinių apdirbimą garsėjo kaip “cukrininkas”. Buvo populiarus tarp kaimiečių, nes prieš skirdamas lašiuokus “ant cukraus”, atidžiai išklausinėdavo apie ligonį, sirgimo eigą. Dažnam, ypač vaikams negalavimus kaip “ranka nuimdavo”.

Štai tokį Joną Milą pažinojo biržiečiai. Gerbė ir lankė, paspėliodami, kas ką pasirinko: ar jis pagal pavardę audinių apdirbimą ar pavardę pritaikė pagal potraukį verslui. Tik niekam nekliuvo šio sumanaus latvių kilmės darbštuolio kilmė. Sulietuvinta pavardė iš šnekamosios kalbos įtraukta į dokumentiką.

Augo Daukniškių Milų šeimoje dukra ir trys sūnūs, kurie ne pagal amžių kibo į sudėtingus ūkio bei šeimos verslo darbus. Nausėdžių didžiažemiai Dagiai N. Radviliškio parapijoje nepertoliausiai miestelio augino tris dukras. Tik ne bažnyčios šventoriuje ar kaimo gegužinėje, anot poeto P. Širvio

Jaunam jauna patiko be jokios puošmenos

Tokia jinai ir liko – gyvenime dainos . . .

Onos Dagytės, Jono, gim. 1913 m., tremtos 1949. 03. 27 iš Nausėdžių į Irkutsko srities Bodaibo rajoną ir Voldemaro Milo, s. Jono, gim. 1912 m., tremto 1949. 04. 21 į tą pačią vietovę atidesni žvilgsniai susitiko toli nuo gimtųjų namų, jų pavardės įrašytos į 1941–1952 m. Lietuvos tremtinių sąvadą – šiurpų dokumentinį kaltinimą lietuvių tautos naikintojams. Tik ne iš gimtųjų namų, su šeimomis juos trėmė. Abiejų ūkiai išbuožinti, artmiausi šeimos nariai išsiblaškę kur katras. Abu jauni, sveiki, tai ir priverstinis darbas Sibiro kolūkiuose kai kam pasirodė per švelni baismė. Devynerius metus Onutei teko praleisti tamsiuose aukso kasyklų požemiuose. Būtent ten ir susitikę Voldemarą, su kuriuo buvo lemta iškęsti visus katorgos nedateklus, 1958 m. grįžus, tremtinių pažeminius. Ačiū nors už tai, kad davė kampelį jos tėvų sodyboje, leido buvusiam savame tvarte šerti kolūkio kiaules.

Daug širdies graužaties, ašarų buvo pralieta, kai prasidėjus masiniam kaimiečių sugrūdimumui į gyvenvietes reikėjo apsispręsti – statyti N. Radviliškyje namus ar ne? Tartum antrąkart iš žemės rovė, tik už tremtį primokėdami, padėdami pasistatyti kitus namus, mielus ir artimus tik tuo, kad čia nemažai įdėta ir jos gyvenimo draugo Voldemaro triūso. Deja, nebuvo lemta abiem po nauju stogu ilgai gyventi. O mirus Voldemarui teko rimtai susimąstyti kaip užbaigti gyvenimą likus be artmiausių žmonių. Lietuvos valstybės atkūrimas dar vieną rūpestį užkrovė. Kadangi abi seserys Marytė su Matilda pasimirė nepalikę šeimos – ji vienintelė tėvų žemės paveldėtoja. Turtuolė, vos per kiemą painanti. Vienintelis kelias tik į senelių namus, prieglaudą, kartais elgėtnu įvardijama. Panašiais žodžiais senoji pradėjo kalbinti N. Radviliškio seniūną Liudviką Pleškį.

* * *

Nebeatspėsime, kur šie valdžios vyro ir pagalbos prašančios moters pokalbiai būtų nukrypę, jeigu ne geras atsitiktinumas šeimos gydytojos Liucijos Cucėnaitės iš Hamburgo Vokietijoje asmenyje. Tremtinės į vakarus tėviškė – Totorkalnė – šiauriausias didesnis Lietuvos kaimas. Neatsitiktinai šio krašto žmonės didžiuojas esą visos Lietuvos žemėlapių aukščiausioje vietoje. Biržiečiams tai apylinkės su vaizdingiausiu kraš-

tovaizdžiu. Skaidraus Nemunėlio vingiai, pagal kuri vinguoja tai pakalnė nusileisdamas, tai vėl aukštyn kylantis dar Boriso Dauguviečio, kitų šio krašto šviesuolių išvaikšiotas, išvažinėtas vieškeliukas. Tolumoje Latvijos pušynų mėlės. Ne, ne veltui šis kraštas vadinamas biržietiška Šveicarija. Būtent iš čia, daugiau kaip prieš penkiasdešimtmetį į Švediją studijuoti medicinos išvyko būsimoji gydytoja L. Cucėnaitė. Karas, geležinė uždanga, kitokios negandos ilgam atskyrė nuo gimtųjų vietų. Neteko seniesiems Cucėnams džiaugtis dukros šeimos laime, padėti auginti anūkus. Bet ir jiems ne dukra akis užspaudė. Užtat dabar, užauginusi vaikus, nežiūrint į pagarbų 75-rių metų amžių atvažiavo į Lietuvą, parymojo prie artimųjų kapelių, užėjo į seniūniją, kur ir susikaupė O. Milienės, kitų senųjų išiligojusių šio krašto žmonių rūpesčiai, nerimas ateitimi, viešnios iš Vokietijos pastebėjimai nelenkva jų dalia ir seniūnijos darbuotojų atsakomybė: kaip jiems pagelbėti?

...! Hamburgą grįžusi gydytoja viešnagės gimtajame krašte partirtų slogių išpūdžių nepamiršo. Ne kartą skambino į seniūniją. Dėl Torkalnio kapinaičių patvarkymo parūpino tūkstantį markių, pažadėjo kitokią paramą per Maltos ordiną, kuriam priklausanti.

... Ona Milienė ir jos amžininkės spaudė seniūną spręsti jų likimą. Kada ir kokioje prieglaudoje joms kampą surasiąs?

Ona Milienė savo vardo senelių prieglaudoje savo namuose, savo kambaryje. Foto Alfonso Kazitėno

... Surado. Pasiūlė jos pačios namuose prieglaudą steigti. Ideją išsakė hamburgietei L. Cucėnaitei, pačiai O. Milienei. Iš visur gavo tik pritarimą ir pažadus paramai. Teko iš savivaldybės vargano biudžeto išprašyti tūkstančius litų namų remontui, patvarkymui neiprastiems gyventojams. Keblumų kilo visa tai oficialiai informant. Seniūnija, neturinti juridinio asmens statuso, negalėjo savo vardu tokių namų įregistruoti. Tą galėjo ir sutiko padaryti vietos katalikų parapija. Bet... Ona Milienė – ev. reformatė, ir pageidavo, kad jos namuose lygiomis teisėmis gyventų visų religijų žmonės. Įregistravus ev. reformatų parapijos vardu, galėjo iškilti keblumų su parama iš Maltos ordino. Šitaip aplinkybės pastūmėjo į kompromisą. Onos Milienės vardo senelių prieglauda lygiomis dalimis įregistruota evang. reformatų ir katalikų parapijoms. Užtat 1996 m. lapkričio pabaigoje atidarymo iškilmių metu namus palaimino evang. reformatų senj. kun. Petras Čepas ir N. Radviliškio katalikų parapijos klebonas Zenonas Navickas. Pastarajam patikėtos dvasinio vadovo ir administratoriaus pareigos. Prieglaudos atidarymo iškilmių metu jis visa tai pavadino gražiu ekumeniniu bendradarbiavimu, su konkrečiomis pasekmėmis.

* * *

Už abiejų N. Radviliškio bažnyčių, miestelio pakraštyje vaizdingasis Nemunėlis į savo vagą priima biržiečių apdainuotą Apaščią, kuri nuo čia kaip savarankiška upė išnyksta. Reikia tikėtis, kad taip ekumeninėje prieglaudoje nebus su tautybėmis, religijomis. Štai prieglaudoje su podukra įsikurusi Viera Kalninė pagal motiną būtų latviškos kilmės. Bet tai nesutrukdė, pardavus namus, gautus tūkstančius paaukoti savai prieglaudai. Prieglaudai, kurioje šeši dviviečiai kambariai, kurių gyventojos kiekviena pagal išgales pinigais, darbu stengiasi ją turtinti ir verstis be valstybės pagalbos. Tam nemažą impulsą davė Maltos ordinas, atsiuntęs furgoną skalbimo mašinų, televizorių, šaldytuvų, lovų, patalynės, tuo išsprendęs buitines technikos stygių. Dar žadama nedidelės kepyklėlės įranga. Kaip ten bus su ta kepykla – parodys laikas. Tačiau po storu sniegu sluoksniu jau ramiai žiemoja 4 hektarai kviečių, kuriuos kaip auką rudenį įsėjo Medeikių ŽŪ bendrovė. Pavasarį bus sodinamos daržovės, sėjami kiti javai, tinkami prieglaudos virtuvei, užveista gyvulių, paukščių. Kurie galės krutėti – juos prižiūrės. Iš jau turimo miško turėtų pakakti malkų pasišildymui. Svarbu, kad nestigtų tarpusavio supratimo, paremto ramybe ir šiluma, ko daug buvo linkėta prieglaudos atidarymo iškilmių metu.

Žiūrint į visą šį gražų procesą iš šalies dar kartą bandžiau suvokti,

kas paskatino senyvą Oną Milienę tokiam netradiciniam poelgiui. Be-
lieka spėlioti, kad tai giminės genai. Juk jos motinos sesuo Ona Puodžiū-
naitė – Janulienė tai N. Radviliškio progimnazijos steigėja, tuo gražiai
įsirašiusi į miestelio švietimo – kultūros istoriją. Humaniškumui, ne-
tradicioniems sprendimams daug įpareigojo ir vyro, ypač uošvio pa-
vardė, su kuria ne vieną dešimtmetį buvo susiję Biržų krašto žmonių
sveikata ir rūbai. Amžiaus pabaigoje tą patį, tik visai kita forma pa-
kartojo jo marti Ona Milienė.

1997. 01. 25. Vytauto 69, 5280 Biržai

Kun. E. Gerulis

ŽIEMOS ŽVANGUČIAI

*Per mišką rieda žiemos pūga!
Zuikutis slepiasi po egle . . .
Galingai ošia mūsų jūra!
Beržynas puošiasi šerkšna.
Toli girdėt rogių žvangučiai,
Jaunimo juokas ir daina.
Šokdina šaltis baltą žiemą,
Po sniego klodu – Lietuva.
Vilioja sniegas jauną šalną . . .
Flirtuoja rūkas su migla.
Motulė laukia mus prie lango,
Seno tėvelio šypsena.
Plačiai atverti kiemo vartai.
Laimingi grįžtame namo!
Negązdina mus žiemos šalčiai,
Visi mes šaukiame "Valio!"*

1996. 1. 22, Florida, St. Petersburg

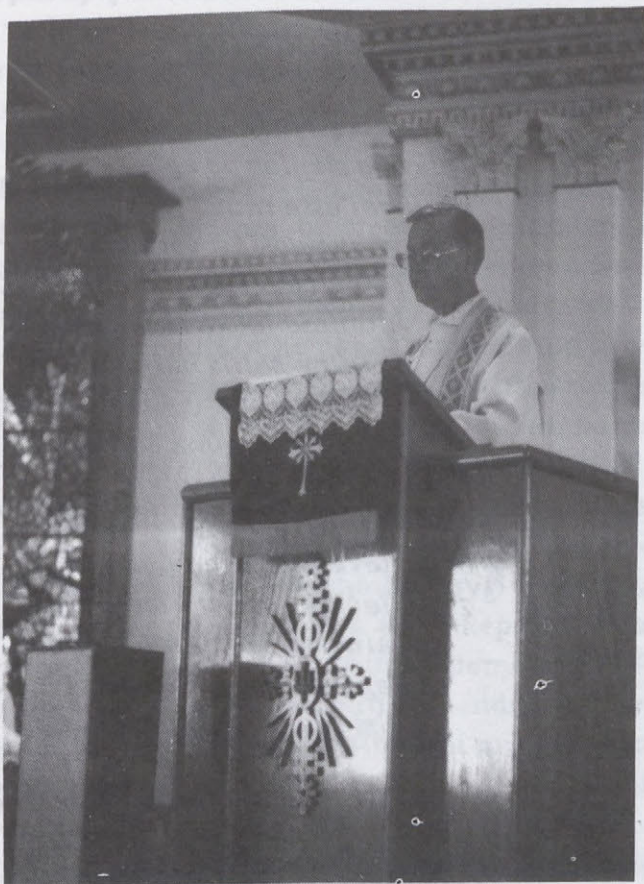

IŠEIVIJOS EVANGELIKAI PAMINĖJO PIRMOJO SINODO SUKAKTĮ *)

1996 m. spalio 6 d. Čikagos lietuvių evangelikų-liuteronų Tėviškės parapijos bažnyčioje įvyko iškilmingas prieš 50 metų Vokietijoje įkurto bendro lietuvių evangelikų sinodo sukakties minėjimas su plačia programa.

Jubiliejinų pamaldų pradžiai muz. Arūnas Kaminskas vargonais atliko Johann Gottfried Walther preliudą: "Herr Gott, Dich loben alle wir".

Pamaldų liturginę dalį pravedė vysk. Hansas Dumpys, Tėviškės parapijos klebonas. Jungtinis Ziono ir Tėviškės parapijos choras, vadovaujamas muz. Arūno Kaminsko ir akomponuojant muz. Ričardui Sokui atliko Ludwig van Beethoven, Vlodo Jakubėno ir Norman Ramsey kūrinus.

Pamokslą sako kun. Algimantas Žilinskas.

Kun. Algimantas Žilinskas, išeivijos ev. liut. bažnyčios vysk. pava-

duotojas Kanadoje, pasirinko lietuvių kalbos pamokslui temą: "Išėivijos bažnytinė misija: Vakar, šiandien ir rytoj". Kun. Jono Juozupaičio, Ziono ev. liut. parapijos klebono ir išėivijos liet. ev. liut. bažnyčios vice-prezidento anglų kalbos pamokslo tema buvo: "Remember Jesus Christ".

Šia proga su malda ir bendrai giedama giesme "Kas ties sostu sutvėrėjo" buvo prisiminti visi mirusieji sinodo dvasininkai ir bažnyčios darbuotojai.

Sukaktuvinės padėkos pamaldos užbaigtos Martyno Liuterio giesme: "Tvirčiausia apsaugos pilis yra mums Viešpats Dievas" ir Johann Gottfried Walther postludu: "Herr Jėzu Christ, Dich zu uns wend".

Pamaldas užbaigia Tėviškės parapijos klebonas vysk. Hansas Dumpys.

Po pamaldų Tėviškės parapijos salėje įvyko vaišės – banketas. Kasparas Vaišvila visus pasveikino Tėviškės parapijos tarybos ir rengimo komiteto vardu. Dr. Algimantas Kelertas pristatė bankete dalyvaujančius garbės svečius.

Ev. reformatų Kolegijos prezidentės kur. Halinos Dilienės vardu sveikina kun. diak. Erika Dilytė-Brooks.

Sveikina Toronto liet. ev. liuteronų Išganytojo parapijos pirmininkas Ernestas Steponas.

Po asmeniškų ir raštiškų sveikinimų vysk. Hansas Dumpys tarė padėkos žodžius: "Šiuo metu man tenka maloni proga išreikšti visų pirma padėką daugeliui: visiems sveikintojams, kurie sveikino žodžiu ir raštu lietuvių išeivijos bažnyčią, jos pirmojo sinodo 50 metų sukakties proga. Jūs praturtinote mūsų jubiliejų savo dalyvavimu ir nuoširdžiais linkėjimais. Toliau dėkoju Tėviškės parapijos darbščiai ir talentingai Moterų draugijai už papuoštus stalus ir skoningai paruoštus pietus. Toliau dėkoju Valteriui Bendikui už prisiminimus apie išeivijos bažnyčios pradžią. Taip pat dėkoju Aldonai Buntinaitei už programos pravedimą, muz. Faustui Stroliai už giesmių palydėjimą ir visiems, kurie bet kokiū būdu prisidėjo šiandien prie planavimo ir šios šventės vykdymo. Visų labiausiai dėkojame Viešpačiui Dievui, kad Jis leido mums susirinkti ir atšvesti šį jubiliejų; ir kad Jis laimino išeivijos bažnyčios kuklias pastangas liudyti Evangeliją žodžiu ir darbu..."

Po vysk. Hanso Dumpio maldos, buvo bendrai sugiedota giesmė "Dėkokite, žmonių vaikai", muz. Faustui Stroliai pritariant pianinu, ir tuo užsibaigė išeivijos lietuvių evangelikų pirmojo liuteronų ir reformatų bendro bažnytinio sinodo 50 metų sukakties minėjimas.

Valteris Bendikas

*) MS redaktoriaus pastaba: Kadangi paskutiniame MS 77 Nr. 47 psl. tilpo išsamus Valterio Bendiko šia tema straipsnis ir ta pačia tema 1996 m. Tėviškės parapijos minėjimas buvo Valterio Bendiko liuteronų žurnale "Svečias" išsamiai aprašytas, kai tuo tarpu MS redakcija jokio šio Tėviškės parapijos minėjimo aprašymo iš parapijos tarybos ar šio minėjimo rengimo komiteto spausdinimui nesusilaukė, ir tik dabar, kai žurnalas jau spaustuvei paruoštas, šis daugiau kaip prieš metus vykęs minėjimas šiandien pasidarė aktualus, tačiau gaila, kad dėl laiko ir vietos stokos mums tenka pasitenkinti svarbesnėmis to minėjimo ištraukomis, panaudojant Valterio Bendiko straipsnį tilpusį "Svečio" 1996 m. Nr. 3 su autoriaus sutikimu.

GRAŽIOJI LIETUVA ŠIANDIEN *)

(Naujaisi įspūdžiai iš viešnagės Lietuvoje)

Nuo puikaus Pacifiko Kranto, iš Kalifornijos San Jose miesto, didelio internacionalinio aerodromo, išskridau vėl, jau ketvirtą kartą su Northwest Airline, per Kanadą ir platų Atlanto vandenyną į Frankfurtą, o iš ten su Lithuanian Airline į mūsų mylimą laisvos ir nepriklausomos Lietuvos sostinę Vilnių. Aktyvus ev. reformatų Bažnyčios veikėjas inž. p. Donatas Balčiauskas su šeima ir mokytojas p. Leonas Vacbergas pasitiko mane su raudonom rožėm. . .

Sekančią dieną, šeštadienį, 14. 6. 1997 m., kaip tik buvo švenčiama Vilniaus "Politinių Kalinių ir Tremtinių" gedulo ir vilties šventė, Lukiškių aikštėje prie buvusių KGB rūmų. Didelė žmonių minia, patriotinės kalbor ir dainos sudarė tikrai šventiška entuziastišką nuotaiką. Minėjimo šventei įpusėjus atvyko taip pat svarbiausias to minėjimo svečias su palydovais, Lietuvos Seimo Pirmininkas Dr. Vytautas Landsbergis, kurį teko ir man garbė trumpai pasveikinti ir keliais žodžiais pasidailinti. (žiūr. foto)

*H. Janužys sveikina tos šventės garbingą svečią,
Liet. Resp. Seimo Pirm. Dr. Vytautą Landsbergį.
Vilnius, 14. 06. 97* *H. J.*

*) Pasinaudota ilgesnio straipsnio ištraukomis

Garbingas šio minėjimo svečias, Dr. Vytautas Landsbergis, kurio istoriniais nuopelnais gali šiandien visa Lietuva savo iškovota laisve ir nepriklausomybe didžiuotis, palydint Čečenijos atstovui, kurio tauta dar ir šiandien tebekariauja už savo laisvę ir nepriklausomybę, sustojo su savo palydovais prie "Politinių Kalinių ir Tremtinių" paminklo, kur dar ilgai nuskambėjo audringai bendros kankinių ir tremtinių sukurtos dainos. . .

Nuvykęs į Klaipėdą aplankiau ir mano gimtinę Lėbartų kaime, netoli Gargždų. Labai gaila, mano gimtinės namų neberadau, nes bolševikai sulygino viską su žeme taip, kad nei laukų ribas nebeatpažinau. Graudu buvo tai pamatyti ir skaudu prisiminti! Tam kriminaliniam istorinių įvykių vaizdui nusikratyti ir geresnį ūpą atgauti turėjau puikią progą po to susitikti su maloniu buvusiu Klaipėdos Apskričio Valdytoju p. Jurgiu Aušra ir jo puikia žmona, Prof. Milda Aušriene, pas Mildos motiną p. Aną Dugnienę-Reizgytę Priekulėje. Reizgytės tėvas, Martinas Reizgys, buvęs Klaipėdos Krašto Direktorijos Pirmininkas, buvo nacių kacete nužudytas, o jo žmona bolševikų-banditų išvežta į Sibirą, kur buvo ten vėliau nukankinta.

"Politinių kalinių ir Tremtinių" istorinė dainų šventė Klaipėdoje sutraukė tūkstantinę žmonių minią. Į šią brangų gedulo ir vilties dienos paminėjimą suvažiavo 40 mišrių chorų su 1500 choristais, kurie pripildė tą puikią Klaipėdos Vasaros Estradą. Ilga eiseną su vėliavomis ir orkestrais Klaipėdos gatvėmis iki Estrados, buvo tikrai didelis patriotiškas pasišventimas visų choristų ir publikos, ypatingai kai šventės "Dangiškos Ašaros" (lietus), palydėjo eiseną visą laiką. – Harmoningos vilties ir skausmo choristų dainos, Klaipėdos miesto mero, valdžios atstovų, Jo eksc. Telšių Vysk. sveikinimai ir garbingas tos šventės svečias poetas B. Brazdžionis, kuris savo karštais ir patriotiškai įspūdingais žodžiais, susilaukė entuziastiškų aplodismentų. – Su didele apgaila pastebėjau, kad mūsų evangelikų liuteronų, reformatų ir kitų protestantų Bažnyčių Vadovai arba jų atstovai nedalyvavo šioje istorinėje gedulo ir vilties šventėje. (Jeigu klystu–atsiprašau). Tikiu, kad ir jų nors trumpa sveikinimo kalba arba malda būtų davusi šiai istorinei šventei tikrai didesnę reikšmę Klaipėdiškiams ir visai lietuvių tautai ir pasauliui. . .

Būtų nusikaltimas, jeigu nepaminėčiau ir nepadėkočiau šios garbingos šventės iniciatoriams ir organizatoriams, buv. Sibiro tremtiniams, kurių šūkis buvo "Leiskit į Tėvynę", Lietuvos Politinių Kalinių ir Tremtinių Sąjungai, Klaipėdos skyriaus Pirmininkui p. J. Martišiui ir jo nenuilstamam Pavaduotojui p. Povilui Mileriui, už jų pasišventusią patriotišką darbą ir tos istorinės Dainų Šventės pravedimą. (žiūr. foto)

*Dešinėje, S-gos Sibiro tremtinys, Vicepirminin-
kas p. Povilas Mileris, kairėje – H. Janužys.
Klaipėda, 17. 06. 97*

H. J.

Prieš metus prašiau Klaipėdos Vytauto Didžiojo Gimnazijos Direktorių atstatyti vėl tikrą vardą, nes sovietų okupacijos laikais buvo gimnazijos pavadinimas degraduotas į vidurinės gimnazijos vardą. Man, kaip buvusiam Vytauto Didž. Gimn. mokiniui, buvo labai malonu matyti, kad mano prašymas buvo pilnai patenkintas ir originalus, puikus Klaipėdos Vyt. Didž. Gimn. vardas su Gedimino stulpais ant gimnazijos stogo, vėl buvo atstatytas.

Klaipėdos Universiteto Bibliotekos pasišventusiai Direktoriai p. Jannai Pupelienei ir jos bendradarbiams, kurie yra tikri tos institucijos mokslo ugdytojai, nuvežiau nemažai įvairių kalbų mokslinių knygų.

Klaipėdos Universiteto Senato Pirmininkei prof. Audronei Kaukienei ir puikiam rašytojui-istorikui p. Kostui Kaukai perdaviau taip pat daug istorinių knygų, kurie vertina visus raštus ir užpildo tą vakuumą, kuris susidarė pobolševikiniame Lietuvos laikotarpyje, auklėdami, rašydami ir išleisdami vertingas istorines knygas. Kiti tos tuštumos užpildytojai yra taip pat to krašto pozityvios-varomosios jėgos kaip Vinco Kudirkos Premijos laureatas, nepamainomas lietuvis patriotas, T. V reporteris ir fotožurnalistas p. Bernardas Aleknavičius, kuris savo pastabia plunks-

na gydo bolševikų padarytas žaizdas mūsų tautai, Klaipėdos Universiteto prof. Milda Aušrienė, istorikas p. Kenešis ir kiti. Su šitais nusipelnusiais lietuvių rašytojais turėjau taip pat ilgus ir draugiškus pasikalbėjimus Klaipėdoje.

Aš ir mūsų senas draugas iš Ravensburgo laikų, poetas p. Bernardas Brazdžionis, kurio 90 metų gyvenimo sukaktį atšventėme šiais metais Los Angeles mieste, buvome pakviesti dalyvauti "Politinių Kalinių ir Tremtinių" Sąjungos dainų šventėje Klaipėdoje. Be to, turiu su pasididžiavimu paminėti, kad B. Brazdžionio (Vytės Nemunėlio) vaikams iliustruota poezija "Meškiukas Rudnosiukas", autoriui prašant, buvo mano žmonos, taip pat poetės, Maria Foster Janužienės, išversta į anglų kalbą, kuri bus netrukus čia Amerikoje išleista. (žiūr. Foto)

Garbingo Lietuvos poeto p. Bernardo Brazdžionio 90-ties gyvenimo metų sukakties šventėje Los Angeles mieste, Calif. Iš kairės: poetas Bernardas Brazdžionis, poetė p. Maria F. Janužienė ir H. Janužys.

Los Angeles Calif. 23. 02. 97

H. J.

Taip pat buvo malonu matyti, kad naujų namų statyba miestuose ir priemiesčiuose vyksta labai sparčiai. Klaipėdoje, Taikos pr. yra net labai puiki, nauja Apostolų bažnyčia pastatyta. Su pasigėrėjimu pastebėjau taip pat nemažą pažangą ekonominėje ir socialinėje srityse su, atro-

do, geromis ateities reformos perspektyvomis... Prieš dvejus metus Klaipėdos turguose negalėjau rasti žuvies, kas buvo labai keista jūros ir žvejybos mieste. Šiandien jau yra turguose pilna gerų ir visų rūšių žuvų. Apie mėsos, pieno produktų, gėlių ir aprangos pasirinkimą visai nekalbėsiu, nes jų yra turgai perpildyti. Be to, prie kiekvieno turgaus arba prekyvietės yra žmonėms, yatingai turistų patogumui, įrengti specialūs pinigų pakeitimo banko kioskai, kur galima lengvai ir greitai pakeisti beveik visų kraštų valiutą į Lietuvos labai pastovų Litą. – Žinoma, dar nepašalintas nuikalstamumas ir korupcija vargina tautą ir nepriklausomybę. Puikiai analizuoja Klaipėdos Universiteto prof. E. B. Jakubauskas, šių metų išleistoje Klaipėdos Univ. knygoje, "TILTAI": "Lietuva, atsiskyrusi nuo Sovietų Sąjungos, jau išgyveno ankstesniąją ekonominę ir politinę euforiją. Dabar ji sprendžia sudėtingas ūkio pertarkymo problemas, susijusias su privatizacija, dekoloktyvizacija. Problemų sprendimą apsunkina kompetencijos stoka, korupcija, žmonių nusivylimas, didėjantis nedarbas. Dėl to problemų sprendimas neduoda laukiamų rezultatų". – "Lietuva, 1918 m. atgavusi nepriklausomybę, buvo tipiška žemės ūkio šalis. Po Antrojo pasaulinio karo čia sukurta galinga pramonė, kuri tenkino ne tik Lietuvos, bet ir kitų sovietinių respublikų poreikius. Ypač tai būdinga didžiosioms įmonėms. Dabar jos stovi be darbo, nes negauna užsakymų. Vienintelė išeitis – žemės ūkio ir pramonės bei paslaugų sferos privatizavimas, kuriame galėtų dalyvauti ir užsienio kapitalas. Be užsienio investicijų neįmanoma atgavinti Lietuvos ekonomikos, bet Lietuvos žmonės dar nepritaria ekonomikos internacionalizavimui, nors Vakarų šalyse tai yra įprastas reiškinys".

Lietuvoje yra labai daug laikraščių. Kai kurie jų nesilaiko spaudos etikos ir pasiduoda lengvai užsienio įtakai, dalis jų gadindami puikią lietuvių kalbą su svetimais, daugiausia anglų kalbos išsireiškimais, kurių skaitytojai dažnai nežino, ką jie reiškia, kaip "Bestselleris, prezumcija, leasas" ir t.t. Tas pats "Svetimumas" reiškiasi labai aiškiai lengvoje muzikoje ir dainose, kuri yra daugiausia pasisavinta iš "Beatle", "Rolling Stone", "Rock & Roll". Kai kurių moterų ir suaugusių merginų gatvėse demonstravimas trumpų suknelių, anot vieno Klaipėdos laikraščio: "Gal jos pačios ir prašosi, kad jas pagrobtų, nes eina beveik nuogos ir specialiai kraiposi, tiesiog provokuoja vyriškių dėmesį"...

Laimingu būdu pasisekė man aplankyti tą garsų, taip vadinamą Lietuvos "Golgatą" – Kryžių Kalną netoli Šiaulių, kuris yra taip populiarius kaip palyginus su paryžiaus Eifelio bokštu arba New York dango-

raižiais. Turistai plūsta iš viso pasaulio kraštų į tą šventovę, "Skausmo ir Vilties" Kryžiaus Kalną, aplankyti. 1961 m. bolševikai nutarė susidoro-
roti su kryžių kalnu. Buldozeriai nušlavė medinius kryžius, o metali-
nius nuvežė į metalo laužo sandėlius. Taip pat buvo bandyta užtvindy-
ti ir padaryti kaip neprieinamą salą, bet šventas istorinis likimas ne-
leido tą įvykdyti, nes 1988 Lietuvos Atgimimo metais Kryžiaus Kalnas
vėl įsitvirtino su savo pilna ir nepalyginama Tautos Dvasios išraiška.
Neseniai aplankė šitą istorinę šventą tvirtovę net Popiežius Paulius II.
(žiūr. foto)

Grįždami iš Šiaulių Kryžiaus Kalno į Klaipėdą, mūsų karavanas
vyko per Palangą nes norėjome būtinai tą puikų turistų ir gražų pajūrio
miestą aplankyti. Įvažiavus į Palangą, mūsų mašinos buvo sustabdytos
miesto policijos patrulių ir kiekviena mašina turėjo sumokėti po 15.00
litų įvažiavimo mokestį. Man atrodo, kad šitas mokestis yra žymiai
peraukštas ir tuo atbaido turistus. – Nuotaikai pagerinti užsukome visi į
Palangos labai populiarią restoraną "Lietuviško Alaus Smuklę". Malonus
to naujo restorano savininkas p. Gražvydas ir jo padėjėjai sugeba ne tik
meisteriškai patarnauti skoningu maistu ir gera alaus kokybe, bet sten-
giasi taip pat sudaryti tą tyliai patrauklią atmosferą, su puikia lietu-
viška muzika ir daina. Vietos ir užsienio turistai nesigailės ten užėję.
Adresas – Daukanto 21, Palanga.

A. Balčiauskienė

AŠ NORIU...

Aš noriu su piemenėliais

Pamatyti kūdikėlių,

Gimusį tvartelyje,

Betlehem miestelyje.

Danguje skaisti žvaigždėlė,

Rodys žemėje man kelią.

Nepaklysiu tamsoje,

Vaikščiosiu tik šviesoje.

Džiūgauk, mano širdučėle,

Tiesos durys atsivėrė.

Savo Laimę suradau –

Švęst Kalėdas atėjau!

“AMIŠAI”

Istorinė apžvalga iki jų imigracijos į Šiaurės Ameriką 19-tame šimtmetyje

Pirmoji dalis

Taip vadinama Amišų tikybinė bendruomenė yra stipriai veikianti ir auganti religinė grupė Šiaurės Amerikoje. Arti 75-ių procentų visų Amišų gyvena Indianoje, Ohio ir Pennylvanijoje su gausiom kolonijom ir kitose Amerikos valstijose, bei Kanados Ontarijoje. Amišai labai veiklūs ir energingi žmonės, pasišventę krikščioniškai bendrijai, kilę Šveicarijoje iš anabaptistų judėjimo 16-tojo šimtmečio pradžioje. Nuo pačių Amišų pradžios 1693-čiais metais Šveicarijoje ir Vokietijoje iki jų imigracijos į Šiaurės Ameriką, Amišų bendruomenė išlaikė savo religiją, papročius, tradicijas ir gyvenimo stilių iki mūsų laikų nepaisant visokiausių socialinių ir kultūrinių spaudimų.

Amišai yra vienas iš keleto protestantų reformacijos anabaptistų judėjimo palikuonių. Išskyrus pagrindinių protestantų tikybu, atstovaujančių didžiųjų tikėjimo atnaujintojų (pavyzdžiui Liuteris, Kalvinas ir Zvinglis), Šveicarijoje, Vokietijoje ir Olandijoje vyko visa eilė mažų, uždarų bendraminčių sąjūdžių, pasivadinę anabaptistais, kurie atitrūko nuo įkurtų, viešpataujančių ortodoksinių 1) bažnyčių. Šie atskalūnai vėliau suskilo į visą eilę religinių tikybu, įskaitant ir menonitų, huteritų ir Amišų. Reformacijos metu pasirodė įvairios radiklios kryptys. Viena iš jų buvo ir arijonizmas, radikalus reformacijos sparnas, kuris jungė ir anabaptistus 2).

Amišų tikybos tvirtumas susidarė audringame 16-tame šimtmetyje Europoje. Be abejo, jų protėvių tikėjimas, pamaldumas ir pergyvenimai paliko neištrinamus gilius pėdsakus ir suformavo Amišų galvą iki šių dienų.

Reformacijos laikotarpis buvo audringas, ir nepakantrūs žmonės pasižymėjo karštu temperamentu. Ne tiktai katalikų Bažnyčia buvo įtraukta į verdančią religinę kovą prieš protestantizmą, bet ir patys protestantai buvo įsivėlę į karštus ginčus ir aštrias diskusijas. Kiekviena reformacijos kryptis galvojo, kad ji mokino vienintelį tikrąją religiją ir smerkė visus, kurie nesutiko su jais, vadindami juos eretikais, atskalūnais ir klaidatikiais.

Daugiau negu tūkstantį metų Vakarų Europa buvo suvienyta į viena

Romos Katalikų Bažnyčia. Bažnyčia ir valstybė buvo sujungtos kurti bendrą krikščionių civilizaciją. Pasipriešinus tai vienai Bažnyčiai buvo nusikaltimas prieš valstybę. Per visus viduramžius Bažnyčia tarpininkavo tarp valstybinių konfliktų, vainikavo valdovus, rėmė meną, palaikė aukštąjį mokslą ir skatino prekybą. Bet 16-to amžiaus pradžioje pati Bažnyčia pradėjo skilti. Katalikų Bažnyčia prarado savo moralinę ir politinę įtaką bent kai kur Europoje.

1517 m. Wittenberge, Vokietijoje, buvęs augustijonų vienuolis, Martynas Liuteris (1483–1546), viešai skelbė savo nepasitenkinimą katalikų Bažnyčia, siūlydamas visą eilę revoliucinių pakeitimų svarbiausiose Bažnyčios doktrinos. Liuterio tezės davė pradžią protestantizmui, t. y. krikščionybės įvairioms kryptims, atsiradusioms reformacijai protestuojant prieš katalikų Bažnyčia. Reformacija, gilus liaudies religinis sąjūdis, sulaužė viduramžių Bažnyčios galią ir pašalino jos monolitinę rolę Europoje 3). Ciurichas greitai tapo reformos judėjimo centru ir antruoju reformacijos židiniu.

Martynas Liuteris
1483–1546

Ulrichas Zvinglis
1484–1531

Protestantų reformatoriumi ir žinomu pamokslininku Šveicarijoje buvo teologas Ulrichas Zvinglis (1484–15310), nuo 1519 m. Didžiosios Katedros ("Gross Muenster") kunigas Ciuriche. Taip kaip Liuteris ir Jonas Kalvinas (1509–1564) 4), Zvinglis savo pamoksluose skelbė žmogaus išganyką tikrai per maldą ir tikėjimą; žmogus gali būti palaimintas ne per savo darbus, bet tik per Dievo žodį ir tikėjimą į Dievą; Jis atmetė skais-

tyklos doktriną ir pritarė kunigų santuokai 5).

Jonas Kalvinas
1509–1564

Jau 1518 m. Zvinglio mokslas Ciuriche pritraukė jaunos žmones, kurie buvo nusiteikę daryti reformas. Nuo 1522 m. mažos grupės studentų ėmė burtis pradėjo susirinkti privačiuose namuose tyrinėti Bibliją ir poteriauti. Šie jauni žmonės ėmė nerimauti dėl to, kad Liuteris ir Zvinglis negalėjo įsivaizduoti visuomenę be stipraus vadovo. Abu reformatoriai pakeitė popiežiaus galią vietiniu kunigaikščiu. Ciuricho jaunimas galvojo, kad Bažnyčia buvo valdoma Ciuricho miesto valdybos. Valdžios vadovaujama Bažnyčios reforma Ciuriche sukėlė nerimą tarp tų naujų disidentų 6), kurie suprato, kad Bažnyčios atgimimas galėtų tikrai įvykti radikaliai skirtingu pagrindu.

Šitie radikalūs reformatoriai žiūrėjo į Bažnyčią kaip į krikščionių susivienijimą, sąmoningai atsidavusį Kristum. Jie skelbė, kad krikštas turi būti priimtas tik suaugusių, kurie savanoriškai nusprendė įstoti į draugiją, kurie sutiko paklusniai gyventi pagal Jėzus Kristaus mokslą. Jie mokino, kad bažnyčia turi būti atskirta nuo pasaulio ir nuo valstybės. Kai kurie disidentai atsisakė krikštyti savo kūdikius kadangi vaikai nėra pa-

kankamai subrendę suprasti Kristaus šaukimą į apaštalavimą. 1525 m. sausio 21 dieną disidentai slapta ir nelegaliai apkrikštijo viens kitą ir sukūrė taip vadinamą "laisvąją bažnyčią". Šiuo poelgiu davė pradžia naujam protestantiškam judėjimui. Kadangi disidentai jau buvo apkrikštyti būdami kūdikiais, jų antras krikštas iššaukė radikalų reformacijos sparną, priėmusį anabaptistų vardą. Anabaptizmo doktrinos ir veikimai buvo iš esmės radikalus reformacijos mokymo išplėtimas 7).

Toks nepaklusnumas valstybinei Bažnyčiai buvo Ciuriche nepakeliamas. Prasidėjo neapykanta ir persekiojimai. Anabaptizmas buvo laikomas žalingu pažiūrų turinčiu judėjimu. Ortodoksiniai reformatoriai dažnai rėmėsi "anabaptistų" vardu kaip pažymys bet kokio radikalaus protestantizmo sąjūdžio. Taip kaip liuteronai ir kalvinistai, anabaptistai mokė, kad tikėjimo pagrindas yra Šventasis Raštas; svarbu yra remtis Kristaus mokslu. Tačiau, anabaptistai gynė komunalinių krikščioniškų bendruomenių įkūrimą ir pasipriešinimą valstybinei Bažnyčiai. Dėl to jie buvo nuolatos grasinami, įkalinti ir ištremti; valdžia uždėdavo piniginę pabaudą dėl įstatymų pažeidimo. Reformacijos metu Ciurichas tapo teokratija 8). Tais metais radikalūs protestantai-anabaptistai buvo išprovokavę Zvinglio valdymą. Jie buvo nugalėti ir jų vadovai ištremti iš Ciuricho. Tačiau net mirties bausmės grasinimas negalėjo sulaikyti šį augantį judėjimą. Anabaptistų sąjūdis nuolat stiprėjo ir augo ir per keletą metų jau nemažai anabaptistų gyveno Šveicarijoje, Vokietijoje, Austrijoje ir Moravijoje.

Moravijoje anabaptistai, pabėgę iš kitų Europos kraštų, rado prieglaudą. Daug vietinių moravų didikų buvo protestantai ir toleravo svetimas pažiūras bei religinius įsitikinimus. Jakobas Hutteris tapo vadovu ir seniūnu ten gyvenančių anabaptistų ir įkūrė Broliją ("Bruderhof"), priėmusią "Hutterische Bruder" vardą. Kai katalikų kunigai Moravijoje pasipriešino religiniams disidentams, Hutterio bendruomenės nariai buvo išvaryti iš namų. Pats Hutteris buvo suimtas, kankinamas. 1536 m. vasario 25 dieną buvo ant laužo sudegintas Innsbrucke. Tarp 1550 m. ir 1600 m. represijos sumažėjo. Kada 1593-čiais metais kilo karas tarp Turkijos ir Hapsburgo Imperijos, pacifistai-huteritai pergyveno žiaures priespaudas. Juos užmušdavo arba ištremdavo į Turciją. Persekiojimai tęsėsi per visą kontrreformaciją. Pagaliau huteritai galėjo iš Moravijos pabėgti ir 1770 m. pasiekė Rusiją. Kada rusų kalba mokyklose ir karinė tarnyba pasidarė privalomos, huteritai ruošėsi išvažiuoti iš Rusijos. 1874 m. ir 1877 m. kone visi iškeliavo į Ameriką South Dakotos valstijoje. Paskutiniai huteritai išvyko 1879 m.

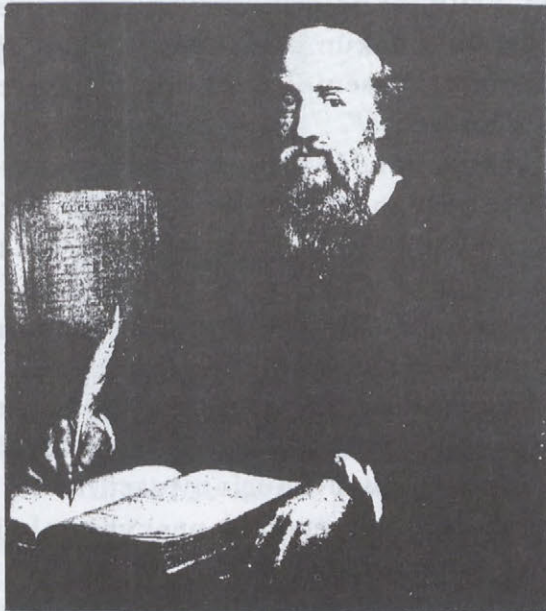
Per visą 16-tą šimtmetį naujojo anabaptistų tikėjimo skleidėjai buvo visokiais būdais persekiojami ir naikinami: jie buvo įkalinti, kankinami, skandinami, sudeginti arba išvežti į nelaisvę. Per sekančius du šimtmečius, tūkstančiai anabaptistų buvo nužudyti dėl savo tikybos. Per tuos baisius religinius persekiojimus, anabaptistų likimas buvo ypatingai žiaurus kadangi jie buvo slėgiami visų kitų religijų – tiek katalikų, tiek protestantų. Katalikų aristokratai ir ortodoksiniai reformacijos vadovai, įskaitant Liuterį ir Zvinglį, vieningai priešinosi anabaptistams dėl jų antipatijos valstybinėms bažnyčioms. Kada anabaptistų grupės atsirado Šiaurės Vokietijoje bei Olandijoje, valdžios organai ten taip pat elgėsi žiauriai su jais. Šimtų šimtai buvo nužudyti per tuos dešimtmečius po pirmųjų krikštytųjų 1525-tais metais. Šie persekiojimai paliko žymes ilgam laikui. Naujo judėjimo skelbėjams išsivystė gilus nepasitikėjimas plačiai visuomenei bei neigiama pažiūra prieš valdžią.

Persekiojimai nesustabdė šio religinio sąjūdžio skleidimą. Iš tikrųjų, judėjimas buvo taip plačiai paplitęs, kad jo vadovai pageidavo tiksliau apibūdinti anabaptistų tikėjimą. Susirinkę Schleithime, Šveicarijos – Vokietijos pasienyje, šveicarų ir vokiečių anabaptistai, pasivadinę Broliais, paskelbė jų bažnyčios nustatymą. Dokumente "Schleithem Tikėjimo Išpažinimas", bažnyčios vadovai pasisakė už Naujo Testamento palaikymą kaip pavyzdį kasdieniniam gyvenimui. Jie save laikė paklusniais Dievo vaikais, atsiskyrę nuo blogo, nuodėmingo pasaulio. Suaugusių krikštų ir bažnyčios griežta tvarka, drausmė ir disciplina buvo svarbūs tikėjimo pagrindai.

1539 m. anabaptistų judėjimas pasiekė Šiaurės Vokietiją ir tuojau išplito per visą Olandiją. Tuo metu nesutarimai išsivystė judėjimo viduje tarp "taikingų" šiaurės anabaptistų ir pasilikusių bendrijų Šveicarijoje ir Pietų Vokietijoje, kurie buvo "karingesni". Taikingi šiaurės anabaptistai tapo rūpesčių prislėgtais ir smurto aukomis, ypač po to kai 1534 m. sausio mėnesį karingi anabaptistai pasigrobė Miunsterio miesto valdžią ir įkūrė anabaptistų teokratiją, t. y. valstybinę bažnyčią. Užgrobėjai pradėjo persekioti ir bausti tuos, kurie atsisakė persikrikštyti. 1535 m. Miunsteris buvo atgal atsiimtas bendrom jėgom keletu protestantų kunigaikščių ir miesto vyskupo. Taigi, po šito įvykio nežiūrint kur jie begyventų, valdžia laikė visus anabaptistus žiauriais, karingais revoliucionieriais.

Į šią dezorganizuotą judėjimą atėjo buvęs olandų katalikų kunigas ir religinis reformatorius, Mennas Simonsas (circa 1496–1561). 1536 m. Simonsas išstojo iš katalikų Bažnyčios ir prisijungė prie anabaptistų judėjimo Olandijoje, kur jis tapo šio naujo tikėjimo vadovu. Jis buvo tiek

įtakingas, kad per kelis dešimtmečius daugelis šiaurės anabaptistų pasivadino "Mennoisten" arba menonitais. Per sekančius 25–ius metus iki maždaug 1560 m., olandų anabaptistų vadovai, įskaitant ir Menną Simonsą, ėmėsi atstatyti taikingą anabaptistų draugiją per visą šiaurės Europą.

*Mennas Simonsas
circa 1496–1561*

Menno Simonso rastai tapo protestantų evangelikų menonitų tikėjimo pagrindu. Jis mokino, kad tikintis žmogus privalo formuoti savo kasdieninį gyvenimą griežtai pagal Šventąjį Raštą. Taikingumas ir paklusnumas bei kuklumas yra didžiausios dorybės; išdidumas ir savimeilė – didžiausios nuodėmės. Simonsas pasisakė už visišką religijos ir valstybės skyrimą. Menonitai nieko bendro nenorėjo turėti su valdžia ir politika. Jie pasisakė prieš ginklo vartojimą ir karinę tarnybą; neigė valstybinę teismą ir paklusnumą valdžiai. Nenuostabu, kad jie laikė valdžios ir kariuomenės autoritetą blogybe, kuri buvo jiems padariusi tiek daug žalos.

Be to, Mennas Simonsas mokino, kad visi neapgailėstaujantys, ekskomunikuoti anabaptistai, kurie palaikė smurtą Miunterio užgrobimo metu, turi būti uždrausti nuo visų visuomeninių bei asmeniškų ryšių – krikščionys privalo vengti ("meiden") visų neapgailėstaujančių žmonių.

Nuo 1554–tų metų, įprotis vengti ekskomunikuotų narių buvo labai paplitęs olandų ir šiaurės vokiečių menonitų tarpe. Pagaliau 1568 m.

ir vėl 1591 m. Pietų Vokietijos menonitai irgi priėmė šiuos bažnyčios įsakymus. 1632 m. šiaurės menonitų vadovai sudarė bažnyčios vieningumo sutartį, taip vadinamą "Dortrecht'o Konfesiją". Šis dokumentas tapo vienu iš patvariausių ir ilgiausiai galiojančių bei įtakingiausių menonitų tikybos išpažinimų. "Konfesija" bendrais bruožais aprašė menonitų doktriną. Priimtas daugelių parapijų šiaurėje, menonitai ne užilgo susipažino su šiuo dokumentu Pietų Vokietijoje ir Šveicarijoje. 1660 m. Elsono menonitai, neseniai emigravę iš Šveicarijos, oficialiai priėmė "Dortrecht'o Konfesiją".

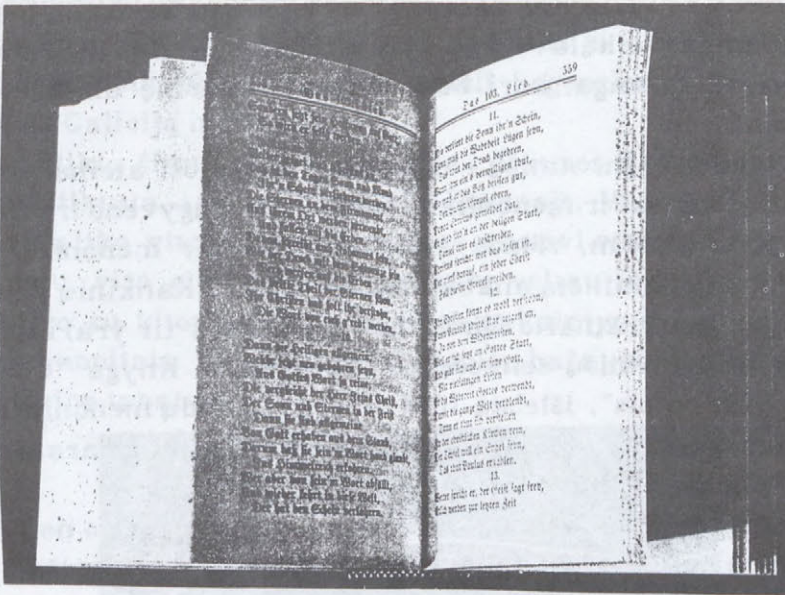
Anabaptistai–menonitai dažnai susidurdavo su besitęsiančiais išoriniais, t. y. valdžios ir kitų bažnyčių grasinimais. Bet po 1614 m. šveicarų valdžia vengė padaryti iš anabaptistų religinius kankinius. Vietoje egzekucijų, valdžios pareigūnai bandė juos įkalinti, bausti ir išstremti. Ne vėliau kaip 1653 m., persekioji šveicarų Broliai pradėjo keliauti palei Reino upę į Vokietijos Pfalco sritį. Kiti ir keliavo šiaurės link ir apsigyveno Elsono. Tačiau ir šitose srityse jiems nedavė ramybės.

16-to šimtmečio gale olandų valdžia pradėjo daugiau toleruoti menonitus. Olandų menonitai buvo daugiau įvertinti ir netrukus jie tapo kultūrinio gyvenimo dalimi. Menonitų prekybininkai, gydytojai ir amatininkai pasidarė labai turtingi.

Olandų menonitų dvasininkas, Thielemanas Jausz van Braghtas (1625–1664), bijojo, kad jo šalininkai galėtų užmiršti Naujo Testamento mokymą apie paprastumą, paklusnumą ir kenčiančią bažnyčią. Braghtas galvojo, kad vienas būdas sugrąžinti bažnyčią prie ištikimybės žmonėms priminti, kad neužmirštų savo kankinius. Jis pradėjo rinkti žinias apie kankinius iš teismų protokolų, pasakojimų ir kitų šaltinių. 1660 m. jis jas išleido viename tome, pavadintu "Kankinių Veidrodis". Kronika apėmė šimtų šimtų patraukiančių kankinių pasakojimų. Knygos antrame leidime pridėta iš vario graviruotos iliustracijos menonitų menininko Jano Luykeno (1649–1712). 1748 m. Pensilvanijos menonitai išvertė šią knygą į vokiečių kalbą, kuri 1780 m. buvo perspausdinta Vokietijoje Amišų parapijoms. Tuo tarpu, Šiaurės Amerikoje gyvenantys Amišai irgi skaitė vokiečių kalboje parašytą "Maertyrer Spiegel". 1849 m. Shemas Zookas (1798–1880) išleido naują vokiečių kalbos leidinį. Šiandien "Kankinių Veidrodis" randasi beveik visose Amišų ir menonitų šeimose. Knyga skaitoma mokyklos pamokose ir dažnai paminėta pamaldose. Netgi Amišų giesmyne "Ausbund" yra pridėtas trumpas rinkinys kankinių biografijų, kuriame smulkiai aprašyta jų bylos, kančios, aukos ir ištikimybė 9). Anabaptistai įkalinti Pasau pilyje prie

Dunojaus rašė giesmes, kurios tapo branduoliu šio "Ausbund" giesmyno.

AUSBUND, Amišų giesmynas

17-to šimtmečio gale atsirado susidomėjimas dvasiniu atnaujinimu tarp pietų Reino ir šveicarų menonitų. Vienu iš veikėjų, kuris skelbė reformas bažnytiniame gyvenime, buvo jaunas šveicarų seniūnas, Jakobas Ammannas (circa 1656–1730). Ammannas reikalavo atnaujinti bažnyčią nes buvo aišku, kad net bažnyčios vadai, seniūnai bei kunigai nesilaikė griežto atsiskyrimo nuo pasaulio. Jis buvo įsitikinęs, kad bažnyčia atitolo nuo krikščioniškos moralės. Griežtas vengimas ("Meidung") tų parapijiečių, kurie sulaužė bažnyčios tikėjimo papročius ar išstojo iš bažnyčios, buvo viena iš Ammanno bažnyčios svarbiausių reformų. Pagaliau menonitų bažnyčia suskilo į dvi atskiras dalis – į didesnę menonitų bendruomenę, vadovaujančią seniūno Hanso Reisto, ir į reformuojančią frakciją, vadovaujančią Jakobu Ammannu. Ammanno tikslas buvo įkurti atskirą daugiau disciplinuotą bažnyčią.

Amišų religinės bendruomenės, t. y. konservatyvaus menonitų sąjūdžio įkūrėjas, Jakobas Ammannas, gimė Erlenbache, Šveicarijoje. Matyt, kad jis išstodamas iš šveicarų reformatų Bažnyčios, priėmė anabaptistų tikėjimą. Persikėlęs į Elsasą, tapo parapijos seniūnu Markircho miestelyje. 1696 m. vasario 27 dieną jis viešai paskelbė, kad jo pasekėjai, taip vadinami "Ammanniše" netarnaui nei miesto policijoje nei sargyboje. Dėl šito įsitikinimo, Amišai buvo išvaryti iš miesto. Daugelis jų iškeliavo, nors parapija išsilaikė per visą 18-tą šimtmetį. Po 1713-tų metų nežinoma kas su Ammannu atsitiko, kur jis dingo.

Didžiausias pavojus Ammanno bažnyčiai buvo kompromisas. Jis mokė, kad bažnyčia negali eiti į kompromisus su pasauliu; Amišai turi visškai atmesti nuodėmingą pasaulį. Pabrėždamas kuklumą ir paprastumą, Ammannas reikalavo, kad vyrai nešiotų barzdas ir drabužius be sagų. Bet kokia apranga, kuri buvo panaši į karinę uniformą, buvo draudžiama.

Nepaisant 1693 m. Amišų – menonitų schizmos, ateinančiuose dešimtmečiuose Amišai ir menonitai rodos gerai sugyveno ir turėjo bendrus santykius. 1780 m. vienas Amišų seniūnas ir menonitų kunigas kartu išleido jau paminėtą anabaptistų kroniką, "Kankinių Veidrodis". Maldaknygė "Die Ernsthafte Christenpflicht" buvo (ir yra) labai populiari menonitų ir Amišų šeimose bei pamaldose. Knyga "Christliches Glaubens-Bekenntnis", išleistą 1664 m. vieno olandų menonitų seniūno, buvo plačiai skaitoma abiejų draugijų. Kita menonitų parašyta knyga "Die Wandlende Seel" buvo populiari ir tarp Amišų.

Nepaisant jos savotiškumo, Amišų bendruomenė turėjo nemažai panašių pažiūrų kaip ir visa Vakarų Europa. Po 1700 m. Amišai pradėjo domėtis imigracija į Šiaurės Ameriką. Buvo netikėtai palankių galimybių apsigyventi Šiaurės Amerikoje, bet ir įsikurti Rytų Europoje, ypač Rusijoje 10). Labai daug Amišų ir menonitų, kurie buvo išvaryti iš Pietų Vokietijos ir Šveicarijos, pirmiausiai apsigyveno Olandijoje ir iš ten išvyko į Ameriką ir Kanadą.

1683 m. spalio 6 dieną trylika menonitų šeimų iš Krefeldo miesto, Vokietijoje, atvyko į Philadelphijos uostą "Concordo" laive. Šitie pirmieji vokiečių menonitų imigrantai įkūrė savo koloniją Penssylvanijoje, kurią pavadino "Germantown" (vokiečių miestelis). Kolonija yra pati seniausia iki šių dienų išsilikusi menonitų bendruomenė Amerikoje. Po kelių metų kita menonitų grupė iš Šveicarijos apsigyveno Penssylvanijoje, Lancaster apygardoje.

Amišų emigracija rimtai prasidėjo 1737 m., kada dvidešimtvienu Amišų šeima atvažiavo į Penssylvaniją. Per tris dešimtmečius daugiau negu šimtas šeimų atvyko į Šiaurės Ameriką. Nuo 1736 m. iki 1770 m. apie penki šimtai Amišų apsigyveno Rytų Pennsylvanijoje. Tarp 1804 m. ir 1810 m. keletas Amišų šeimų įsikūrė toliau į vakarus. Nuo 1817 m. iki 1860 m. apie trys tūkstančiai Amišų, gyvenę Elsase, Bavarijoje ir Hessijoje, atkeliavo į Iovą, Illinois, Indianą, Ohio, Penssylvaniją, Marylandą, New Yorką ir Kanadą-Ontario. Nuo 1860 m. iki 1900 m. maždaug penkiasdešimt šeimų apsigyveno kitose Amišų kolonijose jau vidurinių vakarų valstijose.

Tuo tarpu kai Amišų šeimos imigravo į Ameriką, kiti Amišai kelia-vo Europos viduje, ieškodami ramybės, laisvės ir daugiau žemės. Dauge- lis iš jų persikėlė į kitas vokiečių sritis: į Hessiją – arti Wittgensteino, Waldecko ir Marburgo; į Bavariją – netoli Regensburgo, Ingolstadto ir Miuncheno; į Galiciją ir į Rusiją.

Devyniolikto šimtmečio imigracija į Šiaurės Ameriką žymiai su- silpnino pasilikusią Amišų bažnyčią Europoje. Mažiau negu du tūks- tančiai narių liko visoje Europoje. Nors pastovi emigracija baigėsi po 1860-tų metų, visa eilė mažesnių grupių vėliau išvažiavo iš Europos. Kiti susiliejo su kitomis kultūromis arba kaimyniniais vokiečių bei šveicarų menonitais. Bet po 1937 m. Amišų bažnyčia Europoje prara- do savo atskirą tanatybę.

*Tipiškas Amišų Bendruomenės narys
tas pats – anuomet ir šiandien.*

Pastabos

¹ Ortodoksija - grieštas doktrinos laikymasis.

² "Arijonizmas, radikalusis reformacijos sparnas, neturėjo vieningos pažiūros. Jis jungė visus radikaliosios reformacijos pasekėjus: antitrinitorius, anabaptistus, ... unitarus ir kitus" (Kregždė, psl. 101).

³ "Prikaldamas 1517. X. 31 prie Wittenbergo bažnyčios durų 95 tezes, kurios kritikavo Romos popiežių ir katalikų Bažnyčią . . . Liuteris paskelbė karą katalikų hierarchijai. Žaibas, kurį sviedė didysis reformatorius . . . trenkė į patį taikinį ir visa vokiečių tauta sujudo" . . . "Liuteris savo reformomis siekė atnaujinti, pašvarinti nugyventą katalikų Bažnyčią. Popiežiui nesutikus ir Liuterį ekskomunikavus, - įvyko skilimas" (Kregždė, psl. 59 ir psl. 67).

⁴ "Zwinglio reformaciją praplėtė ir pagilino genialusis prancūzas, didysis Genevos reformatorius, humanistas, teisininkas, teologas Jonas Kalvinas, griežčiau ir radikaliau praveddamas Bažnyčios reformą . . . Kalvinas atmetė pačią Romos Bažnyčią, kaip antidemokratinę su visa . . . feodالية santvarka. Tuo būdu, Kalvino reformacija įgavo revoliucinį charakterį ir padėjo dvasinius pagrindus naujiems amžiams . . . Kalvino griežtas mokslas, sušvelnintas jo pasekėjo ir įpėdinio Teodoro Bezoso (1515 - 1605), tapo universaliu" (Kregždė, psl. 67 - 68).

⁵ Zvinglis "savo suformuotas 67 tezes paskelbė Ciuriche (Zürich) 1523 m., reikalaujamas kovoti už teisingumą, tikėjimo atnaujinimą ir laisvę. Iš Ciuricho reformacija išsiplotė į kitus Šveicarijos kantonus" (Kregždė, psl. 67).

⁶ Disidentas - kas neišpažįsta oficialiosios religijos; kas nepripažįsta viešpataujančios ideologinės doktrinos.

⁷ Žodis *anabaptizmas* kilęs iš graikų *anabaptismos* ir reiškia antras krikštas: *ana* = vėl + *baptizein* = krikštyti. "Anabaptistai (persikrikštiję) tai plebėjiška sekta, griežti asketai, nenuilstami, fanatiški, atkakliai skelbė savo mokslą. Jie reikalavo, kad žmonės būtų krikštijami tik subrendę ir sąmoningi. Jie skelbė artėjanti pasaulio perversmą, vaizduodami ją kaip mistišką 'paskutinį teismą'" (Kregždė, psl. 104).

⁸ Iš graikų *theokratia*: *theos* = dievas + *kratein* = valdyti. Pažodinė reikšmė - valstybės valdymas Dievo; taigi, kunigų valdoma valdžia, pretenduodami, kad ją valdo dievišku autoritetu; politinės valdžios priklausymas dvasininkams.

⁹ Maldų knygoje, "Ausbunde", išleista 140 giesmių be gaidų ir trumpas rinkinys šveicarų anabaptistų kankinių biografijų.

¹⁰ Amisai pirma imigravo į Austriją, o 1783 m. į Rusiją. Apie tą laiką Amisai vertėsi žemdirbyste; juos laikė nepaprastai produktyviais ūkininkais. Šita grupė buvo viena iš paskutiniųjų Amišų bendrijų imigravusių į Ameriką. 1873 m. apsigyveno Kansas ir South Dakotos valstybose.

Panaudota Literatūra

Alfred Apsler, *Sie kamen aus Deutschen Landen*, (Appleton-Century-Crofts, New York, 1962), psl. 80 - 91.

Merle Good, *Who are the Amish?*, (Good Books, Intercourse, Pennsylvania, 1985), psl. 58 - 61.

Jokūbas Kregždė, *Reformacija Lietuvoje*, (Devenių Kultūrinio Fondo Leidinys Nr. 5, Chicago, 1980), psl. 59 - 68; psl. 101 - 104.

Funk & Wagnalls New Encyclopedia, (Funk & Wagnalls, Inc., New York, 1972), Vol. 2 - psl. 77 - 78; Vol. 16 - psl. 177 - 178; Vol. 25 - psl. 479 - 480.

Knaurs Lexikon, (München, 1949), psl. 1014; psl. 1964.

Steven M. Nolt, *A History of the Amish*, (Good Books, Intercourse, Pennsylvania, 1992), psl. 1 - 88.

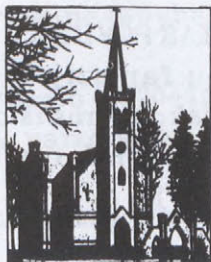
Vincent R. Tortora, *The Amish Folk*, (Photo Arts Press, Lancaster, Pennsylvania, 1969), psl. 4 - 33.

John V. Wasilchick, *Amish Life - A Portrait of Plain Living*, (Crescent Books, New York, 1991), psl. 16 - 33.

Gero von Wilpert, *Deutsche Literatur in Bildern*, (Alfred Kröner Verlag, Stuttgart, 1965), psl. 73.

Klaus Wust & Heinz Moos (Red.), *Dreihundert Jahre Deutsche Einwanderer in Nordamerika*, ("300 Jahre Deutsche in Amerika" Verlags-GmbH, München, 1983), psl. 5; psl. 18; psl. 21; psl. 30.

(Bus daugiau)

AR APAŠTALAS POVILAS NUKRITO NUO ARKLIO?

Šv. Rašte skaitome, kad Saulius arba Povilas keliavo į Damaską (Apd 9: 3). Anuomet nebuvo lėktuvų, traukinių, autobusų. Nebuvo net dviračio ar motociklo! Tad kokia priemone Povilas keliavo? Fantazija plati: gal jis jojo arkliu ar žirgu? Gal drambliu ar kupranugariu? Gal mulu ar asilu? Nuo ko Povilas nukrito?

Patikrinus Šv. Rašto daugybės vertėjų įvairius išsireiškimus, matome, kad Biblija nenurodo kokią kelionės priemonę Povilas naudojo. Žinovų nuomone, Povilas keliavo pėsčiomis.

Šv. Rašto anglų kalba įvairiuose vertimuose matome sekančius išsireiškimus:

KING JAMES VERSION: "as he journeyed". LIVING BIBLE: "as he was nearing Damascus". TODAY'S ENGLISH VERSION: "as he came near the city". NEW INTERNATIONAL VERSION: "as he neared Damascus". PHILLIPS MODERN ENGLISH: "as he neared Damascus". REVISED STANDARD VERSION: "as he journeyed". JERUZALEM BIBLE: "while he was traveling". NEW ENGLISH BIBLE: "while he was still on the road".

Lietuvių vertimuose matome sekančius išsireiškimus:

PIPIRAS ir EINORIS: "jam ant kelio esant". JURĖNAS: "kelionėje". VĖLIUS: "jam esant pakelyje". SKVIRECKAS: "bekeliaudamas". TULABA: "keliaujant".

J. KLAUSNER, žydų mokslininkas, gimęs Lietuvoje, baigęs caro ir kaizerio universitetus, savo 624 puslapių knygoje FROM JESUS TO PAUL (Boston, 1961), rašo: "Saul fell upon the earth" (p. 322). V. KURNATAUSKAS savo EVANGELIKŲ TIKYBOS KNYGOJE rašo: "bekeliaudamas" (p. 102). Čia kaip matome, tiek KLAUSNERIS, tiek ir KURNATAUSKAS nemini nei "jojimo", nei "arklio". . .

Įdomu: tik du lietuviai vertėjai – KOSTAS BURBULYS ir ČESLOVAS KAVALIAUSKAS – remdamiesi savo laisva fantazija, pasigailėjo pėsčio Povilo ir užsodino jį joti . . .

KAVALIAUSKAS: "kai prijojo". BURBULYS: "kai prijojo netoli Damasco".

Atsakingiems ŠV. RAŠTO vertėjams tokia fantazija neleistina!

IŠ KUR APAŠTALAS POVILAS GAVO ARKLĮ?

Kaip atsitiko, kad žmonių fantazijose Povilas tapo pasodintas ant arklio? Kaip į šį klausimą atsako mums istorija?

Pėsčią Povilą matome Vatikano knygyne esančiame 9-to šimtmečio Coşmas Indicoplentes rankraštyje.

843–851 metais pieštame paveiksle Povilas keliauja pėsčias.

Siame sename paveiksle matome Saulių–Povilą ne ant arklio, bet keliaujant pėsčiom. Tai Šv. Rašto iliustracija, piešta 843–851 metais. Paveikslas buvo skirtas prncūzų karaliui Charles II the Bald (823–877 m.). Jis buvo anūkas karaliaus Charlemagne (742–814). Žiūr. Enc. Brit. 5: 288–291 ir 293, Chicago, 1968. Ši iliustracija iš C. T. Daugherty, BIBLE REVIEW, No. 4, p. 44, Aug. 1997, Washington, D. C. Šiuo metu šis paveikslas yra Paryžiuje, Bibliotheque Nationale.

12-to šimtmečio mozaikoje Palermos Palatinos koplyčioje Povilas keliauja dar vis pėsčias.

Net 15-to šimtmečio dailininkas Luca Signorelli savo tapyboje Italijos Loreto katedroje rodo Povilą pėsčią.

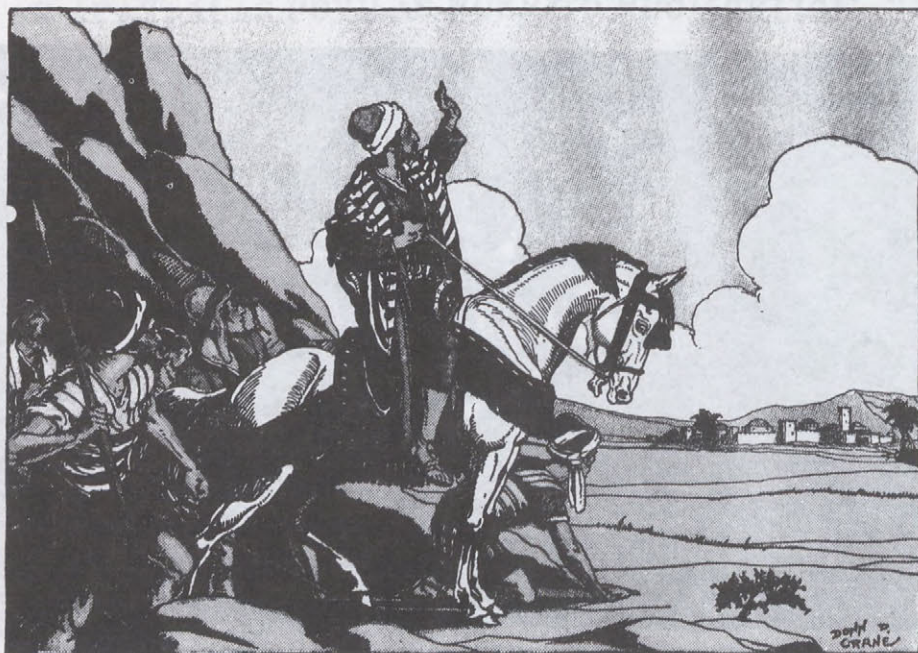
Bet, bendrai imant, po 12-to šimtmečio fantazuojantys dailininkai pradėjo Povilą vis dažniau vaizduoti jojantį. Viduramžio dailininkai samprotavo: "Apaštalas Povilas buvo šaunus mokslo vyras, Romos pilietis, negi jis keliavo pėsčias?! Greičiausia jis jojo ant žirgo!"

Popiežiaus Povilo III (1534–1549) koplyčioje sienos tinke matome 1545 metais Michelangelo freskinę tapybą, kur dominuoja ne apaštalas Povilas, bet jo žirgas. . .

Italų dailininkas Caravaggio (1570–1609) ir kiti renesanso dailininkai, nepaisydami Šv. Rašto, vaizduodavo Paulių jojantį arba nukritusį nuo arklio.

Kaip matome, ši fantazija nėra paremta Šv. Raštu. Tai tik dailinin-

kų neblogavališka iškreipta istorija.

Dailininkas Donn D. Crane, savo fantatijos vedinas, nupiešė apaštalą Povilą, jojant į Damaską. (O. B. Miller, A. PICTURESQUE TALE OF PROGRESS, 2: 182, Chicago, 1935).

NUO KADA SAULIUS TAPO POVILU ARBA PAULIUMI?

Šia proga paprastu klausimu pasitikrinkite savo Šv. Rašto žinojimą: kada Saulius pakeitė savo vardą į Povilą?

Kai Saulius tapo krikščioniu (Apd 9: 3–5; 13: 9), ir kai skelbė žmonėms KRISTŪ Kipro salos vakaruose – Pafo arba Paphos mieste, jis ėmė vadintis Povilu arba Pauliumi (Apd 13: 6, 9, 13).

Šio straipsnio išvada: Esmėje nesvarbu ar Povilas jojo, ar ėjo... **Svarbu:** ŠV. RAŠTĄ verčiant, nevalia pridėti savo fantazijų!

**VILNIUJE ATIDENGTA MEMORIALINĖ LENTA PAGERBTI
LIETUVOS MOKSLO ISTORIJOS PRADININKĄ ASTRONOMĄ
AKADEMIKĄ PAULIŲ SLAVĖNĄ
1901 liepos 21 – 1991 vasario 24**

Pernai vasarą, paminėdami Slavėno 95 metų gimimo jubiliejų, Lietuvos Mokslo istorikai Vilniuje Kęstučio g. 17, prie namo, kuriame profesorius daug metų gyveno, atidengė paminklinę granito lentą su sekančiu įrašu:

Čia 1945–1991 gyveno
astronomas matematikas
Lietuvos Mokslo Istorijos pradininkas
akademikas profesorius
Paulius Slavėnas

Jo atminčiai pagerbti buvo skirta 1996 m. mokslo istorikų konferencija "Scientia et Historia" ir Ožkabaliuose buvo pasodintas ažuoliukas. Paminklinės lentos atidengimo proga pagrindinę kalbą pasakė dabartinis Lietuvos mokslų istorikų bendrijos pirmininkas ir Baltijos valstybių mokslo ir filosofijos asociacijos prezidentas prof. Juozas Algimantas Krikštopaitis. Kalbėjo MOKSLO IR GYVENIMO redaktorius Juozas Baldauskas, buvę aspirantai, mokslo istorikai, bendradarbiai. Poetė Vilija Šulcaitė jam dedikavo eilėraštį "Lyja žvaigždėm". Portretinį bareljefą sukūrė Leonas Žuklys. ("Scientia et Historia – 96", MOKSLAS IR GYVENIMAS, 1996, nos. 7–8).

Paulius Slavėnas gimė Maskvoje liepos 21 d. 1901 m., gydytojo Vinco Slavėno iš Marijampolės šeimoje, augo inteligentiškoje, ryškiai demokratiškų pažiūrų aplinkoje. Pas tėvą lankydavosi Rusijos šviesuoliai, vyko filosofinės ir politinės diskusijos, caro valdžios kritika. Tėvas padėjo lietuviams Maskvoje, nemokamai dirbo Maskvos lietuvių ambulatorijoje. Ši aplinka formavo jaunuolio pažiūras ir gyvenimo filosofiją.

Lietuvai tapus nepriklausomai Paulius su tėvu grįžo į Lietuvą ir iš pradžių gyveno Marijampolėj, kur dr. Vincas Slavėnas vėliau įsteigė ligoninę. Jaunasis Paulius studijas pradėjo Maskvoje, baigė naujame Vytauto Didžiojo universitete. Gavęs Rockefellerio stipendiją išvyko į Yale u-tą studijuoti astronomijos. 1928 m. Yale u-te įsigijo daktarata. Jau Amerikoj paskelbė įvairių savo tyrimų rezultatus, užmezgė ryšius su Eu-

ropos mokslininkais. Bet Lietuvoje astronomijos katedroje jam vietos nebuvo ir jis buvo paskirtas asistentu į Geometrijos katedrą. Ir astronominiams tyrimams perspektyvų nebuvo. Kadangi jam dar reikėjo atlikti karinę tarnybą, Slavėnas buvo paskirtas Vyriausio štabo Karo topografijos skyriaus žinion ir dalyvavo dviejose geodezinėse ekspedicijose, kurioms vadovavo M. Ratauskas. Lietuva tais laikais vykdė tarptautines geodezines programas ir pagrindinis vykdytojas pradžioje buvo kariuomenė. Būdamas kariuomenėj, Slavėnas pradėjo bendradarbiauti Gamtininkų draugijoj, rašė Draugijos žurnale "Gamta", išspausdino pirmus mokslo populiarinimo straipsnius. Sukūręs šeimą su Halina Jakubėnaite Slavėnas aktyviai įsijungė į Lietuvos kultūrinį gyvenimą. Jo energija buvo neišsenkama. 1933 m. jis įsteigė Didžiosios ir Mažosios Lietuvos kultūrinio bendradarbiavimo sąjungą, vadovavo Lietuvos Vakarų sąjungai, nuo 1936 m. buvo Lietuvos MA prezidiumo mokslinis sekretorius. Pauliaus Slavėno uošvis Nepriklausomoje Lietuvoje buvo Evangelikų Reformatų Bažnyčios kunigas ir superintedentas, Kauno universiteto Evangelikų teologijos fakulteto profesorius ir dekanas. Paulius Slavėnas, reformatas, įsitraukė ir į Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios veiklą, ypač švietimo ir kultūrinėse srityse.

Atitarnavęs kariuomenėj Paulius gavo universitete tarnybą kaip privatdocentas ir nuo 1929 m. įsijungė į naujai įkurtą observatoriją. 1940 m. Kauno universiteto Matematikos ir gamtos fakultetas buvo perkeltas į Vilnių ir P. Slavėnas buvo paskirtas naujai įsteigtos Matematikos katedros vedėju, o po kurio laiko Technologinio fakulteto dekanu. 1941 m. jam jau buvo suteiktas profesoriaus vardas. Hitlerinės okupacijos metais Slavėnas dėstė matematiką Vilniaus aukštesnėj technikos mokykloj ir kurį laiką dirbo buhalteriu Vilniaus ligoninėj. Išsiskyres su žmona, kuri su vaikais ir tėvais pasitraukė į vakarus, Slavėnas liko Lietuvoj, kur jam atsidarė platus veikimo laukas. Pirmais pokario metais jis kurį laiką lygiagrečiai dėstė Kauno ir Vilniaus universitetuose. Nuo 1944 iki pensijos jo pagrindinė darbovietė buvo Vilniaus universitetas. Ten jis ėjo Astronomijos katedros vedėjo pareigas, prisidėjo prie astronomijos observatorijos atkūrimo ir suorganizavo Vilniuje Dirbtinių Žemės palydovų optinių stebėjimų 'stotį. Universitete parengė įvairius kursus matematikoj, astrofizikoj ir astronomijos istorijoj. Labai trūko astronominės literatūros, ir Slavėnas paruošė ir atspausdino keletą stambių bendrosios astronomijos knygų, įsteigė ir redagavo "Vilniaus astronomijos observatorijos biuletinį". Nuo 1968 m. tapo Lietuvos Lietuvos Mokslų akademijos tikrasis narys – akademikas.

Prof. Paulius Slavėnas išugdė pirmus Lietuvos astrofizikus. Fizikos

ir matematikos institute jo rūpesčiu 1957 m. buvo įkurta astrofizikų grupė ir priimti pirmieji aspirantai. Vilniaus universiteto astrofizikos absolventai – jo mokiniai. Algimanto Ažusienio žodžiais, prof. Slavėnas savo studentams buvo visa širdimi atsidavęs. Jam ypač rūpėjo, kad jo aspirantai ir moksliniai bendradarbiai įsigytų nuodugnių žinių ir eksperimentinio darbo įgūdį. Jis skatino stažuotes, dalyvavimą konferencijose, susitikimus su astrofizikais ir, kiek tai buvo įmanoma, ir su užsienio mokslininkais. Lietuvos astrofizikai, vadovaujami jo buvusių mokinių, pasaulyje respektuojami.

Giliausią vagą šalia astronomijos Slavėnas išarė Lietuvos mokslo istorijoj. Slavėnas pradėjo mokslo populiarinimo darbą tarnaudamas Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. Jauna Lietuvos respublika veržėsi į šviesą ir mokslą ir Slavėnas greitai pagarsėjo kaip astronomijos žinių skleidėjas. Šalia paskaitų universitete jis skatino mokslo populiarinimą visiems Lietuvos žmonėms visoj Lietuvoj. Ypač populiarius buvo jo paskaitų ciklas radiofone, vėliau išleistas atskira knyga "Dangaus spinduliai". Slavėnas gal jau tada pajuto, kad čia buvo jo tikrasis pašaukimas, nes liko jam ištikimas visą savo gyvenimą. Lietuvos žmonės ir tolimiausiose vietovėse jį pažino iš radijo ir televizijos laidų, iš jo viešų atsakymų į klausimus. (S. Matulaitytė, "Brangiausias universiteto turtas – jo auklėtiniai. Lietuvos mokslo istorikui profesoriui Pauliui Slavėnui liepos 21 d. būtų sukakę 95-eri," DIENA, No. 169 (595), 1996 m. liepos 22 d.).

Profesorius Slavėnas yra Lietuvos mokslų istorijos tyrinėjimų pradininkas. Jis subūrė pirmuosius mokslo istorijos tyrinėtojus, iš kurių branduolio išaugo dabartinė Lietuvos mokslo istorikų ir filozofų asociacija. 1957 m. pradėjęs eiti mokslo populiarinimo žurnalui MOKSLAS IR GYVENIMAS, Slavėnas iš pat pradžių jame bendradarbiavo ir buvo iki savo mirties redakcinio kolektyvo narys. Pagal J. A. Krikštopaitį, šis žurnalas nesilaikė madų ir nepaisydamas politinių pasikeitimų nuosekliai ugdė meilę mokslui ir naujoms idėjoms. (J. A. Krikštopaitis, "Asmenybė istorinių posūkių kelyje: P. Slavėno 95-ji gimtadienį pažymint." MOKSLAS IR GYVENIMAS, No. 4, 1996). Slavėno įkurtas mokslo istorijos seminaras, jam vadovaujant, vyko jo bute kas mėnesį iki pat jo mirties. Liberto Klimkos žodžiais, "būtent čia, jų patriarcho bute, Žvėryne, Kęstučio g. 17, prie kavos staliuko, gimė Lietuvos mokslo istorija. Čia buvo referuojami spaudai parengti darbai, išklausomi aspirantai ir visai atvirai aptariamos gyvenimo realijos, nors, žinoma, mokslo istorijos požiūriu." (Libertas Klimka, "Mokslo plėtra mažoje valstybėje

ir profesūros mankurtizmas.“ LIETUVOS AIDAS: KULTŪRA, No. 21 1996. 1. 31).

Pagal J. Krikštopaitį, Lietuvos mokslo istorikams pasisekė, kad jiems vadovavo toks autoritetas, kaip akademikas profesorius Paulius Slavėnas. Profesorius juos išmokino, kad mokslo istorijos nagrinėjimo parametruose buvo įmanoma gaivinti istorinę atmintį, kelti kultūrinio paveldo reikšmingumas. Pav. jau 1965 m. Lietuvos mokslo istorikai žurnale MOKSLAS IR GYVENIMAS paskelbė akademiko Slavėno ir kitų mokslo istorikų pasirašytą atvirą laišką dėl Lietuvos mokslo ir technikos paminklų apsaugos. Mokslų istorija ir sistematika reikalauja visapusiškumo, universalumo, didelio žinių багаžo, plataus istorijos suvokimo. Slavėnas buvo plataus akiračio ir aukštos kultūros žmogus, poliglotas, intelektualas, savo žinių багаžu praturtindamas Lietuvos kultūros istoriją. Savo erudicija ir išvalgumu jis dosniai dalinosi. Visados buvo atviras ramiam ir turiningam pokalbiui. Kaip žmogus, profesorius Slavėnas buvo teisingas, principingas, santūrus, giliai demokratiškas. Jo buvę studentai prisimena su didele pagarba jo asmeninę šilumą ir intelektualinę toleranciją. Algimantas Ažusienis jį vadina Mokytoju didžiąja raide. Jis pats ir kiti aspirantai ir astrofizikos vyresnių kursų studentai su profesorium artimai bendravo, daug kartų buvo jo namuose, pradėjo suvokti jo tikrąją pasaulėžiūrą. “Suvokėme, kad profesorius laikė Lietuvą okupuota, kad jam labai rūpėjo jos ateitis. Jis mus užuominomis išmokino, kaip, neišduodant savo principų, dirbti Lietuvos švietimo darbą. Šis suvokimas apie tikrąją mūsų Mokytojo pasaulėžiūrą man buvo šviesus žiburėlis bolševikinėje tamsoje. . .” (Algimantas Ažusienis, “Daug nusipelnęs mokslui ir žmonių dvasingumui: akademiko Pauliaus Slavėno atminimui,” FIZIKŲ ŽINIŲ, No. 1, 1991).

Akademikas Paulius Slavėnas paliko gilų pėdsaką Lietuvos kultūroj. Be jo iniciatyvos, vadovavimo ar bent aktyvaus dalyvavimo neapsieita daugelyje Lietuvos mokslinio, visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo srityse. Paulius Slavėnas buvo JAV., Didžiosios Britanijos, Prancūzijos, Rusijos, Vokietijos astronomų ir mokslo istorikų draugijų, sąjungų bei kitų struktūrų aktyvus narys, daugelio pasaulinių, sąjunginių ir respublikinių kongresų ir forumų dalyvis ir organizacinių komitetų narys. Jis buvo plunksnos meistras ir parašė 12 knygų ir apytikriai 900 straipsnių. Jo knygų ir straipsnių bibliografija, sudaryta I. Santackienės ir A. Siskienės, buvo išleista 1983 m.

Aš asmeniškai savo uošvį susipažinau 1973 metais, per mūsų pirmą apsilankymą Lietuvoje. Mano vyrui Juliui šis pasimatymas buvo labai jaudinantis, pirmas susitikimas su tėvu nuo išsiskyrimo vaikystėje. Tais laikais buvo labai sudėtinga gauti leidimą ir mūsų apsaugai buvo paskirti du “šeimos draugai”, kurie mano vyro neišleido iš akių. Aš turėjau daugiau judėji –

mo laisvės. Akademikas su savo antra žmona Zina gyveno Žvėryne, Kęstučio 17, mūriniam prieškarinės statybos dviejų aukštų name, paprastam bet jaukiam, saulėtam bute. Man jis iš pirmo žvilgsnio sudarė gilaus mokslininko įspūdį. Savo mintis jis vystė lėtai, nuodugniai, apgalvotai. Tuščių kalbų nemėgo. Iš išvaizdos buvo imponantiškas, aukšto ūgio, stipri, dominuojanti asmenybė, tikras patriarchas.

Akademiko Slavėno prestižas buvo didelis. Lietuvoje jis buvo gerbiamas ir jo vardas, kaip man pačiai teko daug kartų patirti, atidarydavo visas duris. Jo žmona Zina mėgdavo pabrėžti, kad jis niekad nebuvo įstojęs į partiją, nors ir buvo apdovanotas Lenino ordinu. Nežiūrint to, jis niekad negavo leidimo atvažiuoti į Ameriką, aplankyti savo dviejų sūnų. Paulius su Zina vaikų neturėjo, bet turėjo kelis "augintinius" ir "globotinius". Akademikas mielai panaudodavo savo prestižą, kad kitiems padėti, ypač jauniems žmonėms ir visiems giminaičiams. Vienas jų buvo kunigas Zdebskis. Materialinių turtų negeidė, gyveno kukliai, be jokios prabangos, net be mašinos. Iš įvairių kalbų sužinojom, kad būdamas akademiku jis galėjo gauti modernų butą

Antakalnyje ir butą Akademikų pastate Palangoje, bet Slavėnas "nomenklaturininkų" privilegijom nesinaudojo, jų beveik demonstratyviai atsisakė. Apšiejime su žmonėmis profesorius buvo labai demokratiškas, paprastas, neskirstė žmones į "svarbius" ar "nesvarbius". Slavėnai mėgo svečius ir jų butas buvo visados atdaras. Draugai, giminės ir kolegos priprato pas juos "užsukinėti". Ir senatvėje akademikas laukdavo netikėtų svečių.

Mirus jo žmonai Zinai, akademią globojo ir jo bute su juo apsigyveno jo dukterėčia docentė Marytė Slavėnaitė Pečiukonienė. Dr. Marytė akademikui buvo artima visą gyvenimą, atstojo dukrą. Paulius Slavėnas ir Marytės tėvas, pusbrolis Vincas Slavėnas, augo Slavėnų šeimoj Maskvoje kaip broliai.

Akademikas Slavėnas turėjo laimę dagyventi Lietuvos valstybės atgimimą. Sąjūdžio pirmuosius žingsnius jis sutiko su džiaugsmu ir iš karto įtikėjo jo galutine pergale. Lietuvą mylėjo besąlyginiai ir džiaugėsi Lietuvos nepriklausomybe. Linkėjo Lietuvai surasti atskirą kelią tarp vakarų ir rytų.

Iki pat savo mirties, nors varginamas katarakto, akademikas Slavėnas praleido didelę dalį savo dienos prie rašomo stalo, tvarkė savo biblioteką, diskutavo politinius įvykius. Jis gyvai domėjosi politiniu gyvenimu ir mėgo būti informuotas, aplankytas.

Sausio 13 d. įvykiai jį giliai sukrėtė ir privedė prie pirmo priepuolio, nuo kurio jis nebeatsigavo. Tuo metu pas jį lankėsi mano vyras. Akademikas buvo išvežtas į ligoninę ir ten mirė vasario 24 d. Laidotuvėms rūpinosi Mokslų Akademija. Dr. Marytės rūpesčiu laidojimo apeigas pravedė evangelikų reformatų kunigas R. Moras iš Biržų. Akademikas Paulius Slavėnas palaidotas Vilniuje.

gražiose Antkainio kapinėse. Jo paskutinę poilsio vietą ženklina pa-
prsta juodo granito plokštė.

* * *

Jonas Dagilis

MANO TĖVIŠKĖ – PAROVĖJOS SENIŪNIJA

Geografiniu požiūriu Parovėjos seniūnija – Mūšos–Nemunėlio lygu-
mos dalis – viena šiauriausių Lietuvoje. Net keletą kilometrų nuo Pūte-
lių iki Gailių per skraidųjį Nemunėlį ribojasi su Latvija. Kita seniūnijos
riba – Apaščia.

Dabartinė seniūnija – tai vos ne pusė tarpukario metais buvusio
Biržų valsčiaus, kurį tuomet sudarė keturiolika seniūnijų. Net šešias iš
tų buvusių: Agenišio, Juodžionių, Lyglaukių, Mažutiškių, Pundurių ir
Užušilių visiškai ar iš dalies jungia Parovėjos seniūnija, taip įvardinta
1995 metais. Prieš tai – 1984 m. pagal šias ribas buvo įkurta Parovėjos
apylinkė. Tokį administracinį paskirstymą lėmė kolūkių stabinimas.
Medeikiai, Užušiliai ir “Vienybė” sudarė apylinkės visumą. Tai, kad
Parovėjai priskirti keli kaimeliai palatvėje sąlygoja siauro žemės ruo-
želio tarp girios ir Nemunėlio geografinė padėtis.

1997 metus 1175 seniūnijos šeimose pasitiko 2718 gyventojų. Šeimos
negausios, daug vienišų žmonių. Katastrofiškai sensta kaimas. Štai 1927
m. įsteigta Būginių pradžios mokykla, vėliau išaugusi iki aštuonmetės,
savo septyniasdešimtmetį pasitinka tuščiomis klasėmis, nykstančiais
kitais pastatais. 1992 m. dėl mokinių stygiaus ji uždaryta. Šitaip pasiel-
gta su nemažai pradinių mokyklų, medicinos punktų, ryšių skyrių, tau-
pomojo banko filialų. Dabar seniūnijoje belikę Parovėjos ir Užušilių
pradinės ir Medeikių pagrindinė mokykla. Beliko Medeikių Parovėjos,
Užušilių medicinos punktai. Latvijos pasienyje Virškupėnuose nuo 1997
m. pradžios panaikinamas. Nyksta, tuštėja tokie kaimai kaip Rimšiai,
Virškupėnai ir kiti, žinomi prieš tris šimtus ir daugiau metų. Tik vieš-
kelis nuo Kvetkų į Nemunėlio Radviliškį (irgi vieno senojo pirklių kelio
atšaka), ne naikinamas o tvarkomas, prižiūrimas ūkiniais, strategi-
niais ir politiniais sumetimais. Juk už Nemunėlio – Latvija. O kelias pa-
gal Nemunėlį – mūsų seniūnijos, dargi valstybės įvaizdis.

SALZBURGIEČIŲ PROTESTANTŲ 265 METŲ TREMTIES SUKAKTIS

IX a. Salzburgo bažnytinė provincija apėmė dabartinės Austrija, Vengrija, Slovenija ir dalį Bavarijos. Imperatorius Rudolfas 1278 m. suteikė Salzburgo arkivyskupui kunigaikščio titulą, ir ligi 1802 m. jie buvo arkivyskupijos – kunigaikštijos pasauliniai valdovai.

Prieš 265 metus Salzburgo protestantai buvo priversti apleisti savo tėvynę – Salzburgo miestą ir kunigaikštiją, nes arkivyskupas M. Lang, įsitraukęs į vaidus su miestiečiais ir luomais, nepajėgė sulaikyti protestantizmo bangos, kuri staigiai apsėmė Salzburgą. Čia fanatikams atėjo į pagalbą arkivysk. – kunigaikštis Leopold Anton Fleutherius Freiherr von Firmian (1727–1744). Imperatoriaus slaptasis patarėjas, kuris 1727 m. Salzburgo kunigaikščiu paskyrimo proga savo padėkos kalboje pabrėžė sakydamas, kad jis kaip Ispanijos Philipp II paskirtas pareigas pašvęs tikrojo tikėjimo garbei. (Kaip žinoma, Ispanijos Philipp II buvo fanatiškas protestanų priešas). Bijodamas kalnuose gyvenančių protestantų sukilimo, turėjusių ryšių su protestantiškais valstybės luomais ir veltui mėginęs juos atversti, Firmian apšaukė juos sukilėliais ir 1731. 10. 31 d. išleido “Emigracijos ediktą” priverstinai 1732 m. protestantų emigracijai:

“Mes, Leopoldas iš Dievo malonės, Salzburgo arkivyskupas, įsakau: Liuteronai ir reformatai turi Salzburgą apleisti be teisės sugrįžti. Jie turi viską palikti, išskyrus tik rankinį bagažą su kelionei būtinais reikmenimis.“ (...)

1. Visi, kurie priklauso vienai iš minėtų konfesijų, kurios Romos Imperijoje yra toleruojamos kaip religijos, bet žmonių masėse sukelia pasipiktinimą ... privalo emigruoti, kad išvengus sunkių turtą, sveikatą ir bendrai gyvenimą liečiančių bausmių be teisės grįžti.

2. Visi tie, kurie nenuolatiniai pas mus laikosi, kaip įvairių rūšių darbininkai, bernai, pasiuntiniai ir kt. abiejų lyčių asmenys, sulaukę 12-kos metų amžiaus ir priklausą vienai iš aukščiau minėtų religijų, 8 dienų laikotarpyje (nuo šio parėdymo datos) su rankiniu bagažu privalo apleisti šį kraštą. Priešingu atveju gresia sunki bausmė be pasigailėjimo.

3. Visi tie, kurie pas mus nuolatiniai dirba Druskos kasyklose, Plieno liejyklose, kalnuose arba lauko ūkiuose, ar tarnybą atlieka, tuojau

turi būti atleisti be jokio atlyginimo. Provizijos konfiskuojamos, bausmė – emigracija tur būti vykdoma, be teisės grįžti.

Nuolatiniam ūkininkams ypatingu kunigaikščio gailėstingumo aktu duodamas 3 mėnesių terminas bandyti ūkį parduoti, bet kiekvienu atveju privalo po 3 mėnesių emigruoti be teisės grįžti.

Kunigaikščio arkiv. Firmian vardu 1732. 12. 26 d. rašytame popiežiui Clemens laiške, sakoma: “Dabar jau laikas, vyriausias Bažnyčių Ganytojau ir narsus katalikų tikėjimo Gynėjau, kai Tavo širdis džiaugiasi ir dėkoja Izraelio Dievui: tvirtieji sunaikinti, tyčininkai nutildyti, sukilėlių bandos likviduotos, sugedusi mėsa išpiauta, apgailėstaujanti avis iš avių tvarto išmesta. Šioje žemėje tapę nepastovūs ir paviršutiniški kaip per amžius tamsoje klajojančios žvaigždės, tie eretikai liuteronų sektos pasekėjai, kurie birželio 1731 m. staiga ir netikėtai tapo sąmokslininkais, numetė lervas ir teigė esą katalikais...”

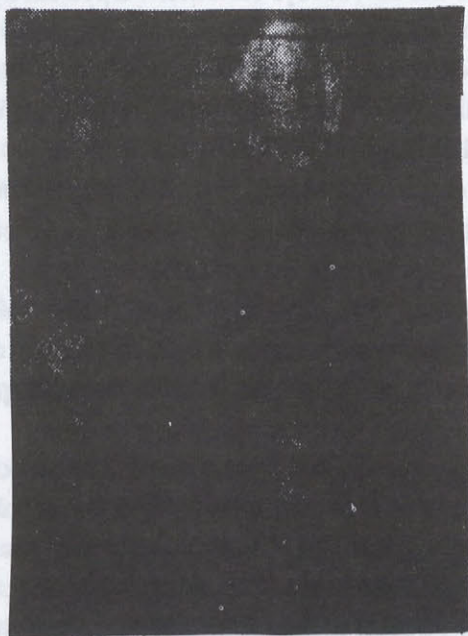

Salzburgo protestantai-tremtiniai

Tas nežmoniškas sadistinis protestantų persekiojimas ir prievarta iš savo tėvynės trėmimas to laiko Europoje buvo suprastas kaip smerktinas kunigaikščio-arkivyskupo Firmian antihumaniškas aktas, priėmęs jau praeityje likusius XV-XVII a. religinius karus. Prūsijos karalius Friedrichas Wilhelmas I grasino arkiv. Firmian tuo pačiu atsilyginti, ištremiant tą patį skaičių katalikų iš Prūsijos. Tačiau ir ne visi katalikų sluoksniai buvo patenkinti arkiv. Firmian sprendimu. Net pats popiežius Clemens pareiškė savo abejonę dėl praktiško šio plano reali-

zavimo. Vienoje imperatorius Karl VI pakartotinai reikalavo kunig.-arkiv. Firmian vadovautis atsargumu ir žmoniškumu. Nors Salzburgas susilaukė daugybės protestų ir skundų iš vietos ir užsienių dėl protestantų iš savo tėvynės trėmimo, tačiau tas nieko nepadėjo: 22. 000 evangelikų turėjo besąlyginiai savo tėvynę apleisti, visą savo turtą palikti ir tik būtiniausius asmeniškus reikmenis į rankinį bagažą su savim pasiimti. Bet skaudžiausia buvo tėvams, nuo kurių vaikai buvo atskirti. turėjo juos palikti, kad būtų katalikiškai išauklėti.

*Friedrichas Wilhelmas I.
Prūsijos karalius*

Prūsijos karalius Friedrichas Wilhelmas buvo vienas iš pirmųjų, kuris 1732. 02. 02. pakvietė Salzburgiečius tremtinius apsigyventi Rytprūsioose. Nors ir tūkstančiai jų norėtų mano krašte apsigyventi, sakė karalius, iš Aukščiausios malonės meilę ir pasigailėjimą, namą, kiemą, dirvas ir pievas jiems duosiu.

Nors Rytprusių kolonizacijos projektas jau buvo baigtas, siautusi maro epidemija 1709–1711 m. Prūsų Lietuvoje palietė ir lietuvių apgyventus plotus, kur ištuštėjo 8411 sodybų. Įsrutės apskrityje be gyventojų liko 4260 sodybų, Ragainės – 1613, Tilžės – 1307, Klaipėdos – 871. Išmirė apie trečdalis lietuvių, tačiau po ilgesnio laiko kraštas tapo vėl pilnai apgyvendintas religinių persekiojimų aukomis: Valdensais, Menonitais, Skotų presbiterijonais, Hugenotais ir žydais.

1732 m. nuo 05. 20. iki 11. 10. 66 Baltijos transporto laivais iš Štettino į Karaliaučių atvyko dalis Salzburgiečių tremtinių po daugiau kaip savaitę trukusios jūros kelionės. Bendras Salzburgiečių tremtinių, atvykusių į Rytprūsius, skaičius, daugiausia transportais per Berlyną 1732. 04. 30. iki 07. 15. sudarė 14. 728 asmenis.

Salzburgiečiai buvo apgyvendinti tarp prūsų ir iš Pfalz, Prancūzų Šveicarijos, Nassau ir Lietuvos atvykusių emigrantų. Dažnai vykdavo pats karalius į Rytprūsius vietoje įsitikinti apie naujųjų pavaldinių padėtį ir reikalui esant jiems padėti. Dauguma jų buvo lietuviškuose kaimuose rytų ir šiaurės rytų Rytprusių krašte apgyvendinti.

Gumbinę parinko jis organizaciniu centru tremtinių apgyvendinimo planavimui ir finansinės labdaros kaupimui jų naujos egzistencijos kūrimo labui. 1740 m. sausio 27 d. karaliaus kabineto įsakymu protestantų tremtinių Salzburge paliktas turtas per įgaliotus komisarus buvo parduotas ir gautais pinigais Rytprūsiose buvo įkurta "Salzburgo Draugija Gumbinė". Gyvendami tarp kitų, laiko bėgyje tremtiniai asimiliavosi. Ypač per mišrias vedybas kartą po kartos tapo tikrais vietos gyventojais, tik Salzburgo bažnyčia ir Salzburgo ligoninė priminė jiems jų protėvių tėvynę.

Laimė nelaimėje tiems 30. 000 protestantams, sudariusiems apie 1/8 dalį Salzburgo gyventojų buvo tai, jog tas antihumaniškas jų arkiv.-kunigaikščio elgesys buvo atviras, kad net Bavarijos katalikai davė sutikimą Salzburgo protestantų tremtinių transportams pervaziuoti jų teritoriją. Vokietijos protestantiški karaliai ir kiti luomai (ypač ev. tikėjimo gyventojai) daug gelbėjo Salzburgo tremtiniams-protestantams taip, kad 1732 m. galėjo Prūsų karaliaus įgaliotiniai tarp Donauwoerts ir Harburgo didžiausią tremtinių dalį per Berlyną į jų naująją tėvynę palydėti.

Dalį tremtinių priėmė laisvieji miestai Augsburg, Lindau, Ulm ir kt.

Kai kurie jų emigravo Lietuvon, kur jų palikuonių buvo iki II pasaulinio karo.

Salzburgiečių-protestantų tremties kelionės neapsiėjo be gyvybių aukų: kelionėse laivais mirė 515 asmenys, sausumos transportuose - 300 ir pirmoji Rytprusių žiema, savo skirtingu nuo Salzburgo klimatu, pareikalavo net 2. 000 gyvybių.

PANAUDOTI ŠALTINIAI:

LIETUVIŲ ENCIKLOPEDIJA Boston, VI t. 272 p.; XXVI t. 377 p.

Dr. Hermann Schreiber LAND IM OSTEN, 1961 m.

Herbert Kranz ZEUGNIS DER ZEITEN, 1949 m. 96-111 p.

MOKSLININKO MYKOLO GALVELĖS 120-ųjų GIMIMO METINIŲ MINĖJIMAI

(*Pabaiga*)

3. KAUNE, SENAMIESČIO CENTRE

Gruodžio 15 d., Kauno senamiesčio širdyje, prie gražuolės Rotušės į Lietuvos medicinos ir farmacijos muziejų LIETUVOS MOKSLO ISTORIJOS IR FILOSOFIJOS ASOCIACIJOS MEDICINOS ISTORIJOS SEKCIJOS bei jai giminingų organizacijų iniciatyva surengtą seminarą buvome susirinkę tie, kam įdomi Lietuvos medicinos istorija, brangūs žmonės, per medicinos (kaip savarankišką) mokslą savo darbais garsinę Lietuvos vardą pasaulyje.

Seminaras "Medicinos istorijos klausimai" prasidėjo gerb. V. Šliūpo P. R. (San Francisko) pranešimu, kurį sekė nemažiau kvalifikuotų medicinos istorijos žinovų pasisakymai.

* * *

Antroji seminaro dalis – popietinis posėdis buvo skirta žymaus biochemiko Mykolo Galvelės 120-oms gimimo metinėms pažymėti. Tarp pranešimų, kuriuos skaitė prof. hab. dr. Bizulevičius, doc. Jūratė Norvaišienė (žinoma šokėja), doc. V. Siudikas, prof. hab. dr. A. Paškevičius (visi trys – Kaunas), istorijos tiesos rūstumu, faktų pateikimo įtaigumu išsiskyrė dr. V. Dediulino (Sankt Peterburgas) pasisakymas, gausiai iliustruotas nuotraukomis, dokumentų bei leidinių kopijomis.

Kukliai tokioje mokslo autoritetų apsuptyje jautėmės Lietuvos Reformacijos ir kultūros draugijos Biržų bei Kauno skyrių atstovai. Ir ne-jaukiausiai. Jubilias M. Galvelė nekartą buvo minimas kaip Reformatų Sinodo kuratorius. O kuo pasižymėjo jo bažnytinė veikla, už ką ir kada jam buvo suteiktas toks titulas, pranešimo papildyti negalėjome. Teko atsipirkti kaimišku alum, paaiškinant, kad jis padarytas iš miežių, ekologiškai išaugintų lauke, kur šio amžiaus pradžioje dar jaunas mokslininkas M. Galvelė buvo ketinęs steigti sanatoriją.

Visiškai į temą, – priėmė seminaro dalyviai.

Čia būtina plačiau aprašyti pagrindinį ilgiausiai trukusį pranešimą.

Pirmoji nuotrauka, V. Dediulino paleista per seminaro dalyvių rankas, daryta 1894 m. Mitavoje (dabar Jelgava). Tuometinis fotografas F. Kieport, nufotografavęs aštuoniolikmetį M. Galvelę vietos gimnazijos

dokumentams. Nuotrauką seka komentaras, kad M. Galvelę į gimnaziją siuntusi Parovėjos–Vinkšninių kaimo žmonių bendruomenė, kurios remiamas sėkmingai mokėsi keletą metų. Deja, žemiečiams pritrūkus pinigų, buvo priverstas gimnazijos mokslus nutraukti ir jau Peterburge teko verstis pačiam. Buvo pasiteirauta apie tuometinę kaimo bendruomenę, jos veiklą. Deja, šito papildyti, kaip ir atsakyti į daugelį kitų, neturėjome kuo.

Nuotrauką seka nuotrauka, komentara – komentaras, o prieš besiklausančius iškyla darbštaus gabaus jaunuolio kelias į mokslą, kurio siekiama Sankt Peterburgo garsiosiose vaistinėse, Tartu universitete, stažuotėje Paryžiuje.

Likimo grimasos: visais gyvenimo etapais M. Galvelė savo mokslinius darbus, šeimynines nuotraukas siųsdavo į gimtuosius Vinkšninius. Gal vylėsi, kad tokiaime kaime Lietuvos pakraštyje visa tai išliks ateičiai, ateinančioms kartoms. Bet neišliko nė skiautelės! Viskas sudegė antrojo pasaulinio karo ugnyje. Gi sudeginto Leningrado griuvėsiuose Dediulinių šeimos archyvas – išliko. Tarp viso kito, reikšmingo M. Galvelės atminimui, seminaro dalyvių dėmesį patraukė trys 1930 m. nuotraukos, kuriose užfiksuotas iškilmingas M. Galvelės mokslinės veiklos 25-čio paminėjimas.

Vienoje iš V. Dediulino rodytų nuotraukų – Karo Medicinos akademijos katedros viršininkas M. Galvelė tarp artimiausių bendradarbių. Deja, kaip tik tas, kuris sėdėjo arčiausia, kairėje, tarp to septyneto ir buvo tas niekšelis, kuris sekė savo viršininko kiekvieną žodį, o nesant įkalčių – juos sugalvodavo. Suprantama – ne vienas darbavosi. Buvo dar stropių šunelių trijulė, kurios mūsų žemietis atitinkamiems organams buvo pristatytas kaip “nesivadovaujantis marksizmo – leninizmo principais pedagogikoje”, “priešrevoliuciniais laikais artimai bendravęs su aukštais carinės Rusijos vadovais” (Plevė), “užsienietis” (nes lietuvis) ir t. t. Ir to viso užteko, kad būtų atimtas karinis aukštas (dabar prilygstantis generolo leitenanto) laipsnis ir duotas nurodymas M. Galvelę areštuoti.

Ne vien iš asmeninio archyvo V. Dediulinas rinko faktus. Vartant M. Galvelės ir jo grupės nelaimėlių bylą, mums įsimintinas 1991 m. sausio 13-tą buvęs Vilniaus KGB.

– Jeigu jūs, lietuviai, būtumėte agresyvi tauta ir atsakomojo šturmo metu būtumėte užėmę tuos rūmus – galėjote mane nulinčiuoti kaip jų bendradarbį, – pajuokavo humanitaras, rusas, demokratas, nei laiko, nei lėšų negailintis istorinės medžiagos apie M. Galvelę rinkimui, publi-

kavimui. O į klausimą – kodėl leningradiečio M. Galvelės bylos atsirado Vilniuje, paaiškino, kad, kaip lietuvio, jos ir buvo pasiųstos į Lietuvą, kodėl nepagrįstais kaltinimais patikėjęs tardymas tepaaiškėję tik chruščiovinio atšilimo metais, kai tiriant nusikaltėlių – enkavedistų veiklą buvo peržiūrėtos visos M. Galvelės likimą lėmusio tardytojo vestos bylos ir nustatyta, kad jos sufabrikuotos, o nuteistieji reabilituoti. Deja – po mirties.

Bet M. Galvelės šeimos tragedija jos galvos sunaikinimu nesibaigė. Kol profesorius kaltinamas, teisiamas – sukurpiamos naujos. Grupinė! – Grupė siekusi blokuotą Leningradą užgrobti ir atiduoti vokiečiams. Turėjusi ginklų! Ginklą – trumputį kardą (būtiną priedą prie carinės armijos karininko uniformos) M. Galvelės namuose “budrūs” čekistai tikrai surado. Ir to pakako, kad 1942 m. vasario pradžioje būtų sušaudyta 27 metų jauniausioji dukra – vidaus ligų gydytoja Tamara Skaldickaja bei antroji žmona, trijų mergaičių pamotė Ida Tusnelda-Galvelienė (irgi ne rusė). Ši vakarietišku kalbų mokytoja į Galvelių šeima atėjo po to, kai 1916 m. mirė Marytė Mikelėnaitė, našlaitėmis palikusi tris dukras, iš kurių vyriausioji – Marija buvo gimusi 1907 m. (turėjo gyd. – pediatro specialybę, mirė 1951 m.), vyresnioji – Elena, gydytoja chirurgė išsaugojo garbingą tėvo pavardę ir išgyveno iki 1990 m. (gim. 1912 m.) bei jauniausioji – Tamara, gim. 1914 m. niekšišškai nuteista ir nužudyta 1942 m. Be abejo, šis M. Galvelės šeimos sunaikinimas badaujančiame Leningrade dar grupei čekistų užtikrino karininkų–frontininkų sotęsią davinį.

* * *

Nekompromituodamas biržiečių, Sankt Peterburgo istorikas apie Mikelėnaitės kilmę net neklausinėjo, o pats pateikė Mikelėnų geneologinės schemas atsaką, iš kurios ir taip aišku, kiek jų beišlikę Biržuose, Vilniuje.

Neįtikėtinai ir daug kitko tiksliai apie Biržus bei biržiečius žino mokslininkas. Bene maloniausia, kad tuo, ką turi sukaupęs, geranoriškai dalinasi su besidominčiais, leidžia publikuoti, pats už tai mainais teprašydamas viso, kas susiję su M. Galvelės gyvenimu, moksline veikla kopijų, užrašų, fotografijų. Šitaip kaupiama medžiaga monografijai ar kitokiam moksliniam – istoriniam veikalui. Tam nepagailėjęs kuklių, pensijos rublių, ruošėsi nepigiai kelionei į Kauną.

Tarp to, kas jau padaryta, daug dar likę ir baltų dėmių. Teko žvilgtelėti į gerb. V. Dediulino “gamybinės virtuvės” užkulsius. Iki išsamaus darbo apie žymųjį mokslininką M. Galvelę užbaigimo dar net keliolika punktų, kuriems atsakymų bus ieškoma įvairiuose Europos miestuose,

atitolusiuose ne tik šimtais kilometrų, bet taip pat atskirtais valstybinių sienų, valiutos. Būtent valiutos, kurios pensininkui, dirbančiam tik iš kilnios idėjos, tikrai nėra per daug. O perspektyva, įvertinimas šio sudėtingai surenkamo darbo, – ne iš šviesių, nes ir dabartinėje Rusijoje išleisti knygą ypač apie stalininės sistemos auką ir dar lietuvi – neįmanoma. Nors formaliai profesorius Mykolas Galvelė pagerbtas savojoje Karo Medicinos akademijoje, kurioje praleido visą prasmingą gyvenimą, tačiau ateityje lauktinas universalus jo įvertinimas. Autorius tikisi įvertinimo bei paramos iš Lietuvos. Tačiau ką gali Lietuva, nualinti jos gyventojai? Kol kas tik fakteliais papildyti užbaigiamą darbą, fragmentus versti į lietuvių kalbą, publikuoti periodiniuose leidiniuose. Ir tikėtis, kad darbą užbaigus, visgi jo išleidimui rėmėjų atsiras.

* * *

Panašūs seminarai prasmingi tuo, kad ne tik supažindinama, kas padaryta, bet numatomi ir ateities darbai. Mus, Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos atstovus maloniai nuteikė žinia, kad vilnietis profesorius hab. dr. S. Bizulevičius imasi mokslinio darbo apie biržietį gydytoją Jokūbą Mikelėną, kuris tarpukario laikotarpyje buvo veiklus visuomenininkas ir, kaip M. Galvelė, – bažnyčios kuratorius. Teko pasizadėti Biržų skyriaus vardu tokią inciatyvą visapusiškai remti. Tuo labiau, kad jaučiamės skolingi deramai nepaminėję gerbiamo žemiečio 110-jo gimtadienio (1885. 07. 21). O artėja jo trisdešimtosios mirties metinės (1966. 04. 19). Prasmingos įdomios asmenybės datos įpareigoja prie jų pagerbimo prisiminti prasmingais darbais.

J. Dagilis

Biržai – Kaunas 1995. 12. 15.

* * *

Kun. Dr. E. Gerulis

KODĖL LENKAI PAKORĖ SAVO VYSKUPĄ?

Kas senovėje sumanė Vilniaus katedros stogą papuošti šventųjų statulomis?

Senovėje Vilniaus katedros stogą papuošti su statulomis sumanė Vilniaus vyskupas kunigaištis IGNACAS MASSALSKI (1729.7. 22 – 1794. 6. 28).

Kuris skulptorius sukūrė tas tris statulas, matomas ant stogo?

Vyskupas MASSALSKI 1784 metais pakvietė iš Italijos atvykti į Lietuvą skulptorių TOMMASO RIGHI (1727–1802). Lietuvoje jis darbavosi nuo 1784 iki 1793 metų, sukurdamas čia daug statulų.

Kieno "nuopelnas", kad ant katalikų katedros stogo pačioje garbingiausioje vietoje buvo pastatyta pravoslavų patronė ŠV. ELENA?

Vilniaus vyskupas MASSALSKI pasirūpino, kad Rusijos patronės ŠV. ELENOS garbė viršytų Lietuvos–Lenkijos abu patronus. Vyskupas jiems vietas rado ŠV. ELENOS šonuose, žemiau.

Kodėl anuomet lenkai netrukus šį savo vyskupą MASSALSKI pakorė?

Vyskupas MASSALSKI buvo apkaltintas rusofilizmu. Lenkai jį pakorė Varšuvoje 1794. 6. 28. Tuomet jis buvo 65 metų amžiaus.

Dabar vėl pagerbiant rusų pravoslavų patronę, ar rusai patriotai bei Cerkvės tikintieji savo lėšomis prisidėjo prie statybos išlaidų dengimo?

Atstatant šias stogo puošmenas, turėta išlaidų berods virš ketvirčio milijono litų. Neteko girdėti, kad prie statybos išlaidų dengimo prisidėjo rusai.

Kodėl mums šiandieną prireikė ant stogo vėl užkelti ŠV. ELENA?

Į šį klausimą geriausiai galėtų atsakyti tie du asmenys, kurie daugiausia rūpinosi ŠV. ELENOS statulos atstatymu: prez. A. Brazauskas ir prel. K. Vasiliauskas. Šių statulų atidengimo iškilmėse žmonės tikėjosi, kad aukštieji preigūnai, remdamiesi savo išsamiais religiniais, istoriniais, architektūriniais, tautiniais ir politiniais apmąstymais, teiksis paaiškinti: kodėl tų statulų, ypač ŠV. ELENOS čia dabar mums prireikė?! Gaila, čia žmonės užgirdo tik lėkštą paaiškinimą:

Trys šventieji užkelti ant stogo

PREZIDENTAS pareiškė, kad be šių statulų jį slėgė matoma tuštuma; PRELATAS sakė, kad be šių statulų jam buvo liūdna. Dabar jam džiugu. Esą, šis žygis istorijoje bus užrašytas aukso raidėmis. . .

Sprendžiant iš šių pareiškimų, atrodo, kad juodu nežino tų statulų

istorijos bei vyskupo MASSALSKIO likimo. Populi historiae ignari semper sunt pueri!

Idomu, kad panašios statulos buvo ir ant Vilniaus evangelikų reformatų bažnyčios stogo. Kas jas sukūrė ir ką jos reprezentavo?

Vilniaus ev. reformatų bažnyčios statybos iniciatorius buvo majoras Povilas Strijenskis. 1829 metais bažnyčia planus paruošė architektas Karolis Podčasinskis (1790–1860). Bažnyčia buvo pastatyta nuo 1830 iki 1835 metų. Stogas buvo papuoštas trimis statulomis: centre – Kristus, šonuose – angelai. Jas sukūrė vilnietis skulptorius Kazimieras Jelskis (1782–1867).

ŽINIŲ ŠALTINIAI

LIET. ENC. 5: 471; 9: 376; 17: 434–436; 28: 437, Bostonas.

PAMINKLŲ SAŲVADAS I: 159; 162; 167; 297–298; 319; 456; 521; 553, Vilnius, 1988.

ENC. LITUANICA 4: 306 ir 492, Bostonas, 1975.

MAŽ. LIET. TAR. ENC. 1: 686; 2: 878; 3: 80, Vilnius, 1971.

* * *

J. Dagilis

GERŲ ŽMONIŲ – GRAŽŪS DARBAI

1906–jų rugpiūčio 18–19 d. – 1996–jų rugsėjo 21. Tarp šių datų visas devyniasdešimtmetis. Būtent ta proga Biržuose ir buvo suruoštas “Pirmojo lietuviško vakaro Biržuose” minėjimas, kurio programa po A. Butkevičiaus išsamaus pranešimo apie šių vakarų reikšmę prasidėjo V. Kudirkos tautine giesme. Vėliau koncertavo Rokiškio kultūros Rūmų folklorinis ansamblis Gastauta (biržiečiai šiuo metu ragų putėjų neturi). O minėjimo rengėjai Biržų kultūros namų kolektyvai viską norėjo gražinti į “aną metą”. Užtat minėjimo metu to meto dainas nuotaikingai dainavo Adelės Sadauskienės vadovaujamas etnografinis ansamblis, griežė Martyno Jurėno vadovaujama kaimo kapela. St. Dagilio “Joninės Parovėjos karčiamoj” išraiškingai skaitė Snieguolė Kubiliūtė. Kulminacija – Jurgio Smalskio komedija “Nutrūko”, kurią sumaniai režisavo Valentinas Dagys, vaidmenis atliko vietos saviveiklininkai.

Bent tris mėnesius kas savaitę rinkdavosi saviveiklininkai repeti-cijoms. Nuoširdžiai šlifavo kiekvieną frazę, judesį. Ir tas vargas nenuėjo veltui. Dainavo, grojo, vaidino biržiečiai įtikinamai. Ir ne tik dėl proginio vakaro ruoštasi. Jau dusyk pasirodyta besigydantiems ligoniams Likėnų sanatorijoje, dar pakartota Biržų kultūros namuose. Ir tai ne tik biržiečių laisvalaikio pajvairinimui. Šitaip dar ir dar kartą ita-

kingai primenama amžiaus pradžioj inteligentų Biržuose nuveikti darbai. Tai broliai Jonas ir Martynas Yčai, kunigas P. Jakubėnas, gyd. Jokūbas Mikelėnas ir eilė kitų pasiryžusių istoriniam žingsniui.

“Šis vakaras, kaip ir visur tam panašūs vakarai, daug ir labai daug padarė biržiečių dvasios pakilimui ir lietuviystė ne per vieną, bet per keletą žingsnių nužengė pirmyn” – taip apie pirmąjį lietuvišką vakarą Biržuose rašė “Vilniaus žinios” 1906 metais.

“Lietuviškieji vakarai“ buvo beveik vienintelė lietuviybės propagandos priemonė. Ir taip buvo visur – Lietuvos ir Rusijos miestuose ir miesteliuose, ir sodžiuose – ir rūmų salėse, ir klojimuose ir pakluonėse. . . (Iš B. Sruogos knygos “Lietuvių teatras Peterburge“).

“Atostogų laikas . . . Renkamės, svarstome, bėgiojame . . . Artistų iš vietos moksleivijos imame. Repeticijomis reikia daug laiko: – iš toliau sunku pasikviesti, taigi liko miestelėnai . . .

Įkinkytas didelis entuziazmas, pakelta visa apylinkė ant kojų ir visos kliūtys nugalėtos.

Daržinė buvo iš tikro gerai paruošta, berželiais apstatyta, iššvyruta. Žmonių prisirinko sausakimšai. Jų tarpe buvo ir kanauninkas R. Rimkevičius.

Spektaklis neapsiėjo be incidentų. M. Rimkevičiui – Dėdei po sceną belakstant išsmuko pilvas (paduškėlė), o man jaunikiui Giriūnui, per langą bešokant, pečius sugriuvo . . .

Bilietai buvo išparduoti per 900. Pasisekimas buvo didelis. Teko pakartoti programą dar pirmadienį. Nežiūrint darbymečio, žmonių tiek pat prisirinko. . . Tos dienos Biržams – tautinė šventė, o mums triumfo valandos.

Sėdi dabar Kauno puošniame Valstybės Teatre, žiūri puikiausių dekoracijų, pieštų mūsų žymiausių dailininkų – dekoratorių, iš Paryžiaus pargabentų visokių pabūklų, džiaugiesi. Atsimeni žingsnius pirmuosius. Koks didelis šuolis.

Kas prie to privedė? Ogi tas vieningas entuziazmas, ta šventoji ugnelė, kuri uždegė savo laiku karštose jaunuolių krūtinėse tą kūrybinį jausmą, tą norą vystyti, plėsti savo jėgas, kelti tą meną aukštyn, kurio gal dažnas nesuprato, bet daugelis pajautė, kad jis Tautai – gyvybė“. (M. Yčas “Biržų teatro užuomazga“ Lietuvos aidas 1933 m. Nr. 268).

Taip ir panašiai jubiliejiniame minėjime kalbėjo pranešėjas A. Butkevičius. Tai kituose vakaruose kartoja A. Sadauskienė. Biržų krašto muziejus “Sėla“ pirmojo lietuviško vakaro 90 metinėms išleido turiningą bukletą “LIETUVIŠKI VAKARAI BIRŽŲ KRAŠTE“. Šitaip gerų žmonių gražūs darbai jaunesniosioms kartoms primena Biržų krašto kultūros istoriją.

1997 m. sausis

* * *

Maria Forster de Janužys

POETO TESTAMENTAS

Šventos tylos minutę lemtą

Poetas rašė testamentą:

“Žinokit, kad aš dirbt turėjau,

Arba, tikriau, aš dirbt galėjau!

Neklauskit, ką aš jums palieku,

Nors dirbau – neuždirbau nieko.

Prie mano durų jūs sustojot,

Kai išeities nebežinojot. . .

Parduota viskas, taip kad nieko

Jums paveldėti nebelieka.

Kas buvo ar dar bus sukurta,

Paliks bendru žmonių turtu.”

Taip baigęs testamantą savo

Jis jau daugiau nebeposmavo.

Pati minia kadais girddėtą

Užmiršo visiškai poeta.

(Iš vokiečių kalbos vertė Myk. Zablockas)

Petras Zablockas

ATSISKYRĖLIS VAKARAS

Tarsi elgeta lazda padėjęs

Sėdi vakaras po obelīm.

Jisai prieblandą tuoj pasiims

Ir gražiai nusives lyg bedalę

I tą kitą – saulėlydžio – šalį.

Tu nespėsi kartu, nenueisi,

Tau reikės čia vienam pasilikti –

Per toli nuo ta vėš saulė leisis,

Per toli ta šalis, per toli.

Ji rytoj vėl nušvis iš rytų

Šiapus jūrų ir mūsų krantų.

* * *

EV. REFORMATŲ PARAPIJŲ TVARKA LIETUVOJE *)

Kadangi Bažnyčios tvarka ir parapijų organizacija pareina šiek tiek nuo to, kaip ta ar kita tikyba žiūri į savo kunigiją, tai aš, prieš aprašydamas ev. reformatų Bažnyčios tvarką, pasistengsiu nors trumpais bruožais parodyti protestantų pamatines pažiūras į savo kunigiją. Be šių žinių skaitytojui būtų sunku įsivaizdinti, kodėl tokia tvarka priimta ir galima protestantų Bažnyčiose.

Kunigas Liuterio mokslu.

Liuterio mokslu, žmogus yra teisus Dievui ne gerais darbais, bet tikėjimu ir nuoširdžiu pasisakymu savo nusidėjimų tiesiog pačiam Viešpačiui Dievui. Tikėjimas, kaip nuoširdus žmogaus ūpas, negali neapsireikšti jo darbuose, bet kaip pats tikėjimas Dievo dovana, taip ir tie žmogaus darbai, kuriuose jo gera širdis apsireiškia, irgi Dievo dovana, taigi negali žmogus skaityti jų savo nuopelnu. Jei kiekvienas krikščionis gali savo nuodėmes pasisakyti pačiam Dievui, tad visai nereikalingi esą kunigai, kaip luomas, kuris būtų tarpininku tarp Dievo ir žmonių ir kuris būtų apdovanotas kitokiomis teisėmis, negu visi kiti Bažnyčios nariai. Pamatuodamas tomis Šv. Rašto vietomis, kur kalbama apie kunigiją, Liuteris mokė, negalima esą dalyti žmonių į pasaulinius ir dvasinius, kiekvienas krikščionis galys netarpininkaujamas su Dievu pasikalbėti, jei tik juo tiki, ir todėl savo nuodėmes sakyties esą: “Kein Priestertum an und fuer sich, sondern ein oeffentliches Amt fuer solche ist die alle Priester das heisst Christen sind“.

Bažnyčia neregima ir susideda iš visų tikinčiųjų krikščionių ir jų šventųjų, sutapusių su Kristum savo tikėjimu. Bet tas sutapimas apsi-reiškiąs ne viršutiniame priklausyme dvasiškijai – vyskupams ir popiežiui. Bažnyčios buvimas apsi-reiškiąs ten, kur apsakomas Dievo žodis ir kur dalomi šventieji sakramentai.

Apsakyti Dievo žodį, pasak Liuterį, galys kiekvienas. Taigi nėra reikalo pavesti bažnyčios valdžios tam tikriems žmonėms, vadinamosios Kirchenverwaltungsgewalt. Evangelikų mokslas laikosi tos pamatinės nuomonės, jog Bažnyčia, kaip tikinčiųjų susivienijimas, vienintelė ji ir niekas kitas daugiau neturįs Bažnyčios valdžios.

Bet nežiūrint šių pamatinių principų, kunigija paliko. Paliko todėl, kad tuoj, reformacijai paplitus, buvo pastebėta, jog toli gražu ne kiek-

*) Straipsnis iš *“Lietuvių Tautos“* Vilnius, 1913 m. Kalba netaisyta.

vienas bažnyčios narys teisingai apsakinėja visuotinę tiesą. Taigi liuteronų bažnyčia nutarė*): – kad niekas negali viešai bažnyčioje Dievo žodžio apsakyti ir sakramentus dalyti, jei jis nepakviestas tam tikra tvarka. Kas gi gali suteikti tos galios atskiram bažnyčios nariui? Tik-tai pati bažnyčia (Gemeinde).

– Bet jei nėra atskiro dvasininkų luomo, jei nėra viršiausios bažnyčios valdžios, tai negali būti nė visų tikybinių bendrijų, visame pasaulyje esančių, centralizacijos.

– Liuterio nuomone, nėra visai reikalo daryti atkiros tikinčios bendrijos arba parapijos **). Jis paremia savo nuomonę Kristaus žodžiais: “Kur du arba trys susirenka mano vardu, ir aš ten su jais” – tai ten ir bažnyčia. Tačiau ir protestantizmas negalėjo apsieiti be organizuotos bendrijos.

To reikalavo pats gyvenimas ir principas jam turėjo nusileisti. Liuteris nepripažino jokios juridinės tvarkos bažnyčioje. Bet sunku sau įsivaizduoti tokia organizacija, kuri galėtų gyvuoti be jokios valdžios. Taip pat ir bažnyčia, jei ji tik susideda ne iš dviejų arba trijų narių, o iš daugiau, tai ji negali gyvuoti be organizacijos, be valdžios. Tai pripažino jau paskesnieji reformatoriai, ypač Melanchtonas. Taip, Vokietijoje buvo sudarytos naujos institucijos palaikyti bažnyčios tvarkai, vadinamosios konsistorijos. Ilgainiui išsidirbo bažnyčios organizacija savotiškos juridinės spalvos.

Bažnyčios tvarkymo teorijos.

Jau post factum doktrina ėmė ieškoti būdų pateisinti tai bažnyčios tvarkai (Kichenverfassung), kuri įsigalėjo praktikoje.

Ilgainiui evangelikų bažnyčia išdirbo tris teorijas arba tris sistemas. Iškart viešpatavo vyskupinė teorija, visokeriopai pamatuojama ir sujungta su stoviu (status) mokslu:

1) Status politicus, 2) Status ecclesiasticus, 3) status oeconomicus.

1) Status politicus, t. y. valdžia kunigaikščio (Landesherr), ne kaip valstybės galvos, bet kaip vyskupo, kuris valdo bažnyčią per bažnytinis organus.

2) Status ecclesiasticus – tai dvasiškija, kaip ją protestantų bažnyčia supranta, t. y. mokytojų luomas, pildančių kunigaikščio-vyskupo nurodymus.

*) De ordine ecclesiastico docent, quod nemo debeat in ecclesia publice docere aut sacrament administrare, nisi rite vocatus.

***) Žiūrėk plačiau apie tai: Hofling. Grundsätze ev. lut. Kirchenverfassung.

3) Status oeconomicus, – tai susibendravimas visų gyventojų, kurie duoda bažnyčiai materialią pašalpą. Ta teorija, bažnyčios bendrijos, atskiros nuo politikos organizacijos, nebuvo. Bažnyčia vien tik dvasinė pusė to paties apsireiškimo, kuris vadinasi politikos bendravimasis. Ši politikos bendrija prižiūrima liuteronų tikybos valdžios.

Vyskupinę teoriją pakeitė dvi teorijos: teritorialinė ir kolegialinė. Kaip viena, taip ir antra buvo anuomet išgalėjusio prigimties teisės (jus nature) inokslo padaras. Pirmoji visai nepripažino bažnyčios atskira bendrija valstybėje, nors ir pripažino tokios atskiros bendrijos buvimą, bet nedarė jokių praktikos išvadų*).

Žmonės iškarto gyvenę kas sau. Paskui susiję ir sudarę bendriją, kuriai visi susitarę pavedę savo piliečių, o drauge ir tikybos teises, kuriuos jiems buvusios gamtos duotos. Ta bendrija visas teises pavedusi valdovui (valstybės galvai). Taigi valstybės galva jau eo ipso ir bažnyčios galva. Bažnyčios įstaigos tai tik dalis visų valdžios įstaigų**). Skirtumas tarp šios teorijos ir vyskupinės tas: – čia kunigaikštis (Landesherr) valdo bažnyčią ne kaipo vyskupas ir ne kaipo bažnyčios narys (jis gali būti visai kitos tikybos), bet kaipo valdovas visų savo viešpatijos žmonių, principu: cujus est regio, ejus est religio. Šiai teorijai nėra reikalingi atskiri bažnyčios organai. Kolegialinė teorija pamatuojama taip: Neregimoji bažnyčia yra valdžioje jos galvos, Jėzaus Kristaus, kuris ją valdo neregimu būdu (Das regimen Christocraticum ist spirituale), bet regima bažnyčia (kuri nėra juk iš tiesų jokia fikcija) yra liuosa tikinčiųjų draugija. Šioje draugijoje nėra kitos valdžios, kaip tik valia visų tų narių, kurie tą draugiją sudaro. Jie renkasi vienai tikybai išpažinti, jie pasirenka sau bažnyčios tvarkos formą. Savo noru jie sudaro lygtinę normą, kuria nusistato savo bendrijai tvarką. Šios teisės nebuvo pavesta valstybės galvai, kai žmonės steigė valstybę.

Kadangi žmonių būdas reikalauja bendrauti su kitais, į juos panašiais, tai ir savo tikybos dalykams telkias žmonės į tam tikras draugijas, kurios gavo vardą iš lotynų terminologijos “kolegija“. Iš čia kilo ir šios teorijos pavadinimas. Šios tikybos kongregacijos visai privatinis bažnyčios dalykas, taigi valstybės galva neturi teisės į šios bažnyčios reikalus kištis. Jam galima pavesti globėjo teisė. Bet gyvenime viešpatavo teritorializmas, ir kolegialistams prisieidavo teisinti kunigaikščio (Landesherr) kišimasi į bažnyčios reikalus tyliu sankalbiu (pactum ta-

*) *Friedrich Julius Stahl. Die Kirchenverfassung nach Lehre und Recht der Protestanten. Leipzig 1840.*

**) *Prof. Achelis. Studium ueber das geistliche Amt.*

citum). Vokietijos kunigaikščiai, teritorialinei teorijai viešpataujant, ne visi vienodos tvarkos laikydavosi. Vieni steigdavo konsistorijas ir pavesdavo joms bažnyčios valdžią, kiti visai tokias konsistorijas, jeigu jos pirma buvo, naikindavo, pavesdami jų funkcijas vyriausybės institucijoms.

Kunigas ir bažnyčios tvarkos principai ev. reformatų bažnyčios mokslu.

Evangelikų – reformatų bažnyčia nors užgimė tuo pačiu laiku kaip ir liuteronų, tačiau visai kitokiomis sąlygomis ir visai kitokiai politikos tvarkai esant. Liuteris ir jo sekėjai reformavo bažnyčią Vokietijoje, kur viešpatavo monarchinė tvarka, o Cvinglis ir Kalvinas Šveicarijoje, kur jau buvo giliai įleidę šaknis demokratizmo principai. Taigi tų reformatų pažiūra į bažnyčios tvarką skiriasi griežtai nuo Liuterio.

Kalvinas visą žmoniją skyrė į išrinktuosius ir pasmerktuosius (electi et damnati). Kaip sužinoti, kurie prakeikti, o kurie išrinkti? Ne mūsų esą dalykas sužinoti – sako Kalvinas, – mums užtenka to, jei mes tikime Dievo pažadėjimu priimti pas save visus tuos, kurie priėmė Kristų. Mes – išrinktieji, jei mes esame Kristaus bažnyčioje, t. y. drauge su juo. Kiekvienas krikščionis turi būti bažnyčios narys, nes be bažnyčios nėra išganymo ir nuodėmių atleidimo.

Regimojoj bažnyčioj turi būti gryna dora ir visi privalo žengti į tobulumą. Pati bažnyčia rūpinasi savo narius išganyti, taigi ji turi teisės bausti neklaužadas, atskirdama juos iš savo tarpo. Tą teisę turi tik visa bendrija*). Kiekviena bendrija (būtent parapija) turi plačią savavaldybę; ji pati renkasi sau viršininkus ir pati saugo tikybos grynumą. Kunigu gali būti kiekvienas, kuriam bendrija išrinkdama įduoda bažnyčios valdžios dalį. Visą bažnyčios valdžią Kalvinas skiria į keturias rūšis: Pirmą vietą užima seniūnų taryba, kuri susideda iš dvasinių ir 12 pasaulinių, prebyteriais vadinamų. Ši seniūnų taryba turi labai dideles teises, todėl ir jos pareigų labai daug: jie žiūri tvarkos bažnyčioje ir parapijoje, seka savo bedratikių gyvenimą, lanko visus savo parapijos narius, šelpia neturtinguosius iš bendros kasos, ir t. t.

Antroje vietoje stovi kunigai, kaip juos supranta reformatų bažnyčia. Jų pareiga – mokslas ir pamaldų laikymai bažnyčioje. Niekas negali užimti kunigo vietos be visos parapijos leidimo. Kiekvienas kunigas laiko prie dvasininkų kolegijos egzaminą. Jiems moka algą parapija.

*) Plačiau: Dr. Stehelin. Johannes Calvin. Leben und ausgewählte Schriften. 2 Baende.

Bus daugiau

JACKAUS SONDOS – SONDECKIO ATSIMINIMAI

(Tęsinys)

Dirbome ilgesnes nei Nepriklausomoj Lietuvoj valandas. Vidurdieny darėme 1 val. pertrauką. Tuo metu kiekvienas užkandavo taip kaip išmanė. Kartą ateina Eršov ir sako, kad aš ir jis turėtume užkandžius gauti banko sąskaita. Aš jam pradėjau aiškinti, kad tai būtų nenuoseklu. Kaip atrodys, kai mudu gausime užkandžius veltui, o sargas, kuris gauna daug mažesni atlyginimą (aš gavau mėnesinės algos, rodos, 1,500 rublių, Eršov 1, 000, o sargas apie 200 rublių), valgys už savo kruvinas kapeikas įsigytą sumuštinį. Ką sargas galvos?

Koks, manote, buvo jo atsakymas?

“Ty liberal. Kokoje tebe delo, što on budet dumatj. Kogda on budet na tvojem mieste, on budet polučatj“.

Tokia moralė man svetima. Vienas antro nesupratome, todėl ir toliau užkandžiavome taip kaip katras išmanėme.

Ukio banke tarnavo Feliksas Damijonaitis. Jis sumanė pasistatyti gražius mūrinius namus ir kaip banko tarnautojas plytas gavo kreditan iš Palemono plytų fabriko, kuris priklausė kaip ir Ūkio Bankas tiems patiems broliams Vailokaičiams.

Lietuvoj įvedus sovietinę tvarką, namai buvo nusavinti, bet paskola banko knygoje pasiliko neišbraukta. Komunalinis bankas ją rado Ūkio banko buhalterijos knygoje ir turėjo, kaip ir kitas paskolas, išieškoti. Tokių pavyzdžių (turtas nusavintas, o paskola tam turtui įsigyti nenurašyta) buvo daug. Įdomiausia, kad Damijonaitis dabar tarnavo Komunaliniame banke. Turėjome iš jo algos kas mėnesį atimti kažkokią sumą. Žinomas, dariau jam nuolaidas, kokias tik galėjau.

O mano Eršov nenorėjo suprasti, kai aš jam aiškinau akivaizdžią neteisybę – atėmė iš Damijonaičio namus, paskola buvo paimta tiems namams, jie dabar priklauso mūsų bankui, tai ir skolą turi pasiimti mūsų bankas.

Eršov tvirtino savo: “Niet. Eto jedinstvenaja pravilnaja linija“, t. y. nesvarbu, kad namai atimti, skolą reikia mokėti, kitaip tarus, davei buržui smūgi, bet jis nekrito. Duok dar vieną, kad kristų.

Kai 1941 m. birželio mėn. tūkstančius lietuvių trėmė į Sibiro katorgą, Eršov bankan neatėjo. Matyti, ir jis buvo pašauktas tai operacijai vykdyti.

Dienos bėgo. Karo ugnis vis plėtėsi, bet ji buvo toli ir mes, ne politikai ir ne diplomatai (o vargu ir šie) negalvojome ir netikėjome, kad ta ugnis jau pakely ir į mūsų padangę. Tuomet nieko nežinojome, kad Stalinas su Hitleriu

jau yra sutarę, kaip susidoroti su Lietuva ir jos kaimyninėmis valstybėmis. Bet žinojome, kad sovietai pasieny stato aerodromus, bunkerius ir vykdo kitokių tik karui reikalingus darbus. Kalbos apie karą plito.

Banke dirbome be nepaprastų įvykių. Visi buvome "savi", "svetimi" tebuvo Eršov, kadru viršininkas ir žydas, kuri priėmiau kaip buvusį seną žvėdų banko tarnautoją. Bet su jais niekas iš mūsų ryšių nepalaikė. Todėl galima sakyti, kad banke "oras" buvo lengvesnis negu kitose didesnėse įstaigose.

Aš pats sunkesniais klausimais patarimų kreipdavau į finansų komisaro pavaduotoją Juozą Paknį (socialdemokratą), o ir komisaras Juozas Vaišnoras, studentaudamas buvęs varpininkas, buvo padorus vyras. Vėliau jis buvo pasiekęs net komisarų pirmininko pavaduotojo kėdę, už savo brolio partizano slėpimą nuteistas 10 metų kalėti, vėliau reabilituotas.

Pačiame banke turėjau pasitikėjimo vertus vyr. buhalterį Kynastą (liaudininką, prityrusį banko buhalterį), juriskonsultą Ošlapą (liaudininką), inžinierių Visvaldą Mačiūną.

1941 m. balandio 5 d. komisarų tarybos nutarimu iš valdytojo pareigų buvau atleistas ir paskirtas valdytojo pavaduotoju, o valdytoju paskyrė buv. Žemės banko valdytoją Lukavičių. Jaunystėje jis žavėjosi sovietine tvarka, dėl to teko jam ir "valdiškos duonos" pavalgyti, vėliau tas susižavėjimas gerokai išblėso, buvo sukalbamas, malonaus būdo žmogus.

Atsimenu, atėjo į banką kitą dieną po baisios žmonių "medžioklės" į Sibiro katorgą savaitę prieš karui prasidedant ir galvą susiėmęs man sako: "Nebesuprantu kas čia darosi. Ar verta dar ką dirbti? Juk ryt gali ir mane išvežti". Tą patį netikrumą tada visi išgyvenome.

Tos 9 savaitės pavaduotojo pareigose man buvo tikros atostogos. Galima sakyti, nieko nedirbau. Su valdytoju santykiai buvo daugiau negu korektiški, jaučiau, kad jis manęs "nebijo", or su antru pavaduotoju Eršovu buvo labai oficialūs.

Savaitgaliais važiuodavau į Šiaulius, nes ten buvo mano šeima. Nieko blogo nenujausdamas apleidau birželio 21 d. pavakarę. Pakelėj jokio ženklo, kuris rodytų gresiantį karo debesį. Teisybė, Kėdainių stotyje stovėjo traukinys su karo pabūklais, bet tai nieko nestebino, nes tokių transportų tekdavo ir anksčiau matyti. Sugrižau vėlai. Ryta meta jau saulė buvo aukštai pakilusi, o aš dar lovoje tebegulėjau. Girdžiu duktė gatvėj šaukia, kad aš pro atvirą langą išgirsčiau: "Tėte, karas!" Ji grįžo iš miesto ir tą naujieną ten, matyti, buvo išgirdusi. Aš atsiliepiu: "Tylėk", nes už tokį skelbimą galėjai būti pakaltintas kaip už priešvalstybinio gando platinimą. Netrukus atėjo pažįstamas S. Karvelis, kuris patvirtino, karas tikrai prasidėjo. Turėjome radiją, tuoj iš jo sužinojome visą teisybę.

Tarnautojams buvo sakoma būti savo darbe. Mėginau ir aš grįžti į Kauną, bet susisiekimas geležinkeliu buvo nutrauktas ir aš pasilikau Šiauliuose. Taip pasibaigė mano tarnyba banke. Į Kauną benuvykau daug vėliau, kai jis jau buvo vokiečių užimtas, ten paliktų daiktų atsiimti. Buvau apsisprendęs darbo ieškoti Šiauliuose.

IR VĖL ŠIAULIUOSE, VĖL MIESTO SAVIVALDYBĖJ

Kai paaiškėjo, kad karas jau prasidėjo, iškilo savisaugos reikalas. Juk gali miestą bombarduoti, namus padegti. Kur tada dėtis?

Tuoj išsikasiau sodo gale slėptuvę. Menka apsauga, bet vis šis tas. Pasinaudoti ja neteko, nes Šiauliai buvo atiduoti be pasipriešinimo. Tik pora bombelių numetė į miestą. Viena nukrito Mickevičiaus gatvėje už mūsų sodo galo, antra Vaisių gatvėje prie Kaštanų al. Jos nieko nesugriovė ir neužmušė.

Jau pirmą naktį išgirdome lėktuvų užimą. Nieko nematyti, o užia kazkur aukštai ir neišmanai ar tas užimas iš rytų ar vakarų, taigi sovietų ar vokiečių lėktuvų, nes užė visose pusėse. "Žinovai" aiškino, kad vokiečių lėktuvai negali naktį surasti Šiaulių, o iš tikrųjų sovietų lėktuvai skrisdavo Karaliaučiaus ir kitų vietų bombarduoti ir tuoj grįždavo. Kadangi atstumas ne didelis, tai mes girdėdavome nuskrendančių ir grįžtančių lėktuvų užimą ir mums atrodė, kad tie patys lėktuvai skraido aplink miestą.

Gandų buvo visokių. Vieni tvirtino, kad sovietų kariuomenė eina pirmyn, o kiti – ji traukiasi. Neatsimenu kurią dieną susilaukėme poros bombų. Išgirdome, kad sovietinė valdžia išdundėjo Jonišchio link, o birželio 24 ar 26 d., išėjęs į gatvę, pamačiau Vilniaus gatvėj žygiuojančius vokiečių karius. Jie ėjo vienas kito įkandin "žąsine rikiuote" Kuršėnų link. Matyt, buvo pirmieji žvalgai. Juos sekė kiti daliniai, o liepos 1 d. jau ir Ryga buvo vokiečių rankose.

Žinojau, kad ne visada reikia būti labai smalsiam, kad atsarga gėdos nedaro. Ypač, kai ginklai čia pat žvanga. Todėl iš namų nekišau toli nosies. Nebeatsimenu kurią dieną išėjau į miestą ir nuėjau į miesto valdybą. Čia bešeimininkaujas mano senas draugas, ilgametis bendradarbis miesto valdyboje ir ligonių kasoje Juozas Naujalis. Sovietų okupacijos metu jis buvo miesto vykdomojo komiteto ūkio skyriaus vedėjas, o dabar, kaip jis pats pasakė, esąs burmistras. Ir štai kaip tas įvyko.

Gražų rytą ji iš lovos prikėlęs vokiečių karininkas, kuris liepęs jam važiuoti su juo pas generolą. Tas, matyti, buvo miesto komendantas. Mat generolui buvę pasakyta, kad Naujalis buvo paskutinis burmistras. Jis

mėginęs aiškinti, kad burmistru nebuvęs, bet generolas nenorėjęs jo pasiaiškinti klausytis. Tu esi burmistras, iki vakaro turi parūpinti tiek to, tiek kito, tiek trečio, o dabar marš ir žiūrėk, kad tai būtų įvykdyta.

Neilgai jam teko burmistrauti, nes iš Kauno sugrįžo burmistras Petras Linkevičius. O vargšą Naujalį, per prievartą priverstą kelias dienas eiti burmistro pareigas, po kelerių metų grįžę sovietai gerokai patampė, Sibiro pavyko jam išvengti.

P. Linkevičiui grįžus ir vėl atsisėdus į tą kėdę, iš kurios jį sovietai buvo išsodinę, pakvietė mane finansų skyriaus vedėju. Tose pareigose išbuvau iki 1944 m. liepos 14 d., kol, frontui artinantis, apleidau Šiaulius, kuriuos beaplankiau 1970 m. rugsėjo mėn. jau kaip turistas ir tik kelias valandas juose pasidairiau.

Šia proga noriu nors trumpai prisiminti Juozą Naujalį, su kuriuo nuoširdžiai dirbome miesto valdyboje ir ligonių kasoje.

Jis gimė Kaune, 1903 m. baigė Veiverių mokytojų seminariją, mokytojų pradžios mokykloje Rakuveke (arti Suvalkų), Šv. Petro ir Povilo parapijos pr. mokykloje Maskvoje, vokiečių kolonijoje 50 klm. nuo Saratovo. 1907 m. buvo paskirtas į Skiemų mokyklą (Skiemiai 96 kiemų sodžius tarp Baisogalos ir Gudžiūnų).

1967 m. lapkričio 10 d. man jis rašė:

“Toje mokykloje buvau pirmasis lietuvis mokytojas. Buvau patenkintas, kad esu vienas ir neturiu vyr. mokytojo globos. Kaime buvo nedidelė krautuvėlė. Jos savininkas – lietuvis, invalidas, netekęs kojos šachtoje, raštingas ir mėgstas paskaityti spaudą. Greitai su juo susipažinau ir iš jo sėmiau žinias apie vietos gyventojus. Ta krautuvėlė buvo mažas to sodžiaus klubas. Ten aš pradėjau varyti propagandą žemės ūkio reikalais. Paliesdavome ir politinius klausimus. Iš to krautuvėninko kartą sužinojau, kad netoli Gudžiūnų gyvena dvarininkas, kuris duoda ūkininkams paskaityti knygų. Tai buvo Olssufievas. Jo žmona bubiškio Zubovo sesuo. Taip užsimezgė mano pažintis su Zubovų šeima. 1910 m. paskaitęs skelbimą, kad Bubių pieninink. mokyklai reikalingas bendrųjų dalykų mokytojas ir gavęs Olssufievo rekomendaciją, nuvykau į Bubių. 1911 m. vasario 12 d. jau pradėjau dirbti Bubių pien. mokykloje. 1912 m. liepos mėn. susipykau su mokyklos direktorium (aršus monarchistas ir rusifikatorius) ir pradėjau dirbti pas D. Zubovą buchalteriu. 1914 m. galėjau būti nemobilizuotas, bet girdėdamas iš tokio autoritetingo asmens, kaip von Bock (Stolypino žentas, buvęs karo atašė Berlyne), kad karas prasitęs tik iki Kalėdų, pradžioje rugpiūčio nuvykau į Šiaulius pareikšti, kad esu sveikas ir galiu tarnauti. Iki Kalėdų buvau Daugpilyje, o 1915 m. per Naujuosius metus atsiradau Sedlece lauko kariuomenės sanitariniame traukiny nr. 1029. Jame buvau

vyr. raštininkas ir išvažinėėjau iki 1917 m. Vasario mėn. revoliuciją sutikau Maskvoje, liepos mėnesį susirgau, gulėjau ligoninėje, gavau 6 mėn. atostogų. Visą laiką palaikiau ryšius su Zubovų šeima. Bubių pien. mokykla buvo evakuota į Rusijos gilumą. Galų gale jis ją perkėlė į Bobrik Donskoj dvarą, kur jis tuomet gyveno. Atostogų praleisti nuvažiauvau pas Zubovus. Neilgai teko ten gyventi kartu su jais. Spalio revoliucija mus išskyrė. Aš likau Bubių mokykloje mokytoju. Ten susipažinau su savo žmona ir 1918 m. birželio 2 d. išvažiuoju į Maskvą laukti progos išvažiuoti į Šiaulius. Neilgai teko laukti, nes birželio 13 d. kartu su Zubovo šeima atsisėdome į sanitarinį traukinį, kuris važiuoja į Molodečną belaisvių ligonių. Grįžtančių lietuvių sąrašus patikrino pats V. Kapsukas Maskvoje Briansko stotyje. Vilnių pasiekėme birželio 24 d., į Šiaulius atvažiuoju liepos pradžioje. Prisimenu, kad su Patim susidūrėme koridoriuje Zulės (Lukauskaitės, vėliau Jasaitienės, J. S.) namų 1919 m. vasario 2 d. Nuo tos dienos tapau Šiaulių pilietis. Kelis kartus siūlė persikelti į Kauną, bet nesutikau. 1919 m. lapkričio m. aplankiau savo gimines Vilniuje. Norėjau ten persikelti, bet atkalbėjo a. a. Sirutavičius.“

Įkūrus Šiaulių srities vartotojų bendrovių sąjungą, buvo išrinktas į valdybą ir joje dirbo iki 1925 m. rudens. Tada socialdemokratams pasiūlius, pateko į valdybą. Taip su juo teko kartu dirbti iki 1931 m. vasaros. Jam buvo patikėtas ūkio skyrius, kurį jis pavyzdingai tvarkė. Vėliau buvo Pienocentro skyriaus viršininkas, komunistų okupacijos metu vykdomojo komiteto A. Ulpio buvo pakviestas vadovauti ūkio skyriui, o vokiečių okupacijos metu vėl grįžo į Pienocentrą.

Komunistams sugrįžus, Naujalis buvo gerokai patampytas, bet Sibiro išvengė. Geras bičiulis dr. Volpertas parūpino jam sanitaro vietelę venerinių ligų ambulatorijoje, todėl galėjo gauti 35 rublius pensijos. Ten buvo priglausta ir jo žmona, kuri pensijos gavo 45 rub. Turėjo namelį Gubernijoje. Taip ir vargo. Mirė 1970 m. rugsėjo mėn. bene 16 d.

Man su juo dar teko kelerius metus bendradarbiauti ligonių kasoj, kai jis buvo išrinktas ligonių kasos valdybos pirmininku, taigi tapo mano viršininku.

Tai buvo išmintingas, kuklus, malonus, sąžiningas vyras, kurio didele pagalba ir aš esu pasinaudojęs. Aš ir mano šeima su Naujaliais visą laiką palaikėme šiltus santykius.

Savivaldybės būstinė tada buvo Tilžės gatvėje prieš berniukų gimnaziją, kur seniau buvo žydų komercinis bankas. Mano skyrius užėmė visą antrąjį aukštą, trečiajame – burmistro raštinė ir kt.

Skyriuje radau tokių tarnautojų, kurie čia dirbo man burmistraujant ir prieš tai. Buhalteris buvo kitas – Valečka.

Sovietai labai išplėtė miesto savivaldybės administracinį aparatą.

įsteigę naujų skyrių. Juk ir teatras priklausė savivaldybei.

Kaip jau minėjau, burmistru buvo paskirtas Petras Linkevičius, kuris burmistravo ir prieš karą, o jam prižiūrėti burmistro pavaduotojo titulu atsirado Pauža. Statybos skyriui vadovavo inž. Gargasas, anksčiau tas pareigas ėjęs Panevėžy, kanalizacijos – inž. Janulionis. Sekretorius – M. Narkevičius.

(Bus daugiau)

Kostas Grundelė

APIE LIETUVOS EV. REFORMATŲ KAPINĖS

Dar tarpukario metais, Lietuvoje ev. reformatų tarpe, buvo prigięš gražus paprotys vasaros metu, kada gražus oras, rengti kapų šventes. Jų rengėjai pasistengdavo savo artimųjų kapus kuo gražiau sutvarkyti, papuošti. Į tokias šventes būdavo pakviečiami dalyvauti artimieji, giminės, pažįstami, buvę kaimynai. Jų metu tose kapinėse buvo laikomos pamaldos, šventinami nauji antkapiai, paminklai. Pamaldoms pajvairinti būdavo pakviečiamas dalyvauti bažnytinis choras. Tai buvo ne tik gražus, bet ir naudingas paprotys.

Pokario metais, kada prasidėjo didieji tikinčiųjų persekiojimai, kapinių šventes rengti buvo uždrausta. Tik vėliau, po pakartotinių bandymų – 1982 m., kai kasmetinio seminaro metu Religijų Reikalų Tarybos Įgaliotiniui kapų šventės leidimui prašymas buvo vėl primintas, buvo gautas lemtingas atsakymas: “Galite rengti, o kas jums to daryti neduoda?” To pasakymo ir užteko, kad dar tais pačiais metais, jau rudenio, po ilgos pertraukos, vėl buvo surengta N. Radviliškio parapijos kapinėse kapų šventė.

Ant gražaus Agluonos upelio pakrantės kalniuko, randasi Dirvonių–Oškiniškio ev. reformatų kapinaitės. Ankščiau jos gal buvo kiek perdaug apžėlę krūmais, dabar gi alyvų krūmai iškirsti. Jų gyvatvorės karpomos, jas puošia keli seni svyruokliai berželiai ir jau iš tolo matoma, kad gražiai tvarkomos. Iš esamų užrašų galima spręsti, kad tai grynai reformatų kapinaitės. Tarp jų ir Andriejaus Krisiukėno, buvusio Bažnyčios kuratoriaus ir 6-tojo nuo 1919 m. Konsistorijos prezidento kapas.

Apie 4 km. į pietvakarius nuo Biržų centro randasi Klausučiai, o į šiaurę nuo geležinkelio bėgių – Klausučių kapinės. Atokiau esančiose

senosiose kapinėse jau tik keli kauburėliai dar yra artimųjų lankomi, naujosios, arčiau kaimo esančios, prižiūrimos labai gerai. Kapų užrašai rodo eilės populiarių asmenų pavardes, tarp kurių paskutinio Biržų parapijos seniūnų Tarybos pirminiko Mykolo Tamulėno (1906–1987), antrojo Kolegijos prez. Viliaus Grytės (1883–1953) ir daugelio kitų žymių Biržų krašto ir apylinkės asmenų.

N. Radviliškio miestelis yra apie 27 km. į šiaurę nuo Biržų prie pat Latvijos sienos, o jo kapinės dar koks kilometras į rytus link Pučekalnės.

Buvusio kadaise Vilniaus distrikto superint. kun. Martyno Cumpfto (1831. 11. 23–1895. 6. 5) kapą suradau gana lengvai. Jo amžinojo poilsio vietą dar patikimai saugo aukštas akmens kryžius, kuriame dar įrašytas ir jo žmonos Emilijos Mandzeliauskaitės–Cumpftienės (1840. 3. 19–1897. 3. 23) įrašas.

Senosios Biržų ev. reformatų kapinės, Širvėnos ežero pakrantėje, kurių vieną kauburėlį nuo kitų skiria siauras vandens kanalas ir, toji kapinių dalis atrodo lig būtų ežero saloje, tai senosios kapinės, kuriose palaidota daug žymių žmonių. Ramiai čia ilsėjosi visi patekusių į šią mirusiųjų šventovę, ligi kol po karo užėjo barbarizmo audra ir šioje ežero pakrantėje. Čia ilsisi kovotojai už Lietuvos nepriklausomybę gen. Kathe', kar. Jonas Nastopka (1891–1919) ir kt. Kunigai: gen. sup. kun. Konstantinas Močiulskis (1825–1887), A. Balčiauskas (1907–1952), Mykolas Frankas (1914–1968), A. Duisburg, liut. kun. (1843–1902) ir daugelis kitų žymių žmonių.

Kai senosios kapinės tapo ankšta sutalpinti visus savo mirusius, buvo susirūpinta naujų kapinių steigimu. Iš surinktų tam reikalui parapijiečių aukų buvo nupirkta miesto pakraštyje prie Pastauninko 2 ha žemės, pradėti aptvėrimo darbai, kuriuos sutrukdė prasidėjęs antrasis pasaulinis karas.

Po karo dar buvo spėta prisileisti dalį kapų teritorijos prie jau aptvėrto ploto, kita žemė buvo miesto vykdomojo komiteto konfiskuota dėl miesto statybų, bet vėliau, kai pradėjo trukti vietos kur laidotis katalikams, mūsų naujasias kapines su valdžios "palaima" pradėjo užplusti kas tik norėjo: katalikai ir laisvamaniai, žydai, rusai ir čigonai. Tikriesiems tų kapinių šeimininkams daug kam nebeliko net vietos savo artimiesiems palaidoti. Palei Liepų gatvės tvorą buvo pradėta laidoti net ir ant senelių prieglaudos kapų. Kol dar prižiūrėtoju buvo Konstantinas Burbulis vis dar buvo šiokia tokia tvarka, bet kai buvo jis pašalintas ir miesto vykdomasis komitetas į jo vietą paskyrė kitą žmogų, nieko bendro neturinčiu nei su mūsų Bažnyčia nei su mūsų kapinėmis, prasidėjo jose visiškas savivaliavimas. Jose yra palaidota ne taip ma-

žai mūsų Bažnyčiai pasidarbavusių žmonių: bažnyčios seniūnų, choristų, vargonininkai tėvas ir sūnus – Martynas ir Jonas Sprindžiai. Čia atgulė amžinam poilsiui ir septintasis nuo 1919 metų Konsistorijos pirmininkas Konstantinas Burbulis (1889. 1. 26 – 1981. 11. 12). Jo laidotu vėms tikriausia, kad būtų dar suplaukę minios žmonių, nors iš tų kurie dar lankė Bažnyčią, bet... buvo palaidotas be kunigo – vaikučiai to nepageidavo...

IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN

IN MEMORIAM

Nijolė Blauzdžiūnienė

PATRIARCHAI IŠEINA ... – JŲ DARBAI LIEKA

Rodos ką tik – 1994 – išlydėjom į amžiną poilsį Evangelikų Reformatų Bažnyčios Čikagoje Generalinį Superintendentą emeritą kunigą Stasį Neimaną, sulaukusį garbingo 96 metų amžiaus ir kone iki paskutinės dienos tarnavusį savo Bažnyčiai ir parapijiečiams.

Ir štai 1995 m. liepos 24 dieną, tikėjęsis dar sulaukti 90 metų (iki kurių betruko tik dviejų savaitių) amžinai išėjo Čikagos Evangelikų Reformatų Bažnyčios Generalinis Superintendentas kunigas POVILAS DILYS.

Kun. P. Dilys gimė 1905. VIII. 2 d. Vilniuje. Pradžios mokslus ėjo Vilniuje. Gimnaziją – Omske (1915–1921) ir Vilniuje (1921–1924). 1930 m. baigė Varšuvos Evangelikų Teologijos fakultetą. Ordinuotas Vilniaus Ev. Reformatų Bažnyčios diakonu 1930, o kunigu–1931 m. Kartu ėjo ir klebono pareigas.

1945 m. Vokietijoje, Kielio universitete, baigė ekonomikos mokslus. 1944–1951 m – šio universiteto Pasaulio Ūkio Instituto bibliotekos Rytų Europos skyriaus vedėjas.

1952 m. – Čikagos Ev. Reformatų parapijos kunigas. Drauge dirba Čikagos universiteto bibliotekoje Rytų Europos skyriaus katalogizuotoju.

Nesant Toronte (Kanada) kunigo, buvo pakviestas į Išganytojo parapiją (Liuteronų) eiti klebono pareigas. Į Čikagą atvykdavo bent kartą per mėnesį ir atlaikydavo pamaldas reformatams. Išbuvęs Toronte virš 10 metų, 1994 m. grįžo Čikagon.

1931–1940 m. – Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios konsistorijos narys. Nuo 1949 m. Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios Kolegijos narys. 1967 m. VI. 25 ordinuotas Superintendentu (prilygsta Vyskupui).

*Gen. Superintendentas
kun. Povilas Dilys*

1936 m. atstovavo Vilniaus Ev. Reformatų Bažnyčią Ženevoje, o 1938 m. Larvike (Norvegija). 1948 ir 1954 m. dalyvavo I ir II Pasaulinės Bažnyčių Tarybos suvažiavimuose. Taip pat – Pasaulinio Presbiterijonų Susivienijimo suvažiavimuose Ženevoj ir Princetone (JAV).

Nuo 1966m. vienas iš ekumeninio ratelio Čikagoj organizatorių. Aktyviai bendradarbiavo žurnale “Mūsų Sparnai” (Ev. Ref. Bažnyčia leidžia Čikagoje nuo 1951 m.) ir kituose spaudos leidiniuose.

Gavęs puikų teologinį išsilavinimą, kun. P. Dilys išliko labai paprastas ir žmogiškas. Jis buvo sekundės punktualumo, nepaprasto darbštumo, atsakingumo, tolerancijos visiems žmonėms, nežiūrint jų turto, išsilavini-

*Už rankų imk meilingai
ir vesk mane
lig galo išganingai
šioj būtyje.
Nei žingsnio nenorėčiau
žengt be Tavęs;
Tavim aš sekt galėčiau
lig pat mirties.*

*(Mėgiamiausia kun.
P. Dilio giesmė)*

mo, rasės, tautybės, pažiūrų, religijos, asmens pavyzdys.

Vaikystę ir jaunystę praleidęs Vilniuje, gerai kalbėjo lenkiškai, rusiškai, gudiškai, vokiškai. Baigęs mokslus, vedė Haliną Jakubėnaitę – kito iškilaus Ev. Reformatų kun. Superintendente, Vytauto Didžiojo Universiteto Kaune Teologijos fak. dekanı, profesoriaus, dr. Povilo Jakubėno dukrą.

Kun. Povilas Dilys vienas pirmųjų, kartu su katalikų kunigais, 1966 m. suorganizavo Lietuvių Ekumeninį Ratelį Čikagoje. Turint omeny ilgametę netoleranciją evangelikams, Ev. Liuteronų kun. Hansas Dumpys tai pavadino nemažu stebuklu. Paskutinius aštuonerius metus kunigaujant Toronte, kun. P. Dilio iniciatyvos dėka kasmet, sausio mėnesį buvo laikomos ekumeninės pamaldos abiejose bažnyčiose: Katalikų ir Liuteronų.

Kun. P. Dilys buvo gerbiamas ir vertinamas ne tik savų parapijiečių, bet ir kitatikių; turėjo daug draugų katalikų kunigų tarpe. Nepataikavo nė vienam, bet tiesiai ir atvirai pasakydavo savo nuomonę.

Aktyviai reikėsi tarptautinėje bažnytinėje veikloje. Kartu su žmona Halina abu reprezentavo Liet. Ev. Ref. Bažnyčią Amsterdame 1948 m. kada buvo įsteigta Pasaulio Bažnyčių Taryba.

Jau vien šios, aukščiau minėtos, sausos biografinės žinios rodo kunigą P. Dilį buvus labai aktyvų, gerbiamą ir vertinamą teologą ne tik Lietuvoje, Čikagoje, Toronte, bet ir pasaulyje. Kun. P. Dilio pamokslai – meilės Dievui ir visiems Jo tvariniams išraiška. Štai keletas ištraukų iš jo straipsnių "Mūsų Sparnai" žurnaluose:

"... Taigi – mes esame tėvai iš Dievo malonės. Mūsų pastangos auklėti vaikus. rūpintis išsilavinimu, pasiruošimas net kentėti, kad tik vaikams būtų geriau – viskas yra Dievo Tėvo dovana. Iš Jo išeina gyvenimas, iš Jo spinduliuoja meilė visiems."

"... O, kaip mums visą laiką reikalinga stiprybė pasipriešinti blogiui! Brangieji! Semkime stiprybės iš viršaus! Rasime ją maldoje."

"... Apaštalas Povilas ragina efeziečius priimti Kristų į visą širdį, nepalikti kitų "gyventojų" joje, kaip: savimeilės, gobšumo, netyrumo, pavyduliavimo, piktumo ir panašių dalykų."

"... Šiandien egzistuoja didelis skirtumas tarp mūsų Reformacijos palikuonių ir to laiko pažiūrų. Tada buvo kalbama ir rašoma apie asmenišką išganyimą per malonę, šiandien mums rūpi: arba žmonija pasikeis, arba mūsų ar sekanti karta žus."

"... Šiandien aišku, kad Rytuose komunistinė ir marksistinė ideologija negalėjo pagerinti ir patobulinti santykių tarp žmonių. Čia – Vakaruose – mes kalbame apie Dievą, bet nesame atvirai su Juo. Mes dažnai bandome rasti išeitį išoriniame pamaldume. Mes privalome patys

ruošti paklusnumui Evangelijai, gilinti savyje Gerą Naujieną apie Kalėdų įvykius. Tai yra kantrybė santykiuose su artimais, tai yra dialogo su kitais ieškojimas, žmonių teisių gynimas, paklusnumas Dievo įstatymams, gyvenimas Kalėdų dvasioje – kad mes galėtume tapti pavyzdžiu sekančioms kartoms ir tuo būdu rastume ramybę Viešpatyje. Tik tokie žmonės turi ateiti.

“... Pakeitimai per Kristų įvyko ne dėl politinių laimėjimų, ne per ugnį ir kalaviją, bet per veikimą į žmonių širdis. Krikščionybės skiepijimas brutalia jėga, kaip tai buvo daroma kai kuriuose kraštuose viduramžiuose, turėjo paviršutiniškos reikšmės; tik misijos darbas – paveikti paskiro žmogaus širdį – atnešdavo positivityų vaisių.“

Tik tas kelias – keisti žmogaus širdį, tai yra jo dvasinį nusistatymą, padarė Jėzų Kristų didžiausiu reformatorium visiems laikams.

Visų pirma, privalome įsisąmoninti kad esame krikščionys, nešame dalį atsakomybės už žmonių rytojų. Jėzus visada mus kviečia sekti Jį, turėti gailėstingą širdį ligoniams ir pilną supratimą žmonių negalavimams. Mes esame pašaukti statyti teisingesnį pasaulį ir kurti geresnį supratimą tarp žmonių.

Dabartinio pasaulio sąlygos verčia mus geriau suprasti visus žmones kankinančius klausimus ir pagalvoti kaip rasti atitinkamą išeitį.

Kalėdų žinia yra atvira kritika mūsų paviršutiniškumo, neištikimumo ir nuduoto pamaldumo. Kalėdinė žinia savo esmėje yra universalus pobūdis. Jos šviesoje mažėja ir dingsta tikybų skirtumai. Tikras ekumenas yra tas, kas drąsiai semia dvasinį peną iš visų tikybų, bet priima tik tas pažiūras, kurios yra krikščioniškos ir kuriančios.

Tegu tos kalėdinės mintys paragina skaitytojus giliau, negu iki šiol, žiūrėti į savo dvasinį gyvenimą ir nustatyti kas ten yra krikščioniška ir kas kliudo išpažinti: Kristus yra mūsų Viešpats. Jei skaitytojas tai padarytų – šių minčių tikslas būtų pasiektas.“

Šitose, pacituotose, kunigo Povilo Dilio pamokslų eilutėse – ne tik Evangelikų Reformatų tikėjimo principai, bet ir visas Generalinis Superintendantas kunigas P. Dilys: Žmogus, Kunigas, Teologas, Krikščionis, Humanistas.

Jo šviesus atminimas išliks visų jį pažinojusių širdyse. Jo pamoksluose semsis atsparos ir jėgų ateities kartos.

Jo darbą tęsia Povilo ir Halinos Dilių dukra Erika Brooks – Burokas, ordinuota diakone 1990 metais.

Čikaga, 1996. XI. 20

†

• • •

KUNIGO PETRO DAGIO 20-SIOMS MIRTIES METINĖMS

Kunigas Petras Dagys

Šiais 1997 metais gruodžio 21 d. sukako 20 metų kai mirė Brooklyne, NY ev. kunigas Petras Dagys. Jis buvo ir visuomenininkas ir spaudos darbuotojas.

Gimė 1904 m. kovo 15 d. Peikštenių km., Biržų apskr. . Kaune studijavo Vytauto Didžiojo universitete teologiją, filosofiją ir humanitarinius mokslus. Studijas baigė 1930 metais. Buvo paskirtas kunigu į Butingės parapiją prie Šv. uosto, kur jis suorganizavo žuvies perdirbimo bendrovę žvejams 1931 m.

Po kelių čia kunigavimo metų buvo paskirtas Lietuvos kariuomenės kapelionu evangelikams kariams, su gyvenama vieta Klaipėdoje, kur pirmąsias lietuviškas pamaldas atlaikė Šv. Jono bažnyčioje. Pamaldose dalyvavo ministeris pirmininkas Juozas Tūbelis ir kiti aukštieji valdžios pareigūnai. Tais pačiais metais, jo vadovaujamas bažnytinis komitetas, išleido laikraštį "Lietuvos Evangelikų Kelias", kurį jis ir redagavo. 1935 m. buvo paskirtas Klaipėdos krašto gubernatūros referentu evangelikų tikybos reikalams.

Užėmus Klaipėdos kraštą vokiečiams, kun. P. Dagys persikėlė į Kauną, kur toliau dirbo kunigišką darbą, transliavo pamaldas per radio stotį.

Rusams okupavus Lietuvą, buvo atleistas iš kariuomenės kapeliono pareigų ir uždarytas "Lietuvos Ev. Kelias". Tada jis studijavo Kaune teisę.

Vokiečių okupacijos metu kun. P. Dagys gyveno Vilniuje ir iš ten aptarnavo Vilniaus ir Kauno liet. ev. parapijas.

Artėjant rusų frontui kun. P. Dagys su savo šeima ir draugų būreliu, pasinaudami žvejų laivais pasiekė Gotlando salą Švedijoje ir iš čia 1946 m. kun. P. Dagys atvyko į USA ir tuojuo įsijungė į lietuvišką veiklą.

1951 m. spalio 21 d. Brooklyne, NY suorganizavo ev. lietuvių parapiją ir joje kunigavo. Kartu dar aptarnavo Baltimorės, Bostono ir Kanados liet. ev. parapijas. Redagavo laikraštį "Gimtinės Garsai", kurį leido "Lietuvių protestantų sąjunga". Vedė žmoną Arianą.

Dar studentu būdamas darbavosi ir kooperatyvinėje veikloje. Įsteigė Sodeliškių dvare, Biržų valsč. ir Lapakritos, N. Radviliškio valsč. pieno perdirbimo bendroves. Įsteigė N. Radviliškyje Smulkaus kredito banką. Buvo delegatas Pieno Centro suvažiavimuose.

Ji visada prisimena žmona Ariane ir seserys Matilda ir Marija su šeimomis.

†

1995 m. statistikos duomenimis, Lietuvoje veikia 23 oficialiai įregistruotos religinės bendrijos. Sociologijos ir filisofijos institutas atliko sociologinę apklausą anketavimo būdu. Apklausos tikslas buvo sužinoti labiausiai išpažįstamas religijas, nustatyti tikinčiųjų skaičių. Apklausus 1, 122 Lietuvos gyventojus paaiškėjo, kad 65.7% atsakiusių laikė save katalikais, 5.3% – pravoslavais, 0.3% – reformatais, 1.2% – kitų religijų atstovais. Laisvamanių arba netikinčiųjų buvo 15.3%.

Maldos namų skaičiumi pirmavo R. (lotynų apeigų) katalikai 684 bažnyčios (neskaitant koplyčių), 50 maldos namų (cerkvių) priklausė sentikiams, po 41 – evangelikams liuteronams ir stačiatikiams, 30 – baltų tikėjimo bendruomenei "Romuva", 12 – Jehovos liudytojams, 9 – evangelikams reformatams.

Bendras tikinčiųjų skaičius po nepriklausomybės atkūrimo, re-

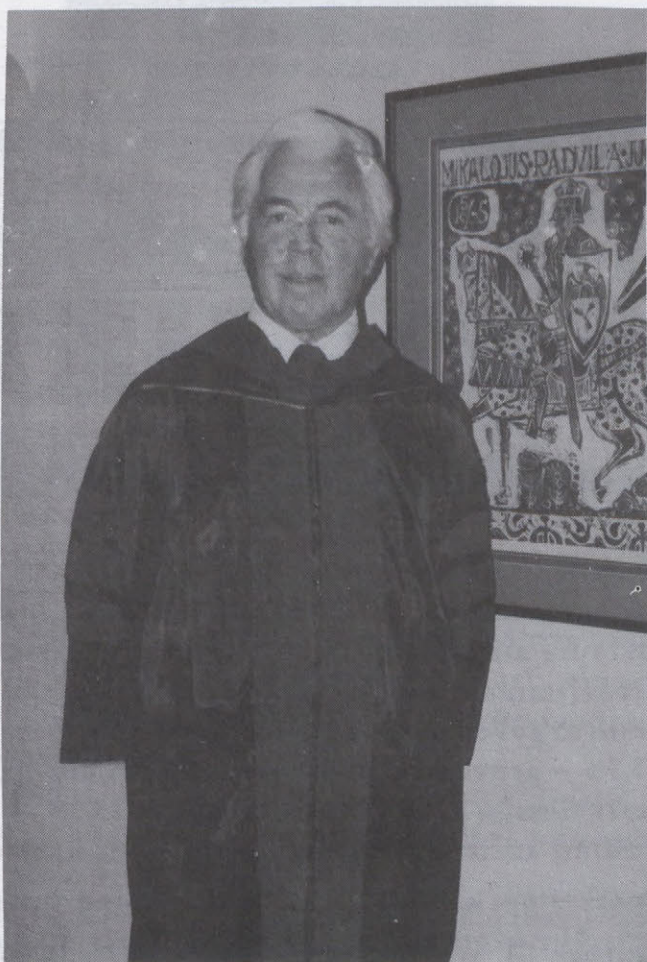
KUNIGO PETRO DAGIO 20-SIOMS MIRTIES METINEMS

miantis skirtingų laikotarpių tyrimais, kito tarp: 1990 m. – 70% tikinčiųjų. 1993 m. – 86%, 1995 m. – 85%. Taigi būtų galima teigti, kad pastaraisiais metais religingumas padidėjo. Be to, pastebėta, kad moterų sudaro 56.3 % visų tikinčiųjų (43.7 %), o vyrų laisvamanių yra 11.1% daugiau nei moterų.

* * *

KUN. DR. EUGENIUS GERULIS VĖL MŪSŲ TARPE

Kun. Dr. Eugenius Gerulis po šių 1997 m. liepos 3 d. padarytos didelės ir pavojingos širdies operacijos palengva atsigavo ir jau aktyviai įsitraukė į savo šakotą visuomeninę veiklą. Čia matome jį ankstyvesnėje nuotraukoje teologijos mokslų daktaro aprangoje.

Kun. Dr. E. Gerulis

* * *

PROF. DR. VIOLETA KELERTIENĖ – VILNIAUS UNIVERSITETO
GARBĖS DAKTARĖ

Vilniaus pedagoginio universiteto senatas, įvertinęs profesorės nuopelnus lietuvių literatūrai, jos propagavimą pasaulyje, reikšmingą visuomeninę veiklą ir visokeriopą pedagoginę paramą universiteto li-tuanistams, suteikė prof. Dr. Violetai Kelertienei universiteto Garbės daktarės vardą.

Prof. Dr. Violeta Kelertienė

* * *

Ekumenizmas – tai ieškojimas sąlyčio taškų, tarp skirtingų krikščioniškų konfesijų, tai Kristaus misijos tęsinys. Pas mus šis judėjimas yra atėjęs iš Vakarų ir sutinkamas gana prieštaringai, nes čia jau buvo bandyta priversti surasti “bendrų namus” Sovietų Sąjungoje. Tačiau ekumenizmas yra kitokia bendrystė, tai tikėjimo bendrystė, tai pastangos bendrai realizuoti tikėjimą. Ne “atversti” vieniems kitus į savąjį tikėjimą, o ieškoti jų traukos taškų, kai vieni ar kiti tikėjimo dalykai suprantami vienodai.

Aš nemanau, kad šis judėjimas gali būti kam nors pavojingas. Juk niekas čia nesikėsina pažeisti kurios nors konfesijos identiteto, keisti bažnyčios vidinės struktūros ir pan. Tiesiog atveriamas savo širdis ir bažnyčias. Mums tiesiog būtina atsikratyti įtarumo, mes turime išmokti pasitikėti vieni kitais, nes krikščionio žvilgsnis turi remtis į amžinybę.

Tai nereiškia, kad visi tuojau bėgsim į vieną bažnyčią nors tikėjimo išpažinimai tie patys, esame dar gana toli nuo tikrosios vienybės. Bet Kristus ir ją yra numatęs.

"Svečias" 1996 m. Nr. 2

Jonas Kalvanas

*Evangelikų liuteronų Bažnyčios vyskupas
Ekumeninės Bažnyčių tarybos kolegijos prezidentas*

* * *

GERULIS – SUKAKTUVININKAS*)

Kunigas Dr. E. Gerulis 1997. IV. 28 sulaukė savo amžiaus deimantinę 75 metų sukaktį.

Šia proga buvo suruoštos šaunios vaišės St. Petersburgo, FL, lietuvių klubo palmėmis išpuoštoje salėje. Dalyvavo 65 asmenys. Invokacinę ekumenišką maldą sukalbėjo kun. Steponas Ropolas. Pianinu grojo muzikė Regina Ditkienė. Buvo išklaudyta įvairių organizacijų sveikinimai. Evangelikų reformatų vardu žodį tarė torontiškis kuratorius inž. Gytis Šernas.

Vaišių eigą pravedė sukaktuvininko vaikai: Laima, Rimas ir Andrius. Jie visus svečius nustebino savo puikia lietuvių kalbos tarsena. Savo laiku jie lankė lituanistines mokyklas ir baigė mokslus universitetuose. Visi trys yra vizitavę tėvynę Lietuvą.

Po sveikinimų sekė pietūs, dainos ir šokiai.

Buvo sugiedota ILGIAUSIŲ METŲ!

*Vaišėse sukaktuvininkas su savo vaikais, atvykusiais iš Čikagos.
Iš kairės: Andrius, Laima, sukaktuvininkas ir Rimas.*

*) Žiūr. str. MS Nr. 77, psl. 16.

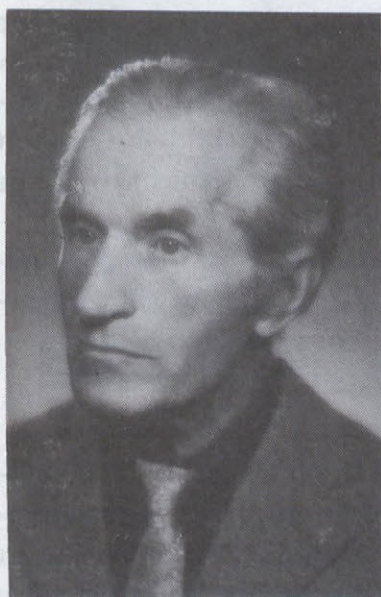
LIETUVOS REFORMATŲ BAŽNYČIOS NEPAPRASTAS SINODAS

Lietuvos Ev. reformatų Bažnyčios parapijų narių pasitarime 1997. 05. 10 Biržuose išrinktoji Laikinoji taryba Nepaprastajam Sinodui parengti, vykdydama šio pasitarimo sprendimą ir tikinčiųjų daugumos reikalavimą, o taip pat remdamosi Lietuvos Ev. reformatų Bažnyčios Statuto 22 str. rengia 1977 m. spalio 25–26 d. d. Nepaprastąjį Sinodą Biržuose.

* * *

Senjoras kun. Petras Čepas, Biržų ev. reformatų parapijos klebonas šventė savo 75 metų amžiaus ir drauge ilgos kunigystės sukaktuves. Jo nuopelnai Bažnyčiai buvo atžymėti per Sinodą, įvykusį Kėdainiuose 1996 m. birželio 23 d. (žiūr. MS Nr. 77, psl. 55).

* * *

Petras Zablockas

PAGERBTAS PETRAS ZABLOCKAS

Ilgametis "Mūsų Sparnų" bendradarbis poetas Petras Zablockas įtrauktas į prestižinį "Lietuvos rašytojų Sąvadą". Pagrindas tam buvo eilė straipsnių, recenzijų bei atsiliepimų apie autorių spaudoje, taip pat tekstai antologijose (Benamiuose, Tremtinio Lietuvoje, Dvidešimto amžiaus lietuvių poezijoje), vidur. mokyklos chrestomatijose, žurnaluose. Taip pat išleistos dvi eilėraščių knygelės. Trečioji baigiama. Iš viso Sąvade suminėta 2000 autorių, pradedant XV šimtmėčiu. Knyga turi apie pusseptinto šimto puslapių. Tai tarsi prof. Vaclovo Biržiškos darbų tęsinys.

* * *

Sekmadienį, 1997. 9. 28 d. Tėviškės parapijos bažnyčioje įvyko Povilo Mieliulio vadovaujamo "Tauragio" kamerinio orkestro koncertas, išpildęs programą susidėjusią iš paties kompozitoriaus Povilo Mieliulio kūrybos, papildyta Vl. Jakubėno ir kitų žymių kompozitorių kūriniais. Programą Manigirdas Motekaitis pradėjo vargonais atliktu preliudu iš Povilo Mieliulio oratorijos "Mozė". Prelidui užsibaigus, Kasparas Vaiš-

vila pasveikino koncerto dalyvius Tėviškės parapijos tarybos vardu. Po to muzikų buvo atlikti sekančių kompozitorių veikalai: VI. Jakubėno "De Profundis", Povilo Mieliulio 3-ji ir 7-ji simfonijos, 6-ji ir 5-ji sonatos. Programa buvo baigta Wolfgang Amadeus Mozart fortepijono koncerto 21 numeriu.

* * *

Ponas J. Šajauska iš Kanados "Lietuvių Balso" 22 nr. rašo: Hm, Vokietija atsisakanti Rytprūsių. Čia ne jūsų ar mano reikalas, ką Vokietija daro? Vokietija šiandien netupi kampe nudilbusi, bet yra viena turtingiausių tautų visoje Europoje ir kuo ne visame pasaulyje.

Hm: žudikai išžudė prūsus ir kitus. Brangus pone: jūs turėtumėte tą geriau žinoti. Tų dienų Vokietijos teritorija buvo Romos Imperija ir prūsai buvo žudomi Romos Katalikų ordinų – kryžiuočių ir kalavijuočių ir t. t. Savaimė iš kitos pusės prisidėjo "polska vėra".

Aš maniau jums tas yra džiugu, nes patys lietuviai prūsų nemėgo ir nemėgsta. Brangus pone, jei ne Vokietija, šiandien būtume po velėna visi. Dėka vokiečiams, kurie įsileido mus į savo teritoriją, tokiu būdu išgelbėjo tūkstančius lietuvių nuo komunistų rankų. Tie jūsų prūsų žudikai gelbsti markėmis ir kitomis gerovėmis atgimusią Lietuvą. Ačiū jiems už rūpinimosi Lietuvos ir Klaipėdos evangelikais, nes jų pašalpa daug padeda.

Nesirūpinkime Prūsija, palikime jos žmonėms, nes jos žmonės rūpinasi ir nemėginkime kaip praeities ordinas kišti savo nosis kur nereikia.

A. Jablonskis, Hickory Hills, IL

Lietuvių Balsas, 1996. 11. 21 – skiltis "Laiškai".

* * *

1995 m. statistikos duomenimis, Lietuvoje veikia 23 oficialiai įregistruotos religinės bendrijos. Maldos namų skaičiumi pirmavo Lotynų apeigų katalikai (684 bažnyčios, neskaitant koplyčių). 50 maldos namų (cerkvių) priklausė sentikiams, po 41 – evangelikams liuteronams ir stačiatikiams, 30 – baltų tikėjimo bendruomenei "Romuva", 12 – Jehovos liudytojams, 9 – evangelikams reformatams.

Sociologijos ir filosofijos institutas atliko sociologinę apklausą anketavimo būdu. Apklausus 1,122 Lietuvos gyventojų paaiškėjo, kad 65,7% laikė save katalikais, 5,3% – pravoslavais, 1,2% – kitų religijų atstovais.

Panaudotos "Draugo" str. 1997. 08. 19 ištraukos.

* * *

Užjūrio reformatų Bažnyčia, kaip per visą eilę metų, yra atstovaujama WARC (Pasaulio Reformatų Sąjungos) suvažiavimuose. Irena Palubinskaitė Vanderbent, iš Acton, Ontario (Kanada) dalyvavo stebėtojos teisėmis rajoninėje konferencijoje 1996 m. rugsėjo mėn. Irena, gimusi emigracijoje, aplankė tėvų šalį 1995 m. ir turėjo progos savo pranešimu sudominti JAV, Kanados ir Karibų Jūros rajono bendraminčius. Tarp kitko Irena giliai įdomaujasi savo prebyterijonų tikėjimu, uoliai skaito teologines knygas, ir net yra perskaičiusi J. Kalvino (XVI a. reformatoriaus) monumentalinę knygą Krikščionybės pagrindai.

* * *

*Rimas Mikalauskas ir Rolandas Svambaris
Evangelikų teologijos studentai*

Foto Jonas Gylys

* * *

Dr. Milan Opočensky, WARC (Pasaulio Reformatų Sąjungos) generalinis sekretorius su būstine Ženevoje, Šveicarijoje, buvo ypatingu būdu pagerbtas savo 65-to gimtadienio proga. Jis gyvai domisi pasaulio reformatų reikalais, kelis kart buvo Lietuvoje, kur dalyvavo Biržų Sinođuose. Jo garbei buvo atspausdintas vad. "Festschrift" (šis vokiškas žodis tapo tarptautiniai priimtu terminu). Gimęs Čekoslovakijoje, Dr. M. Opočensky baigė studijas Prahoje ir buvo išventintas Ev. Čekų Brolių Bažnyčios kunigu. Kelis metus dėstė universitetuose. Jo žmona Jana yra taip pat teologė. Minima knyga (Festschrift) turi 331 psl., išleista 1996 m. Tai rinkinys įvairių autorių rašinių apie patį solenizantą ir jį įdomau-

jančias temas. Iš šių teologų ir pasauliečių sužinome, kad Dr. M. Opočensky yra pasaulio keleivis ir tkrai universalus žmogus.

* * *

Krt. Jonas Variakojis (mirusio Lietuvos laisvės kovotojo pulk. J. Variakojo sūnus) yra žinomas filatelistų pasaulyje. Jis vadovauja filatelistų draugijai "Lietuva" ir leidžia biuletinį. Tai gražiai iliustruotas žurnalas lietuvių iranglų kalbomis. Jis apima ne tik pašto ženklų rinkimą bet ir kitas kolekcionierių sritis kaip numizmatiką; rengia parodas ir platina leidinius. 1996 m. spalio 25 d. Draugija, įsteigta 1946 m. Čikagoje, iškilmigai atšventė savo auksinį jubiliejų. Norintieji gauti informaciją prašomi rašyti adresu: 3517 W. 58th St. Chicago, IL 60629.

Krt. Evelyn Y. Taggart ir krt. Jonas Variakojis

* * *

AMERIKOS PRESBITERIJONAI REMIA EVANGELIKUS LIETUVOJE

Presbiterijonų Bažnyčia JAV ("Presbyterian Church U. S. A.") priklauso Pasauliniai Reformatų Sąjungai. Tą bažnyčią sudaro 16 sinodų, 171 presbiterijų, ir 11, 416 parapijų. Parapijiečių yra 2, 742, 192 (maždaug Lietuvos gyventojų skaičius!).

Viena iš tų 171 presbiterijų, MISSION PRESBYTERY ("Misiijos Presbiterija"), Texas'o valstijoje, atnaujino partnerystės memorandumą su Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčia.

Pernai ir šiemet Misiijos presbiterija siuntė kolegijai Lietuvoje US\$ 1, 000 vaikų ir jaunimo stovyklų išlaidoms. Trys kunigai tris kartus yra aplankę Lietuvą, laikant seminarus parapijiečiams ir tarnaujant jaunimo stovykloje (Dr. Donald Boob, Dr. David Evans ir Dr. Charles Men-

denhall .) Jonas Gylys yra narys tos presbiterijos, kuri ji įgaliavo vesti pamokslininko-pastoriaus pareigas; beveik kasmet keliauja į Lietuvą.

Misijos Presbiterija taip pat duoda stipendijas, kasmet, reformatų studentams Klaipėdos Krikščioniškame Koledže. Gavėjas šiemet Ugnius Banulevičius iš Biržų parapijos.

Dvi parapijos remia platesnę evangelikų veikmę. Kerrville miesto parapija siuntė US\$ 2, 600 Lietuvos Biblijos Draugijai. Westminster parapija, Austin'o mieste, aukavo US\$ 10, 000 įsteigti ekumeninį knygyną Klaipėdoje; paštu tarnaus visai Lietuvai.

Keturi presbiterijonai dėsto Klaipėdos koledže. Kun. Jane Holslag, dažnai aplankiusi Lietuvą, persikels iš Berlyno į Klaipėdą šį rudenį. Kun. Terri Gast jau gyvena Klaipėdoje. Du pasauliečiai - mokytojai, Gordon ir Catherine Nielsen, pradės savo kadenciją šį rudenį. Kaip anksčiau pranešta, Karolina ir Jonas Gyliai yra taip pat tarnavę koledže. (Jono Gylio kelionės ir pragyvenimo išlaidos Lietuvoje yra apmokamos Presbiterijonų Bažnyčios.)

* * *

PRIE CRYSTAL CATHEDRAL JONO GYLIO ATŠILANKYMO PROGA

*Iš kairės į dešinę: Jonas Voverius, Meta V. Lidums,
Jonas Gylys, Hypatia Y. Petkus.*

12. 01. 1996

Foto K. Lidums

* * *

Dalis parengimo dalyvių. Sėdi viduryje Bronė ir Vilius Variakojai ir Jonas Gylys. Stovi iš kairės – H. Y. Petkus, sekr. M. Lidums, A. Jasiūnienė, V. Bimbirienė, M. Prost, toliau – M. Kuginytė-Borrmann, M. Kiršonienė, P. Sakienė, pirm. Dr. P. Švarcas, Dr. J. Kregždė, inž. J. Pauperas, T. Pauperienė ir daug kitų. Nuotrauka V. M. Glažės

*) Parengimo aprašymą žiūr. MS Nr. 77, 95 psl.

* * *

VATIKANAS IŠLEIDO NAUJAS TAISYKLES PERSPĖJIMUI KRITIŠKŲ BAŽNYČIOS MOKSLUI TEOLOGŲ

1997 m. Vatikanas paskelbė naujas taisykles perspėjimui kritiškų Bažnyčios mokslui teologų ir nurodymus, kaip jie patys gali ginti savo pažiūras.

Šios taisyklės duoda katalikų teologams teisę naudotis Vatikaną paskirtu gynėju, kuris padeda nustatyti, ar pažiūros yra klaidingos ar ne. Jie gali taip pat pasirinkti ir savo asmenišką gynėją doktrinai egzami-

nuoti ir įjungti vietinius vyskopus į posėdžius.

Komplikuota taisyklių procedūra, kuri pradedama tikrinimu autorių publikacijų, atrodo turinčių rimtų dogmatinių klaidų. Po ekspertų teksto patikrinimo paskiriamas gynėjas, kurio pareiga nurodyti pozityvius mokslo aspektus ir autoriaus asmeniškus nuopelnus.

Ypatingais atvejais, esant publikacijoms aiškiai klaidinančioms ir sudarančioms įspūdį tapti priežastimi rimtos žalos tikėjimui, congregacija gali apeiti procedūrą. Bet, veikdama su popiežiaus sutikimu, gali reikalauti paties autoriaus pataisų dviejų mėnesių laikotarpyje. Priešingu atveju congregacija gali užvesti ekskomunikacijos bylą.

* * *

DABARTINIS STUDENTŲ SKAIČIUS LIETUVOS AUKŠTOSIOSE MOKYKLOSE

Eltos duomenimis, gautais iš visų 15 aukštųjų mokyklų studijų skyrių, šiuo metu įregistruota 61, 500 studentų, įskaitant ir neakivaizdinius.

Galimas dalykas, didžiausia šalies aukštąja mokykla pagal studentų skaičių taps Kauno technologijos universitetas. Preliminariniais duomenimis, jame dabar yra 11, 700 studentų. Maždaug puse tūkstančio atsilieka Vilniaus universitetas, iki šiol turėdavęs daugiausia studentų.

Trečiasis pagal jų skaičių tradiciškai yra Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Jame šiais metais mokysis 7500 studentų.

Kitos aukštosios mokyklos: Lietuvos žemės ūkio universitetas – 5150, Šiaulių universitetas – 5000, Vilniaus pedagoginis universitetas – 4800, Klaipėdos universitetas – 4500, Lietuvos teisės akademija – 2700, Vytauto Didžiojo universitetas – 2400, Kauno medicinos akademija – 2100, Lietuvos kūno kultūros institutas – 1700, Vilniaus dailės akademija – 1000, Lietuvos muzikos akademija – 750, Lietuvos veterinarijos akademija – 700, Lietuvos karo akademija – 500.

Panaudota Darbininko 1997. 09. 19 duomenys.

* * *

TEŠIAMI EKUMENINIAI POKALBIAI

Liepos 30 d. Kauno arkivyskupijos kurijoje buvo susitikę Graz'o ekumeninio susirinkimo delegatai. Susirinkime, kuriame dalyvavo vyskupas Juozas Preikšas bei evangelikų liuteronų vyskupas Jonas Kalvanas, diskutuota, kaip Lietuvoje pasinaudoti Ekumeninio susirinkimo sužadintais ekumeninio bendravimo impulsais. Nutarta šių metų pabaigoje Kaune surengti konferenciją "Ekumeniniai pokalbiai: nuo susitikimo Graz'e į krikščionybės 2000 metų jubiliejų". Konferencijoje norima nagrinėti Graz'o ekumeniniame susirinkime priimtus dokumentus ir pasidalyti mintimis apie tai, kaip Lietuvos krikščioniškosios Bažnyčios pažymės 2000 metų jubiliejų.

* * *

TIKYBA IR TAUTYBĖ *)

Šios dvi sąvokos dažnai sumaišomos. Taip buvo senojoje Rusijoje, kur stačiatikis ir rusas buvo viena sąvoka. Apie kitas tikybas buvo kalbama kaip apie "užsienines tikybas". Taip pat ir buvusioje Lenkijoje tikyba ir tautybė buvo tampriai viena su kita siejamos. Lenkas galėjo būti tik-tai katalikas. Ir geri lenkų tautybės žmonės, jei jie buvo protestantai, arba kitokios tikybos, buvo laikomi vokiečiais ar kitais ir būdavo dažnai kaip "kitatikiai" ar "kitataučiai" persekiojami.

Lietuvoje dėl savo tikybinių įsitikinimų žmonės nepersekiojami. Mūsų vyriausybė pripažįsta visas esamas Lietuvoje bažnyčias ir tolygias organizcijas. Kiekvienas gali taip Dievą garbinti, kaip jis supranta. Ir taip visų tautybių Lietuvos piliečiai, jei jie yra lojalūs Valstybei, gali ramiai gyventi ir naudotis visomis teisėmis.

*) Žiūr. "Švituris" 1948 m.

* * *

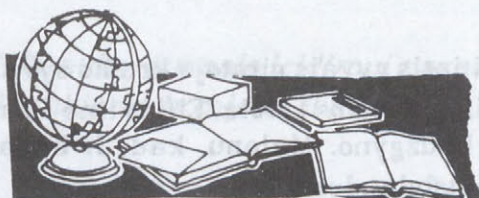
Kun. T. Gerikas

M. MAŽVYDO KATEKIZMO MINĖJIMAS LEMONTE

Iš kairės: pirmininkė Nijolė Martinaitytė-Nelson, Dr. Paulius Slavėnas, Dr. Gražina Slavėnienė iš Buffalo, NY su Prof. Vy-tautu Landsbergiu, Čiurlionio minėjimo Lemonte metu.

Jaro Křivohlavy' KALBĖK – AŠ KLAUSAUSI. Iš čekų kalbos vertė Rasa Vanharova. 104 pusl., kaina nepažymėta. Išleido leidykla **Jona**, Šiauliai 1996, su Jono Gylio (JAV) parama. Cituojame knygai autoriaus dedikaciją: “Ši publikacija skiriama tiems, kas bent kiek nujaučia, jog mūsų kasdieniniai pokalbiai yra labai svarbūs. Taip, milijonai mūsų kasdieniškų ir smulkmeniškų pokalbių, o ypač tie, kurių metu kalbame apie sunkius dalykus, turi gydomąją galią. Ir galėtų turėti dar didesnę. Ši knygelė nori padėti, kad jie būtų geri, o jeigu yra galimybė – dar geresni. *J. K.*”

Myk. Zablockas. *UŽ TĖVIŠKĖS DURŲ.* Eilėraščiai. Čikaga, 1991 m. 55 p. Viršelis ir iliustracijos Valės Kazėnaitės-Zablockienės. Taigi – Už tėviškės durų, XX a. permainingais laikais yra atsidūrę dešimtys tūkstančių mūsų tautiečių: vieni į mirtį ir kančias rytuose, kiti į išsigelbėjimo viltį – vakaruose. Pastarųjų tarpe ir minimos knygelės autorius. Visiems neužsimiršo gimtieji namai, mielos sodybos, savi laukai ir žydras tėviškės dangus. Niekas neužsimiršo. Dar daugiau: netekimas tapo nenu-maldoma nostalgija, kuri atskirtyje tiesiog išsigrynino iki neblėstančio sužerėjimo:

Kažin, ar dar išgirsiu giesmę vyturio
gimtosios tėviškės laukuos

“Vyturėlio giesmė”

arba:

Toli klajonėse šiandieną apsistojome
ir vis širdy nešiojamės tave . . .

Graži, šviesi, brangi, nepakartojama
esi tu mums, Tėvyne Lietuva

“Tokia graži”

Tai šauksmas už uždarytų durų. Jis graudžiai tikras, paženklintas netekimo sielvarto. . .

Rinkinyje yra tilpė ir keletas vaikiškos nuotaikos eilių: (“Vaikai ir snaigės”, “Tėveliai nemylės”, “Jau saulutė leidžias”). Kai kurie jie daktiškai naivoki, primityvoki. Yra dar vienas kitas silpnėsnis eilėraš-tis, ypač ten, kur užklysta publicistinio pobūdžio motyvas: (Dėl tavęs,

Tėvyne“).

Negalėdamas maitintis gyvais gimtojo krašto syvais, autorius sugėbėjo įtaigiai nutiesti tiltą iš sielos į sielą. Eiliavimo forma tradicinė – be mandrybių ir vaizdų bruzgyno. Malonu, kad, ir būdamas už tėviškės durų, jis liko prie jų prisiglaudęs.

Beje, negalime nepasigėrėti ir subtiliomis bei prasmingomis Valės Kazėnaitės–Zablockienės iliustracijomis, sustiprinančiomis eilėraščių emociingumą bei įtaigumą. Jose vaizdas ne perkrautas; kaip ir eilėraščiuose švelniai jaučiasi nostalgijos virpesys, betarpiškai pagaunantis skaitytojo sielą.

P. B.

~~XXXXXXXXXX~~

LAIŠKAI REDAKCIJAI

Ačiū už M. Sparnus. Visada juos su nuoširdumu skaitau. Ir išvaizda ir turiniu puikus žurnalas.

Nuoširdžiai džiaugiuos, kad reformatai vis dar turi nuoširdžių bendradarbių, kurie aukojasi savo Bažnyčiai ir mūsų visų brangiai Tėvynei Lietuvai, kurios bažnyčių laisvės varpų gaudimą girdime savo širdyse, nors ir toli nuklydę jos vaikai...

Dieve laimink mūsų šalį, tegu jina žydės ir bus tvirta!

1997. V. 20

St. Petersburg, FL

\$ 25, 00 auka MS-ams

Su pagarba

M. Kleinaitis

*

Sveikiname visą “Mūsų Sparnų” redakcijos kolektyvą su Šv. Velykomis, linkime sveikatos ir geros kloties Jūsų asmeniniame gyvenime ir darbe.

*Kėdainių ev. – reformatų parapijiečių vardu
parapijos pirmininkė*

1997. 03. 30

Dalia Mikšienė

*

Mieli “Mūsų Sparnai”, įdedu \$ 10.- auką padengti išlaidas persiuntimui, ir dėkoju visiems pasidarbuojantiems palaikyti šiuos “Sparnus” “skrendančius”.

Su pagarba

Birželio 16 d., 1997.

Zinaida Dalibogas

Homewood, IL.

*

*Siunčiame \$ 20. 00 auką žurnalo leidimui paremti.
Visada jo labai laukiame ir mielai skaitome.*

*Birželio 10 d., 1997
North Brunswick, N. J.*

*Su pagarba
Jonas ir Arianė Bortkevičiai*

KA KITI RAŠO APIE MUS?

“Mūsų sparnai” – 77 kartą

Čikagoje leidžiamo ev. reformatų religiniai – kultūrinio žurnalo “Mūsų sparnai” (toliau MS) išėjo 77-toji beveik 100 psl. knyga. Leidinys, rengtas Velykoms, datuotas 1997 kovu, skaitytojus pasiekė gegužės mėnesį. Todėl tradicinis pamokslas (ši kartą pamokslininko Jono Gylio “Velykų džiaugsmas – Kristaus pergalė”) ir skambus eilėraštis “Velykos” nustojo aktualumo.

MS tradicija – pagerbti išymius sukaktuvininkus. Šiame numery pagerbiamas 75-rių metų sulaukęs kun. dr. Eugenijus Gerulis, MS steigėjas ir nuolatinis bendradarbis, teologas, rašytojas, sportininkas, ekumenizmo šalininkas, tik keletą jo šakotos veiklos bruožų greitomis prisimenant. Keliuose puslapiuose redaktorius jį ryškina platoka biografinė apybraiža ir nuotraukomis. Vienoje nuotraukoje matome jį kalbant su popiežium Jonu-Pauliu II, kai jis 1987 m. vasarą Romoje lankėsi kaip įgaliotas ev. reformatų atstovas Lietuvos krikščionybės 600 metų sukaktį šveičiant. Šiame MS numery jis pasireiškia dviem įdomiais rašiniiais: iš anksčiau tęsiamu “Kaip ten yra su tuo ‘užgimimu iš naujo’? ir “Kodėl angelai basi?”

Didumai MS skaitytojų, įskaitant mane, sunkus, bet, žinau, labai vertingas yra chorvedės (taip ji tituluojama), aukšto išsilavinimo muzikologės Irenos Skomskienės referatas “IŠ VELYKINIŲ GIESMIŲ ISTORIJS / ‘ANT NAUDOS RAGAYNĖS BAZNICZEI’”. Rašiny nagrinėjamos bažnytinės giesmės, duodant ir jų gaidų pavyzdžių. Rašinio gale MS redaktorius suteikia šios muzikės biografinių duomanų bei (deja, neryškia) jos nuotrauką; pažymi, kad ši muzikė yra katalikė, nagrinėjanti evangelikų giesmių lobynus.

Įdomi, vertinga 9 puslapių Mečio Šilkaičio studijėlė “Minint pirmosios lietuviškos knygos 450 metų jubiliejų”. Redaktorius pažymi, jog tai kiek patrupinta paskaita, skaityta St. Petersburgo, FL, lietuviams 1997. I. 8. Ryškinama Martyno Mažvydo asmuo ir amenybė, o taip pat jo rū-

pesčiai katekizmą ruošiant. Rašinio gale atspausta Gedimino Jokūbonio sukurtos M. Mažvydo skulptūros nuotrauka. Rašinyje sakoma, kad M. M. visą laiką buvęs silpnos sveikatos (užtat jaunas mirė), o nuotraukoje matom stambaus atleto biustą . . . Turbūt skulptorius neskaitė M. M. biografijos? Nujaučiu, kaip M. Šilkaičio rašinys į MS puslapius pateko, o ne į katalikų spaudą, būtent per kun. dr. E. Gerulį, su autorium vienam mieste gyvenantį.

Tęsiami ankstesniame MS numeryje pradėti kraštotyrininko Jono Dagilio puikūs rašto darbai: "Daktaras, žurnalistas, žmogus" (gydytojo, visuomeninko J. Mikelėno biografinė apybraiža; čia užbaigiama) ir "Mokslininko Mykolo Galvelės" 120-ųjų gimimo metinių minėjimai; dar neužbaigiama). Kaip minėjau ankstesnį MS numerį vertindamas, rašiniai nepaprastai įdomūs ir naudingi istorijai.

Valteris Bendikas labai kruopščiai aprašo lietuvių ev. reformatų ir liuteronų susiorganizavimą 1946 m. Vokietijoje ir sukakties 50-mečio paminėjimą Čikagoje. Rašinyje yra istorijai vertingos medžiagos. Reikšmingas ir Antano Staškevičiaus poros puslapių rašinėlis apie Sibirian ištremtus evangelikų kunigus.

Vieną numerį praleidus, tęsiami nepaprastai įdomūs ir vertingi Jackaus Sondos-Sondeckio atsiminimai. Šį kartą – didžiausias skirsnis, net 19 puslapių! Čia autorius užbaigia burmistravimą Šiaulių mieste, tvarko ligoninių kasą Šiauliuose bei Vilniuje, galiausiai tampa banko direktorium Kaune. Skirsnis pradedamas įvykiais ir darbais nepriklausomoje Lietuvoje, o vėliau aprašinėjamos darbo sąlygos bolševikų okupacijoje. Yra įdomių, vertingų pastabų apie kai kuriuos daugiau ar mažiau žinomus žmones. Žadamas tęsinys.

Suminėčiau tik tai, kas, mano manymu šiame numeryje įdomiausia, vertingiausia. Skaitytojai nuo viršelio iki viršelio ras įdomios kronikos, nekrologų, reportažų ir, šį kartą negausių nuotraukų.

Alfonsas Nakas

Sunny Hills, FL

"Tėviškės Žiburiai"
1997. 07. 29, Nr. 31-32

**NUO 1997 M. SAUSIO 4 IKI 1997 M. SPALIO 21
GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS**

\$ 75 Daina Variakojis

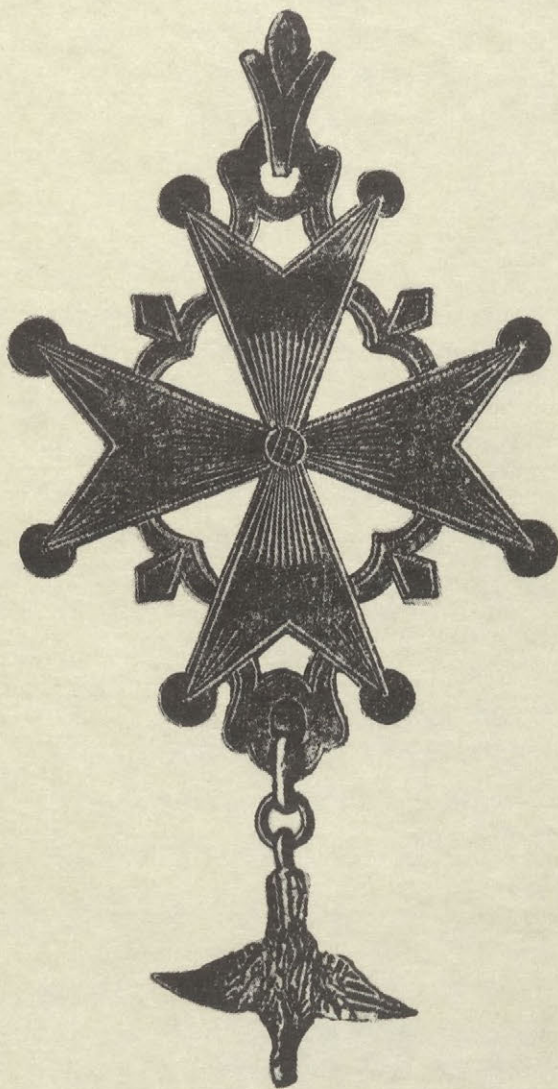
- \$ 50 Lois Dagys
- \$ 30 Irena Manomaitis, Elena R. Veston
- \$ 25 Martynas Kleinaitis, Dr. Edmund Remys, Ema Žiobrienė
- \$ 20 J. & A. Bortkevičiai, Dr. Algimantas Kelertas, S. & M. Neimanai, Rita Neimanas, V. M. Oniūnas, Dr. Jonas Yčas
- \$ 10 Z. Dalibogas, Dr. A. M. Devenis, Marija Guobužienė, Dr. Vytautas Jankus, Maria M. Janužys, Jurgis Lampsatis, Felix Masaitis, Ilze Peteraitienė, ponai Sedaičiai, Erika Šilgales, Marta Trumpjonienė, Paulina Vaitaitienė
- \$ 7 Valentina Dailidka
  - 5 Anna Block, prof. M. Brakas, Martinas R. Brakas, Arūnas Buntinas, Zelma Jablonskiai, Ida Janušienė, Arūnas Kaminskas, Irma Laisvėnaitė, Vanda Neiman, Jurgis Padagas, M. Patrienė, Ana Pilmonas, M. Plačienė, Niena Samkow, Bronė Srugienė, Vilius Trumpjonas, Ema Umbrasas, kun. A. Vėlius
- \$ 4 A. Galinaitis, Povilas Mieliulis
- \$ 2 Ona Lukienė
- \$ 1 Nijolė Blauzdžiūnienė
- DM 20 Gena Haberland, Vokietija
- \$ 14.40 P. Variakojis, Australia
- CA\$ 100 M. Trečiokienė
- CA\$ 75 Toronto Ev. parapijos Moterų D-gija per V. Norvaišienę
  - I. AUKŲ LAPAS PER V. NORVAIŠIENĘ
- CA\$ 20 I. Adomavičienė, L. Balsienė, A. Laugienė, E. Steponas, M. Trečiokienė
- CA\$ 16 R. Hirsas
- CA\$ 10 E. Bartminas, A. Monstvilienė, V. Norvaišienė, M. Pamataitienė
- CA\$ 5 A. Mikšienė, J. Preikšaitis, A. Sukauskienė
  - II. AUKŲ LAPAS PER V. NORVAIŠIENĘ
- CA\$ 20 G. Jocienė, G. Tarvydienė
- CA\$ 10 V. Norvaišienė, M. Trečiokienė, A. Vietienė
- CA\$ 5 I. Delkuvienė, A. Mikšienė, A. Monstvilienė, M. Pamataitienė, G. Preikšaitis, A. Sukauskienė

Visiems aukotojams nuoširdus AČIU!

Aukotojas neradęs savo pavardės aukų sąrašė, prašomas kreiptis šiuo adresu: MŪSŲ SPARNAI, 6118 N. Sheridan Rd. #502, Chicago, IL

60660

HUGENOTŲ KRYŽIUS, vartotas 16 ir 17 amž.